

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1907. **Andra Kammararen.** **N:o 52.**

Fredagen den 10 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 2 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *G. W. Roos* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående vissa ändringar i gällande stämpelförordning.

Den kungl. propositionen bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos hvardera för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner:

angående understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för uppehållande af regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien; och

angående ersättning till gästgifvare, som afstå från dem jämlikt 10 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 tillkommande rätt till utskänkning af brännvin.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden n:is 119 och 120, bevillningsutskottets betänkanden n:is 33 och 34, lagutskottets utlåtanden och memorial n:is 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58 och 59 samt Andra Kammararens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 33.

§ 5.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

Till afgörande förelåg första särskilda utskottets utlåtande, n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen jämte inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

Till handläggning af första särskilda utskottet hade båda kamrarna hänvisat en af Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåten proposition, i hvilken Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna — — — — —

— — — — — sammankalla. Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna så ock i vallag, hvarom i 49 § förmåles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — — — kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

Kamrarnas bildande.

a) Första Kammaren.

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola till ett antal af etthundra-femtio utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. Valet gäller för en tid af sex år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Hvarje landstingsområde — — — folkmängd.

3. För valkrets — — — riksdagsman.

4. Därest det antal — — — riksdagsman.

5. Det antal — — — riksdagsmannakallet.

6. Upphör stad att i landsting deltaga, inträder stadens rätt att utse riksdagsman då, enligt 7 § 2 eller 3 mom., nytt val skall ske inom den valkrets, staden förut tillhört. Är ej, då stadens rätt att välja inträder, riksdagsmännens antal för staden af Konungen bestämdt, skall en af valkretsens platser tillkomma staden.

7. Äro icke — — — riksgäldskontoret.

§ 7.

1. Valkretsarna indelas i sex grupper. Denna indelning fastställes i vallagen. Är stad, som i 6 § 6 mom. sägs, berättigad att utse riksdagsman, skall staden tillhöra samma grupp som det landstingsområde, hvori staden förut ingått.

2. Hvarje år skall inom en af de i 1 mom. nämnda grupper förrättas val för nästföljande sexårsperiod. Hvilken ordning härvid skall mellan grupperna iakttagas, därom stadgas i vallagen. Val verkställes af landsting vid lagtima möte och af stadsfullmäktige vid sammanträde under september månad.

3. Har Konungen förordnat om nya val i hela riket, förrättas sådant val i hvarje valkrets för tiden intill utgången af den sexårsperiod, för hvilken val senast hållits inom den grupp, valkretsen tillhör.

4. Har i en valkrets riksdagsman afgått före sexårsperiodens slut, och är ej annan valkrets, till följd af ny bestämmelse om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarna, berättigad till den lediga platsen, fylles ledigheten på sätt i vallagen sägs. Skall ledigheten fyllas genom nytt val, verkställes sådant för den återstående tiden.

5. Skall plats, när sexårsperioden för en valkrets tilländalupit, öfvergå från denna till valkrets inom annan grupp, varde nytt val dess-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

förrinnan anställdt för de år, som återstå af löpande sexårsperiod för sistnämnda valkrets.

6. Har i en valkrets riksdagsman afgått före sexårsperiodens slut, och är annan valkrets berättigad till den lediga platsen, varde i sistnämnda valkrets nytt val anställdt för tid, som i 3 mom. afses; dock att, där platsen jämlikt 2 eller 5 mom. redan är tillsatt för tid efter löpande året, det val, som för ledighetens fyllande hålles, skall gälla allenast till årets slut.

7. Landsting sammanträder för riksdagsmannaval, där så erfordras, till urtima möte.

§ 8.

Valen till Första Kammaren äro proportionella, där ej allenast en riksdagsman skall utses.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 10.

För en hvar, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 11.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Första Kammaren, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos vederbörande protokollsförare äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han — — — afgöras.

b) *Andra Kammaren.*

§ 13.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 14.

1. Hvert och ett af rikets län så ock Stockholms stad utgör en eller flera valkretsar.

2. Stad, som utgör del af län, skall, där stadens folkmängd vid början af andra året inom en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundratrettiondelar af rikets folkmängd, utgöra en val-

krets i fråga om val, som afser tid efter periodens utgång; dock må stad, hvars folkmängd utgör minst sex tvåhundertrettiondelar af rikets folkmängd, kunna delas i valkretsar.

Inträffar vid början af andra året inom en treårsperiod, att i stad, som utgör en valkrets, folkmängden ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall staden icke vidare bilda egen valkrets.

3. Rikets indelning i valkretsar innehålles i vallagen.

§ 15.

1. I hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af andra året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundertrettiondel af rikets folkmängd.

2. För valkrets, hvars folkmängd ej uppgår till fullt tre tvåhundertrettiondelar af rikets folkmängd, väljas dock tre riksdagsmän.

3. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i 1 och 2 mom. bör utses, icke uppgår till tvåhundertrettio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt 1 mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i 6 § 7 mom. är stadgad.

4. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställes för hvarje treårsperiod af Konungen.

§ 16.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssambälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på för-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

hållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen om nya val, förrättas dessa ofördröjligen för den tid, som återstår af treårsperioden.

3. Afgår riksdagsman innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, fyller ledigheten på sätt i vallagen sägs. Skall ledigheten fyllas genom nytt val, verkställles sådant ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 18.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande lika röst. Valsättet är proportionellt, där ej allenast en riksdagsman skall utses.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 19.

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 20.

För en hvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 21.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;

2. ålder öfver 60 år;

3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid val tillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 22.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i 11 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhålles, som i 11 § sägs.

§ 25.

Riksdagsmannaval förrättas med slutna sedlar. Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla, varde nytt val anställt.

§ 28.

1. Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta, att riksdagsmän utses i de afgångnes ställe.

2. Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgångne tillhört Andra Kammaren, att så förfara, som i 1 mom. är sagdt; och, då den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om ledighetens fyllande.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallagen samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — proposition.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Öfvergångsstadgande.

1. Riksdagsman i Första Kammaren, som är vald med tillämpning af de före år 1909 gällande stadganden, äger med sin befattning fortfara till utgången af det nionde kalenderåret efter det, under hvilket valet skett.

Där tjänstgöringstidens slut ej sammanfaller med början af sexårsperiod för den valkrets, som är berättigad till platsen, skall val, som för platsens besättande hålles, gälla för tiden intill början af närmaste sexårsperiod för valkretsen. Samma lag vare, där platsen varder ledig före tjänstgöringstidens utgång.

2. För den grupp af valkretsar, hvilken är den första enligt den i vallagen mellan grupperna stadgade ordning, utgöres första sexårsperioden af åren 1910—1915.

Förordnar Konungen om nya val till Första Kammaren, innan val bör, jämlikt nyssnämnda ordning, i sjätte gruppen förrättas första gången för sexårsperiod, skola de nya valen gälla för grupp, som haft att välja för sexårsperiod, till periodens utgång och för annan grupp till början af dess första sexårsperiod.

3. Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910, skola ifråga om val till kammaren tillämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.

I samband med ofvannämnda proposition hade Kungl. Maj:t till Riksdagens granskning öfverlämnat ett förslag till lag om val till Riksdagen.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen dels motionerna inom Första Kammaren n:is 41 och 45 af herr *A. Bergström*, n:o 68 af herr *P. S. Wieselgren*, n:o 70 af herr *K. H. Blomberg* och n:o 78 af herr *G. F. Östberg*, dels ock motionerna inom Andra Kammaren n:o 197 af herr *C. Olsson* i Viken, n:o 203 af herr *K. A. Staaff m. fl.*, n:o 205 af herr *K. H. Braning m. fl.*, n:o 208 af herr *C. A. Lindhagen m. fl.*, n:o 210 af herr *K. J. Warburg*, n:o 212 af herr *P. Hörnsten*, n:o 215 af herr *G. A. Ahlstrand*, n:is 216 och 253 af friherre *A. T. Adelswärd*, n:o 252 af herr *D. Persson* i Tällberg *m. fl.*, n:o 258 af herr *J. P. Jespersion m. fl.* och n:o 262 af herr *J. Bengtsson* i Bjärnalt.

I den af herr *Blomberg* väckta motionen hemställdes, att Riksdagen måtte för sin del till hvilande i grundlagsenlig ordning antaga i stället för det af Kungl. Maj:t föreslagna följande

Öfvergångsstadgande.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

1. Riksdagsman i Första Kammaren, som är vald med tillämpning af de före år 1909 gällande stadganden, äger ej med sin befattning fortfara längre än till början af första sexårsperioden för den valkrets, som utsett honom. Har han vid ingången af året näst före sagda period sin befattning icke nio år innehaft, må han därmed fortfara till årets slut, ändå att under tiden nio år från valet förflyta.

Där tjänstgöringstidens slut ej sammanfaller med början af sexårsperiod för den valkrets, som är berättigad till platsen, skall val, som för platsens besättande hålles, gälla för tiden intill början af närmaste sexårsperiod för valkretsen. Samma lag vare, där platsen varder ledig före tjänstgöringstidens utgång.

2. För den grupp af valkretsar, hvilken är den första enligt den i vallagen mellan grupperna stadgade ordning, utgöres första sexårsperioden af åren 1910—1915.

Förordnar Konungen om nya val till Första Kammaren, innan val i sjätte gruppen förrättats för sexårsperiod, skola de nya valen gälla för grupp, som valt för sexårsperiod, till periodens utgång och för annan grupp till början af dess första sexårsperiod.

3. Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.

De af herrar *Olsson* i Viken och *Persson* i Tällberg *m. fl.* väckta motionerna åsyftade båda en sänkning af den för valbarhet till Första Kammaren stadgade census samt införandet af arfvode för denna kammares ledamöter.

Herr *Olsson* i Viken hemställde uti sin motion, att Riksdagen måtte i sammanhang med den kungliga propositionen utöfver de grundlagsändringar, som där föreslagits, antaga såsom hvilande följande förändrade lydelse af §§ 9 och 12 riksdagsordningen:

§ 9.

Till ledamöter — — — — ej understigande fyrtiotusen riksdaler eller ock — — — — för minst tvåtusen riksdaler — — — frånträder han sin befattning.

§ 12.

Riksdagsman i Första Kammaren äger att för denna befattning uppbära arfvode och ersättning för resekostnad till och från Riksdagen i likhet med hvad i § 23 är stadgadt angående ledamot i Andra Kammaren.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid Riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag, han uteblifver, vara förlustig tio riksdaler af arvodet.

I den af herr *Persson* i Tällberg *m. fl.* afgifna motionen hade föreslagits, att Riksdagen måtte i sammanhang med Kungl. Maj:ts proposition n:o 28, jämte de grundlagsändringar, som i densamma föreslås, antaga såsom hvilande följande förändrade lydelse af §§ 9 och 12 riksdagsordningen:

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande fyrtiutusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst två tusen riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, — — — — — frånträder han sin befattning.

§ 12.

Hvarje ledamot af Första Kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arvode af ett tusen tvåhundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att — — — — — (= § 23) — — — — — riksdaler.

Den ledamot — — — — — arvodet.

Herrar *Wieselgrens* och *Jespersons m. fl.* motioner åsyftade båda införande af arvode för ledamöterna i Första Kammaren.

Herr *Wieselgren* hade uti sin motion föreslagit sådan ändring af § 12 riksdagsordningen, att däri innefattade bestämmelser blefve affattade i öfverensstämmelse med dem, som i 23 § dårsamma städes funnes stadgade för Andra Kammarens ledamöter.

Herr *Bengtsson* i Bjärnalt hade uti sin motion föreslagit den ändring i förslaget till ny riksdagsordning, som förefunnes i Kungl. Maj:ts proposition, att samma bestämmelse, som föreslagits i § 19 af nämnda förslag i afseende å valbarhet till Andra Kammaren, äfven måtte stadgas för valbarhet till Första Kammaren.

Herr *Östberg* hemställde, att Riksdagen, under den förutsättning att ändring af rikets grundlagar i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års riksmöte blefve af Riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad, måtte för sin del såsom lag antaga det vid nämnda proposition såsom bilaga fogade, Riksdagens granskning underställda Förslag till lag om val till Riksdagen med det tillägg, att denna lag skulle träda i kraft, så snart de ifrågasvarande grundlagsändringarna kommit till stånd.

De af friherre *Adelswärd* afgifna motionerna inneburo jämväl ett förslag till rösträttsfrågans lösning på grundvalen af proportionella val till båda kamrarna.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

I den af herr *Staafl* m. fl. afgifna motionen hade föreslagits, att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger rikets ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga.

Kamrarna — — — — — sammankalla.
Hos urtima Riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — — — kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima Riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna vasedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som — — — (lika med nuvarande § 10) — — —
Ort och tid.

§ 12.

Är någon missnöjd — — — (lika med nuvarande § 11) — —
afgöras.

§ 13.

Riksdagsman — — — (lika med nuvarande § 12) — — —
oefallningshafvande.

b) Andra Kammaren.

§ 14.

1. Andra kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Riket skall vara indeladt i valkretsar, som välja hvar en riksdagsman.

3. A landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utgör hvarje domsaga en valkrets. Understiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, såvidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar. Öfverstiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas två och två, till en valkrets.

4. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel men understiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, skall utgöra en valkrets.

5. Stad, hvars folkmängd är större än nyss är nämndt, skall indelas i så många valkretsar, som dess folkmängdssiffra innehåller sextiofemtedelar af folkmängdssiffran för rikets alla städer. Vid denna indelning skall iakttagas, att icke i någon valkrets folkmängden må med mera än en tjugonedel öfver- eller understiga det tal, som erhålles vid delning af stadens folkmängdssiffra med antalet valkretsar i staden; att området för hvarje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, så framt ej i särskildt fall sådant hindras däraf, att under staden lydande mark

är skild från dess öfriga område; att delning af byggnadskvarter ej utan synnerliga skäl må äga rum; samt att förening af territoriell församling eller del däraf med annan sådan församling eller del däraf icke må äga rum i vidare mån, än tillämpningen af de förut i detta mom. gifna stadganden påkallar.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

6. Städer med mindre folkmängd än i 4 mom. är sagdt ordnas, såvidt lämpligen ske kan, länsvis, i så många valkretsar, som erfordras för uppnående af det i 1 mom. föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

7. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvau föreskrifna antalet riksdagsmän, tvåhundra-trettio, utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Stadgandena i 3, 4, 5 och 6 mom. skola i sådant fall äga motsvarande tillämpning.

8. Valkretsindelning verkställes, efter ofvan angifna grunder, hvarjt nionde år af Konungen. I stad, som i 5 mom. afses, skall förslag till valkretsindelning upprättas af magistraten och stadsfullmäktiges yttrande däröfver inhämtas. Den fastställda ordningen vinner ej tillämpning förr än i afseende å de val, hvilka näst där-efter enligt 16 § 1 mom. skola äga rum. Utan afseende å inträffade förändringar länder den sedermera till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny indelning, på sätt nu är stadgadt, träder i tillämpning.

§ 15.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;
b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 16.

1. Val till riksdagsmän — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 1) — — — valen gälla.

2. Förordnar Konungen — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 2) — — — återstående tiden.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 17.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Har någon erhållit godkända röster till större antal än hälften af alla afgifna röster, vare han till riksdagsman utsedd. Har ej någon erhållit sådan röstöfvervikt, skall inom tre veckor från valets slutliga handläggning omval äga rum. Den, som därvid erhållit flera godkända röster än någon annan, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika rösttal. Äro vid omvalet valesdjar till större antal än hälften ogilla, och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt omval anställt.

§ 18.

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 19.

För den, som blifvit utsedd till ledamot af Andra Kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 20.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

- 1) de hinder, allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
- 2) ålder öfver 60 år;
- 3) att den valde tillförne såsom riksdagsman bevisat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannauppsdrag, som göres vid valtillfälle, pröfvas af den myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet. Sker afsägelse efteråt, mellan riksdagar, pröfvas den af Konungens befallningshafvande.

§ 21.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 22.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren, må han däröfver anföra besvär hos Konungens befallningshafvande i den ort, där myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet, har sitt säte. För sådant ändamål

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

äger klaganden hos nämnda myndighet äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter den slutliga handläggningen ingifva sina besvär till Konungens befallningshafvande, som, på sätt i 12 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara samt sist innan nästa dags utgång, efter det den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet utfärdar. Varder omval utsatt, såsom i 17 § sägs, må öfver det första valet ej föras klagan annorledes än i sammanhang med besvär öfver omvalet.

2. Den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde äger att, sist inom åtta dagar efter därpå erhållen del, till Konungens befallningshafvande inlämna sina besvär, ställda till Konungen, hvarefter med målet vidare så förhåles, som ofvan i 12 § sägs.

3. Vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, förfares i afseende därpå, om afsägelsen ägt rum vid valtillfälle, enligt 1 mom. i denna § och, om afsägelsen efteråt skett hos Konungens befallningshafvande, enligt 2 mom.

§ 25.

Fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, må ej föranleda valets upphäfvande, med mindre felet kan antagas hafva inverkat på valets utgång.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — proposition.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter det dessa bestämmelser trädt i kraft, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före ikraftträdandet gällande stadganden. Valkretsindelning, som i § 14 mom. 8 sägs, skall emellertid ofördröjligen verkställas och vinna tillämpning i afseende å förstnämnda val. Ny valkretsindelning skall därefter företagas året innan allmänna val jämlikt § 16 mom. 1 för fjärde gången efter den första valkretsindelningen äga rum.

Vid motionen fanns fogadt förslag till lag om val till Riksdagens Andra Kammare.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr *Warburg* hemställde i sin motion, att Riksdagen måtte för sin del antaga till hvilande den af herr *Staaff* m. fl. väckta motionen om ändringar i regeringsform och riksdagsordning, likvisst med följande ändringar:

1:o) Riksdagsordningen.

§ 15.

Valrätt tillkommer enhver välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val ägt rum, uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) gift kvinna, som ej har boskillnad och hvilken man är i konkurstillstånd;

c) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats understödsgälden själf eller dennes hustru eller minderåriga barn;

d) gift kvinna för det fall, att hennes man häftar för understöd, som under ofvan sagda tid af fattigvårdssamhälle tilldelats henne eller makarnes minderåriga barn;

e) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

f) gift kvinna, som ej har boskillnad och hvilken man häftar för utskylder, som ofvan är sagdt;

g) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sista kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd, och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

2:o) Riksdagsordningen.

§ 18.

Till ledamot af Andra Kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom någon af rikets kommuner.

eller, om detta ej kunde bifallas:

Till ledamot af Andra Kammaren kan endast utses — där fråga är om valkrets å landet — man, som äger valrätt inom någon af rikets landtkommuner, och — där fråga är om stadsvalkrets — man, som äger valrätt inom någon af rikets städer. Dock vare den, som utöfvat riksdagsmannaskap i Andra Kammaren under minst en valperiod och fortfarande äger valrätt inom någon af rikets kommuner, valbar öfver hela riket.

eller, om detta ej kunde bifallas:

Till ledamot af Andra Kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom det län, till hvilket valkretsen eller någon del af detsamma hör, skolande härvid Stockholms stad anses såsom ett län. Dock vare den, som utöfvat riksdagsmannskap i Andra Kammaren under minst en valperiod och fortfarande äger valrätt inom någon af rikets kommuner, valbar öfver hela riket.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

I den af herr *Ahlstrand* väckta motionen hemställdes, att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49, 53 och 71 regeringsformen samt §§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25, 38 och 65 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna så ock i vallag, hvarom i 49 § förmåles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — kyrkolagarnas förbättring.

A urtima riksdag skola — — — — — förekommande ärenden.

§ 71.

På enahanda sätt förfares jämväl, där kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning eller bevillingens fördelning till utgörande;

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

dock att bägge kamrarnas sammanstående beslut erfordras ej mindre för meddelande af nya bestämmelser rörande skattefrihet eller lindring i skatten för viss inkomst eller förmögenhet, än äfven, när fråga är om bevillnings utgörande efter progressiv skala (eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet), för fastställande eller ändring af bestämmelser rörande skatteskala. förhållandet mellan skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag samt den procent af inkomst eller förmögenhet, hvartill skatten högst må uppgå.

Riksdagsordningen.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som — — — (lika med nuvarande § 10) — — — Ort och tid.

§ 12.

Är någon missnöjd — — — (lika med nuvarande § 11) — — — afgöras.

§ 13.

Riksdagsman — — — (lika med nuvarande § 12) — — — befallningshafvande.

b) *Andra Kammaren.*

§ 14.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Riket skall vara indeladt i valkretsar, som välja hvar en riksdagsman.

3. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utgör hvarje domsaga en valkrets. Understiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt ske kan

häradsvis, indelas i två valkretsar. Öfverstiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas två och två, till en valkrets.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

4. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel, men understiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, skall utgöra en valkrets.

5. Stad, hvars folkmängd är större, än nyss är nämnt, skall indelas i så många valkretsar, som dess folkmängdssiffra innehåller sextiofemtedelar af folkmängdssiffran för rikets alla städer. Vid denna indelning skall iakttagas, att icke i någon valkrets folkmängden må med mera än en tjugonedel öfver- eller understiga det tal, som erhålles vid delning af stadens folkmängdssiffra med antalet valkretsar i staden; att området för hvarje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, så framt ej i särskildt fall sådant hindras däraf, att under staden lydande mark är skild från dess öfriga område; att delning af byggnadskvarter ej utan synnerliga skäl må äga rum; samt att förening af territoriell församling eller del däraf med annan sådan församling eller del däraf icke må äga rum i vidare mån, än tillämpningen af de förut i detta mom. gifna stadganden påkallar.

6. Städer med mindre folkmängd än i 4 mom. är sagdt ordnas, såvidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som erfordras för uppnående af det i 1 mom. föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

7. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän, tvåhundra-trettio, utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Stadgandena i 3, 4, 5 och 6 mom. skola i sådant fall äga motsvarande tillämpning.

8. Valkretsindelning verkställes, efter ofvan angifna grunder, hvarjt nionde år af Konungen. I stad, som i 5 mom. afses, skall förslag till valkretsindelning upprättas af magistraten och stadsfullmäktiges yttrande däröfver inhämtas. Den fastställda ordningen vinner ej tillämpning förr än i afseende å de val, hvilka näst där-efter enligt 16 § 1 mom. skola äga rum. Utan afseende å inträffade förändringar länder den sedermera till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny indelning, på sätt nu är stadgadt, träder i tillämpning.

§ 15.

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

- a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;
- b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 16.

1. Val till riksdagsmän — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 1) — — — valen gälla.

2. Förordnar Konungen — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 2) — — — återstående tiden.

§ 17.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Har någon erhållit godkända röster till större antal än hälften af alla afgifna röster, vare han till riksdagsman utsedd. Har ej någon erhållit sådan röstöfvervikt, skall inom tre veckor från valets slutliga handläggning omval äga rum. Den, som därvid erhållit flera godkända röster än någon annan, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika rösttal. Äro vid omvalet valesdjar till större antal än hälften ogilla, och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt omval anställt.

§ 18.

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 19.

För den, som blifvit utsedd till ledamot af Andra Kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 20.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförne såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannauppdrag, som göres vid valtillfälle, pröfvas af den myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet. Sker afsägelse efteråt, mellan riksdagar, pröfvas den af Konungens befallningshafvande.

§ 21.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 22.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren, må han däröfver anföra besvär hos Konungens befallningshafvande i den ort, där myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet, har sitt säte. För sådant ändamål äger klaganden hos nämnda myndighet äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter den slutliga handläggningen ingifva sina besvär till Konungens befallningshafvande, som, på sätt i 12 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara samt sist innan nästa dags utgång, efter det den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet utfärdar. Varder omval utsatt, såsom i 17 § sägs, må öfver det första valet ej föras klagan annorledes än i sammanhang med besvär öfver omvalet.

2. Den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde äger att, sist inom åtta dagar efter därpå erhållen del, till Konungens befallningshafvande inlämna sina besvär, ställda till Konungen, hvar efter med målet vidare så förhållas, som ofvan i 12 § sägs.

3. Vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppdrag ej blifvit godkänd, förfares i afseende därå, om afsägelsen ägt rum vid valtillfälle, enligt 1 mom. i denna § och, om afsägelsen efteråt skett, hos Konungens befallningshafvande, enligt 2 mom.

§ 25.

Fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, må ej föranleda valets upphäfvande, med mindre felet kan antagas haiva inverkat på valets utgång.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmäles, samt att

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
orts.)

hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarne till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — stadgadt.
3. Utskottet — — — proposition.

§ 65.

När, i fråga om statsutgifter eller bevilning, med det undantag, hvarom i regeringsformens 71 § förmåles, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om riksgäldskon-torets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i Andra Kam-maren afäggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de öfriga sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnen, bör den aflagda sedeln ouppbruten genast förstöras.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter det dessa bestämmelser trädt i kraft, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före ikraftträdandet gällande stadganden. Valkretsindelning, som i § 14 mom. 8 sägs, skall emellertid ofördröjligen verkställas och vinna tillämpning i afseende å förstnämnda val. Ny valkretsindelning skall därefter företagas året innan allmänna val jämlikt § 16 mom. 1 för fjärde gången efter den första valkretsindelningen äga rum.

I den af herr *Lindhagen* och medmotionärer afgifna motionen hade föreslagits, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts före-varande proposition, ville i grundlagsenlig ordning antaga det i pro-position vid 1906 års riksmöte framlagda förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen med de förändringar eller tillägg:

1:o) *beträffande valrätten till Andra Kammaren m. m.:*

att 15 § riksdagsordningen erhöles följande lydelse:

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val äger rum,

uppnått tjuguettt års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt.

Till — — — — — inträffa.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

samt att 31 § *regeringsformen* erhöle följande lydelse:

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

2:o) *beträffande valbarhet till Andra Kammaren:*

att 18 § *riksdagsordningen* erhöle följande lydelse:

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses man eller kvinna, som uppnått tjugufem års ålder samt äger valrätt inom riket.

3:o) *beträffande ledamotskap i Första Kammaren:*

att valperioden bestämdes till sex år och följaktligen i 6, 8 och 10 §§ *riksdagsordningen* orden »nio år» utbyttes mot »sex år».

att 9 § *riksdagsordningen* erhöle följande lydelse:

Till ledamot i Första Kammaren kan endast väljas man eller kvinna, som är röstberättigad inom sin kommun samt uppnått trettiofem års ålder.

att 12 §:s första punkt samt 23 § *riksdagsordningen* utginge samt i stället dels i andra punkten af 12 § *begynnelseorden* »Vill han» utbyttes mot »Vill riksdagsman i Första Kammaren» och dels under »Gemensamma bestämmelser» 24—29 §§ erhöle ordningsföljden 23—28 §§ och såsom 29 § inginge en bestämmelse så lydande:

Hvarje ledamot af Riksdagen åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arfvode af ett tusen två hundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag, dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af Riksdagen eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förfutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen två hundra riksdaler.

Den ledamot af Riksdagen, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

4:o) *beträffande suspensivt veto för Första Kammaren:*

att 1 § riksdagsordningen erhöles följande förändrade lydelse: Svenska folket representeras af Riksdagen, fördelad i två kamrar, den första och den andra, hvilka hvar för sig pröfva och afgöra till Riksdagen hänskjuten fråga.

Hvad kamrarne sammanstående besluta, det vare Riksdagens beslut, så ock hvad Andra Kammaren beslutat i grundlagsfrågor tre gånger och i andra ärenden två gånger i följd, efter det för hvarje upprepad gång ett nyval till hela kammaren mellankommit; dock att i de uti 65 § omförmälda frågor olika beslut skola på sätt där stadgas afgöras medelst gemensam omröstning samt att hvad därom äfvensom i denna paragraf föreskrifves ej må ändras annorledes än genom beslut af båda kamrarne.

Riksdagsmännen kunna i utöfningen af sin befattning icke bindas af andra föreskrifter än rikets grundlagar.

samt att sista momentet af 63 § riksdagsordningen utginge och i 49 § *regeringsformen* meningarne: »Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen stadgar. Kamrarne äga i alla frågor lika behörighet och myndighet», utbyttes mot:

Den fördelas i två kamrar. Om kamrarnes inbördes befogenhet och val af ledamöter till kamrarne stadgas i riksdagsordningen.

Af herr *Branting* och medmotionärer hemställdes, att Riksdagen för sin del måtte antaga som hvilande till grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af nedanstående paragrafer i *regeringsformen* och riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästartjänst i stad äge i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade invånare att föreslå tre behörige personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter — — — hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och, beträffande ledamöterna i Andra Kammaren, jämväl särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna äga i alla frågor lika behörighet och myndighet, där ej annorlunda i denna *regeringsform* eller i riksdagsordningen föreskrifves. Riksdagen skall i kraft af denna grundlag samman-

komma till lagtima möte hvarje år den 15 januari, — — — — —
sammankalla
A urtima Riksdag — — — — — sammanhang.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 53.

Lika med Kungl. Maj:ts proposition.

§ 81.

Denna regeringsform samt rikets öfriga grundlagar kunna icke ändras eller upphävas utan genom Konungens och Riksdagens sammanstående beslut, fattade på sätt här nedan och i 64 § 1 mom. riksdagsordningen närmare stadgas.

Riksdagens beslut — — — — — ej godkännas.

§ 87.

1. Riksdagen äger — — — — — riksdagsordningen sägs.
2. Riksdagen äge — — — — — förslagens antagande.
3. Har Andra Kammaren vid två lagtima riksdagar, på sätt 64 § 2 mom. riksdagsordningen stadgar, fattat lika lydande beslut i fråga, hvarom i 1:o och 2:o af denna § förmäles, eller rörande stiftande, ändring eller upphäfvande af kommunallag eller vallag, hvarom i 49 § förmäles, blifver det Riksdagens beslut, ändock att Första Kammaren detsamma ej biträdt.

Riksdagsordningen.

Allmänna grunder.

§ 1.

Svenska folket representeras af Riksdagen fördelad i två kamrar, den Första och den Andra, hvilka i alla frågor, där ej annorlunda stadgas, hafva lika behörighet och myndighet.

Riksdagsmännen kunna — — — — — än rikets grundlagar.

*Kamrarnas bildande.*a) *Första Kammaren.*

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola, till ett antal af ett-hundrafemtio och för en tid af sex år, utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.
2. Hvarje landstingsområde — — — — af rikets folkmängd.
3. För valkrets — — — — riksdagsman.
4. Därest det antal — — — — riksdagsman.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

5. Det antal — — — riksdagsmannakallet.
6. Upphör stad — — — tillhört.
7. Äro icke, då — — — riksgäldskontoret.

§ 8.

Riksdagsman i Första Kammaren, som vid riksdags början sin befattning icke i sex år innehaft, må därmed till Riksdagens slut fortfara, ändå att under tiden sex år från valet förflyta.

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor, som uppnått trettio års ålder.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogill.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11 = nuvarande § 10.

§ 12.

Är någon missnöjd — — — (lika med nuvarande § 11)
— — — afgöres.

b) *Andra Kammaren.*

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Riket skall vara indeladt i valkretsar, som välja hvar en riksdagsman.

3. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utgör hvarje domsaga en valkrets. Understiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, såvidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar. Öfverstiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

4. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel men understiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, skall utgöra en valkrets.

5. Stad, hvars folkmängd är större än nyss är nämndt, skall indelas i så många valkretsar, som dess folkmängdssiffra innehåller sextiofemtedelar af folkmängdssiffran för rikets alla städer. Vid denna indelning skall iakttagas, att icke i någon valkrets folkmängden må med mera än en tjugonedel öfver- eller understiga det tal, som erhålles vid delning af stadens folkmängdssiffra med antalet valkretsar i staden; att området för hvarje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, så framt ej i särskildt fall sådant hindras däraf, att under staden lydande mark är skild från dess öfriga område; att delning af byggnadskvarter ej utan synnerliga skäl må äga rum; samt att förening af territoriell församling eller del däraf med annan sådan församling eller del däraf icke må äga rum i vidare mån, än tillämpningen af de förut i detta mom. gifna stadganden påkallar.

6. Städer med mindre folkmängd än i 4 mom. är sagdt ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som erfordras för uppnående af det i 1 mom. föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

7. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän, tvåhundra-trettio, utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Stadgandena i 3, 4, 5 och 6 mom. skola i sådant fall äga motsvarande tillämpning.

8. Valkretsindelning verkställes, efter ofvan angifna grunder, hvart nionde år af Konungen. I stad, som i 5 mom. afses, skall förslag till valkretsindelning upprättas af magistraten och stadsfullmäktiges yttrande däröfver inhämtas. Den fastställda ordningen vinner ej tillämpning förr än i afseende å de val, hvilka näst där-efter enligt 15 § 1 mom. skola äga rum. Utan afseende å inträffade förändringar länder den sedermera till ovillkorlig efterrättelse intill dess ny indelning, på sätt nu är stadgadt, träder i tillämpning.

§ 14.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svenk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val äger rum, uppnått tjuuguett års ålder; dock ej den, som står under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelses målsmansrätt.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd, och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 15.

1. Val till ledamöter i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen om nya val eller afgår eljest ledamot af Andra Kammaren innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, verkställles ofördröjligen inom den valkrets, som utsett den afgångne, nytt val för återstående tiden.

§ 16.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande en röst. Har någon erhållit godkända röster till större antal än hälften af alla afgifna röster, vare han till riksdagsman utsedd. Har ej någon erhållit sådan röstöfvervikt, skall inom tre veckor från valets slutliga handläggning omval äga rum. Den, som därvid erhållit flera godkända röster än någon annan, vare lagligen vald, och skilje lotten mellan dem, som erhållit lika rösttal. Äro vid omvalet valsedlar till större antal än hälften ogilla, och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt omval anställt.

§ 17.

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast väljas den, som uppnått 25 års ålder samt vid valtillfället äger valrätt inom någon kommun i riket.

§ 18.

För den, som blifvit utsedd till ledamot af Andra Kammaren, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 19.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 20.

1. Är någon missnöjd med val till ledamot af Andra Kammaren, må han däröfver anföra besvär hos Konungens befallningshafvande i den ort, där myndighet, som enligt vallagen lägger slutlig hand vid valet, har sitt säte. För sådant ändamål äger klaganden hos nämnda valmyndighet äska behörigt protokollsutdrag, hvilket

genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter den slutliga handläggningen, ingifva sina besvär till Konungens befallningshafvande, som, på sätt i 12 § stadgas, lämna vederbörande tillfälle att sig förklara samt sist inom nästa dags utgång, efter det den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet utfärdar. Varder omval utsatt, såsom i 16 § sägs, må öfver det första valet ej föras klagan annorledes än i sammanhang med besvär öfver omvalet.

2. Den med Konungens befallningshafvandes utslag missnöjde äger att, sist inom åtta dagar efter därpå erhållen del, till Konungens befallningshafvande inlämna sina besvär, ställda till Konungen, hvarefter med målet vidare så förhållas, som ofvan i 12 § sägs.

c) *Gemensamma bestämmelser.*

§ 21.

Den, som till ledamot af någöndera kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder, allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevisat tre lagtima riksdagar.

Kvinna äger rätt att afsäga sig riksdagsmannaupdrag, ändock att dessa skäl icke äro för handen.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, som göres vid valtillfälle, pröfvas af den myndighet, som lägger slutlig hand vid valet. Sker afsägelse efteråt mellan riksdagar, pröfvas den af Konungens befallningshafvande.

Vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, förfares i afseende därå, om afsägelsen ägt rum vid valtillfället, enligt 20 § 1 mom. och, om afsägelsen efteråt skett hos Konungens befallningshafvande, enligt 2 mom. i samma §.

§ 22.

Rösträtt må — — — (lika med nuvarande § 24) — — — sig inställer.

§ 23.

Fel, som vid riksdagsmannaval förelupit, må ej föranleda valets upphäfvande, med mindre felet kan antagas hafva inverkat på valets utgång.

§ 24.

Lika med nuvarande § 26.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 25.

Hvad i denna riksdagsordning är stadgad om valrätt, valbarhet och utöfvande af riksdagsmannaupdrag, gälle ock kvinna, äfven där detta ej särskildt sägs.

§ 26.

Lika med nuvarande § 27.

§ 27.

Lika med nuvarande § 28.

§ 28.

Lika med nuvarande § 29.

§ 29.

Riksdagens ledamöter i båda kamrarna åtnjuta af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arfvode af ett tusen tvåhundra kronor för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, kamrarnas ledamöter undfå, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen tvåhundra kronor.

Den ledamot af Riksdagens kamrar, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmåles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — — stadgad.

3. Utskottet — — — — proposition.

§ 63.

När fråga, — — — — återförvisa.

Stanna kamrarna — — — — kamrarna inkomma.

Om frågan — — — — förnyad ompröfning.

Hvad kamrarna samstämmande besluta, det vare Riksdagens beslut. Blifva kamrarna ej, efter den behandling ofvan är nämnd, om ett beslut ense, skall frågan, utom i sådana fall som 64 och 65 §§ upptaga, anses hafva för den riksdagen förfallit.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

§ 64.

1. Förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af grundlag kan endast vid lagtima riksdag väckas. Om sådant förslag af båda kamrarna eller af Andra Kammaren afslås, är det af Riksdagen förkastadt. Antages eller bifalles det af båda kamrarna, är det dock icke Riksdagens beslut i vidsträcktare mån än såsom ett förslag, hvilket till den lagtima Riksdag, som, efter förrättade nya val i hela riket till Andra Kammaren, först sammanträder, skall hvila för att då ånyo prövas. Varder förslaget därvid af bägge kamrarna antaget, blifver det Riksdagens beslut; ägande kamrarna ej rätt att uti hvilande förslag ändring göra. Varder förslag, hvarom nu är fråga, vid den riksdag det väckes af Första Kammaren förkastadt, men af Andra Kammaren bifallet, skall förslaget, om Andra Kammaren därom särskildt beslutar, hvila till första lagtima riksdag efter nya val i hela riket till Andra Kammaren för att då ånyo prövas. Bifalles förslaget därvid oförändradt, vare sig af båda kamrarna eller enbart af Andra Kammaren, skall det, utan särskildt beslut, ånyo hvila till första lagtima riksdag efter förrättade allmänna val till Andra Kammaren, då det företages till slutlig pröfning. Varder förslaget därvid af båda kamrarna eller enbart af Andra Kammaren oförändradt antaget, blifver det Riksdagens beslut.

2. Förslag till stiftande, ändring eller upphäfvande af civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolag äfvensom vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmäles, kan å den riksdag det väckes antagas eller förkastas, om båda kamrarna äro därom ense. Blifver förslaget af Första Kammaren förkastadt men af Andra Kammaren bifallet, skall förslaget, om Andra Kammaren därom särskildt beslutar, hvila till andra lagtima riksdagen efter nya val i hela riket till Andra Kammaren för att då ånyo prövas. Varder förslaget därvid af båda kamrarna eller enbart af Andra Kammaren oförändradt antaget, blifver det Riksdagens beslut.

3. Beslut att förslag på sätt i denna § sägs skall hvila, ändock detsamma blifvit af Första Kammaren förkastadt, må af Andra Kammaren fattas på framställning af det utskott, som frågan behandlat, eller af enskild ledamot af kammaren. Sådan framställning skall göras inom tio dagar efter det förslaget blifvit af kammaren antaget, och må kammaren, därest framställningen göres af enskild ledamot, utan utskotts hörande däröfver besluta. Har icke inom tid, som nu är sagd, framställning blifvit gjord att förslag skall hvila, vare detsamma förfallet.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

4. Ej må beslut öfver hvilande förslag till annan riksdag, än nu är nämndt, uppskjutas, utan att Konungen och Andra Kammaren därom äro ense.

Öfvergångsstadgande.

1. Ledamot af Första Kammaren, som är vald med tillämpning af de före år 1909 gällande stadganden, äger med sin befattning fortfara till dess sex år förflutit af den tid, för hvilken han blifvit vald. Val, som förrättas, sedan dessa stadganden trädt i kraft, gälla för sex år.

2. Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter det dessa bestämmelser trädt i kraft, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före ikraftträdandet gällande stadganden. Valkretsindelning, som i § 13 mom. 8 sägs, skall emellertid ofördröjligen verkställas och vinna tillämpning i afseende å förstnämnda val. Ny valkretsindelning skall därefter företagas året innan allmänna val jämlikt § 15 mom. 1 för fjärde gången efter den första valkretsindelningen äga rum.

Därjämte hade motionärerna hemställt, att utskottet måtte vidtaga de formella ändringar, som kunde finnas påkallade.

Herr *A. Bergström* hemställde i sin motion n:o 41, att Riksdagen behagade besluta, att svensk kvinna skulle erhålla samma politiska rösträtt till Andra Kammaren som man.

Af herr *Hörnsten* hade i den af honom väckta motionen föreslagits, att Riksdagen behagade besluta, att svensk kvinna skulle erhålla samma politiska rösträtt och valbarhet till Riksdagens båda kamrar som man.

Utskottet hemställde:

1:o) att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förvarande proposition icke kunde oförändrad bifallas, ville antaga att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige

personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhålles med rådmans- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag stadga. Kamrarna äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande Riksdagen i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 15 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter; Konungen dock obetaget att, emellan lagtima riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Hos urtima Riksdag må endast förekomma ärende, som föranledt Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framlägges, så ock hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden därofver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett bevillningsutskott, att behandla bevillningsfrågor; ett bankoutskott, att öfverse bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankoförvaltningen gifva; samt ett lagutskott, att utarbeta de från kamrarna remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning af därvid förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

Kamrarnas bildande.

a) *Första Kammaren.*

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola till ett antal af ett-hundrafemtio utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga. Valet gäller för en tid af sex år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

2. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nu är nämnd, utgör en valkrets, för hvilken, efter folkmängden inom dess område, väljes en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en ett-hundrafemtiondedel af rikets folkmängd.

3. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 2 sägs, väljes dock en riksdagsman.

4. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 2 och 3 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 2 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman.

5. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, bestämmes hvar tionde år af Konungen; dock må hvad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att uuder föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

6. Upphör stad att i landsting deltaga, inträder stadens rätt att utse riksdagsman då, enligt 7 § 2 eller 3 mom., nytt val skall ske inom den valkrets, staden förut tillhört. Är ej, då stadens rätt att välja inträder, riksdagsmännens antal för staden af Konungen bestämdt, skall en af valkretsens platser tillkomma staden.

7. Äro icke, då tillämpning skall ske af den i mom. 5 nämnda bestämmelse, så många ledigheter inom kammaren, att nya valkretsar, som i följd af stadgandet i näst förestående mom. ännu ej utsett riksdagsmän, samt gamla valkretsar, för hvilka ökning af antalet riksdagsmän bör äga rum, kunna samtidigt komma i åtnjutande af rättigheten att välja fullt antal riksdagsmän, skall, i afseende å ordningen för sagda rättighets utöfning dessa valkretsar emellan, gälla till efterrättelse: att nya valkretsar äga företräde framför äldre; att bland två eller flera nya valkretsar företrädet tillkommer den, som tidigast utträdt ur landsting; att valkretsar, för hvilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i mom. 2, äga företräde framför valkretsar, för hvilka sådan tillökning härleder sig från föreskrifterna i mom. 4; att bland sådana valkretsar, hvilka på grund af stadgandena i mom. 2 äga välja ökad antal riksdagsmän, den har företrädet, för hvilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem, hvars folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna; att bland sådana valkretsar, hvilka jämlikt mom. 4 äga utse ökad antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för hvilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöfverskott är störst; samt att i de fall, där folkmängdsöfverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande af företrädet dem emellan, detta skall afgöras genom lottning inför chefen för justitie-

departementet i närvaro af tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 7.

1. Valkretsarna indelas i sex grupper. Denna indelning fastställs i vallagen. Är stad, som i 6 § 6 mom. sägs, berättigad att utse riksdagsman, skall staden tillhöra samma grupp som det landstingsområde, hvari staden förut ingått.

2. Hvarje år skall inom en af de i 1 mom. nämnda grupper förrättas val för nästföljande sexårsperiod. Hvilken ordning härvid skall mellan grupperna iakttagas, därom stadgas i vallagen. Val verkställs af landsting vid lagtima möte och af stadsfullmäktige vid sammanträde under september månad.

3. Har Konungen förordnat om nya val i hela riket, förrättas sådant val i hvarje valkrets för tiden intill utgången af den sexårsperiod, för hvilken val senast hållits inom den grupp, valkretsen tillhör.

4. Har i en valkrets riksdagsman afgått före sexårsperiodens slut, och är ej annan valkrets, till följd af ny bestämmelse om riksdagsmännens antal för de särskilda valkretsarna, berättigad till den lediga platsen, fylles ledigheten på sätt i vallagen sägs. Skall ledigheten fyllas genom nytt val, verkställs sådant för den återstående tiden.

5. Skall plats, när sexårsperioden för en valkrets tilländalupit, öfvergå från denna till valkrets inom annan grupp, varde under sjätte året af sagda period, å tid som i 2 mom. sägs, inom sistnämnda valkrets nytt val anställt för det eller de år, som återstå af löpande sexårsperiod för samma valkrets.

6. Har i en valkrets riksdagsman afgått före sexårsperiodens slut, och är annan valkrets berättigad till den lediga platsen, varde i sistnämnda valkrets nytt val anställt för tid, som i 3 mom. afses; dock att, där platsen jämlikt 2 eller 5 mom. redan är tillsatt för tid efter löpande året, det val, som för ledighetens fyllande hålles, skall gälla allenast till årets slut.

7. Landsting sammanträder för riksdagsmannaval, där så erfordras, till urtima möte.

§ 8.

Valen till Första Kammaren äro proportionella, där två eller flera riksdagsmän skola utses.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande åtta-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

tiotusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagt, skattat för minst fyratusen riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 10.

För en hvar, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, skall, på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 11.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Första Kam-maren, må han däröfver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos vederbörande protokollsförare äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst två dagar där-efter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, ut-sätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande afämnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens befallningshafvande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hafva inkommit, oför-dröjligen till Konungen insända, för att i Dess högsta domstol skyndsamt föredragas och afgöras.

b) *Andra Kam-maren.*

§ 13.

Andra Kam-marens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 14.

1. Hvert och ett af rikets län så ock Stockholms stad utgör en eller flera valkretsar.

2. Stad, som utgör del af län, skall, där stadens folkmängd vid början af andra året inom en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundertrettiondedelar af rikets folkmängd, utgöra en valkrets i fråga om val, som afser tid efter periodens utgång; dock må stad, hvars folkmängd utgör minst sex tvåhundertrettiondedelar af rikets folkmängd, kunna delas i valkretsar.

Inträffar vid början af andra året inom en treårsperiod, att i stad, som utgör en valkrets, folkmängden ej längre uppgår till en

nittiondedel af rikets folkmängd, skall staden icke vidare bilda egen valkrets.

3. Rikets indelning i valkretsar innehålles i vallagen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 15.

1. I hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af andra året näst före den treårsperiod, för hvilka valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundredtiondedel af rikets folkmängd.

2. För valkrets, hvars folkmängd ej uppgår till fullt tre tvåhundredtiondedelar af rikets folkmängd, väljas dock tre riksdagsmän.

3. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i 1 och 2 mom. bör utses, icke uppgår till tvåhunderttrettio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt 1 mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i 6 § 7 mom. är stadgadt.

4. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställes för hvarje treårsperiod af Konungen.

§ 16.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

2. Förordnar Konungen om nya val, förrättas dessa ofördröjligen för den tid, som återstår af treårsperioden.

3. Afgår riksdagsman innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, fylles ledigheten på sätt i vallagen sägs. Skall ledigheten fyllas genom nytt val, verkställs sådant ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 18.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara och, där två eller flera riksdagsmän skola utses, proportionella. Vid dessa val tillkommer hvarje röstande lika röst.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 19.

Till ledamot i Andra Kammaren kan endast utses man, som äger valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 20.

För en hvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammarren, skall på sätt i vallagen närmare stadgas, fullmakt ofördröjligen utfärdas i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 21.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid val tillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 22.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammarren, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till kla-

ganden utlämnas, och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfället, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i 11 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvaren jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhållas som i 11 § sägs.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 25.

Riksdagsmannaval förrättas med slutna sedlar. Äro valsedlar till större antal än hälften ogilla, varde nytt val anställt.

§ 28.

1. Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta, att riksdagsmän utses i de afgångnes ställe.

2. Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgångne tillhört Andra Kammaren, att så förfara, som i 1 mom. är sagdt; och, då den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om ledighetens fyllande.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallagen samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll, med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rörer kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt ut-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

öfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgadt.

3. Utskottet tillkommer jämväl att, då olika meningar mellan kamrarna uppstå, till hvilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, därom besluta, så ock att skilja mellan kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

Öfvergångsstadgande.

1. Riksdagsman i Första Kammaren, som är vald med tillämpning af de före år 1909 gällande stadganden, äger ej med sin befattning fortfara längre än till början af första sexårsperioden för den valkrets, som utsett honom. Har han vid ingången af året näst före sagda period sin befattning icke nio år innehaft, må han därmed fortfara till årets slut, ändå att under tiden nio år från valet förflyta.

Där tjänstgöringstidens slut ej sammanfaller med början af sexårsperiod för den valkrets, som är berättigad till platsen, skall val, som för platsens besättande hålles, gälla för tiden intill början af närmaste sexårsperiod för valkretsen. Samma lag vare, där platsen varder ledig före tjänstgöringstidens utgång.

2. För den grupp af valkretsar, hvilken är den första enligt den i vallagen mellan grupperna stadgade ordning, utgöres första sexårsperioden af åren 1910—1915.

Förordnar Konungen om nya val till Första Kammaren, innan val i sjätte gruppen förrättats för sexårsperiod, skola de nya valen gälla för grupp, som valt för sexårsperiod, till periodens utgång och för annan grupp till början af dess första sexårsperiod.

3. Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.

2:o) att Riksdagen måtte, under den förutsättning att ändring af rikets grundlag i öfverensstämmelse med utskottets här ofvan under punkten 1:o) gjorda hemställan blefve af Riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad och af Konungen gillad, för sin del antaga följande förslag till lag om val till Riksdagen:

Häri genom förordnas som följer:

Om val till Första Kammaren.

1 §.

Valkretsarna indelas i följande grupper:
första gruppen: Stockholms stad, Jönköpings län, Gottlands län, Västmanlands län, Västerbottens län;

andra gruppen: Stockholms län, Blekinge län, Malmö stad
 Skaraborgs län, Gäfveborgs län utom Gäfve stad;
 tredje gruppen: Uppsala län, Kalmar södra landstingsområde,
 Malmöhus län utom Malmö stad, Göteborgs stad, Jämtlands län;
 fjärde gruppen: Södermanlands län, Kalmar norra landstings-
 område, Hallands län, Örebro län, Västernorrlands län;
 femte gruppen: Östergötlands län utom Norrköpings stad, Krono-
 bergs län, Göteborgs och Bohus län utom Göteborgs stad, Gäfve
 stad, Värmlands län;
 sjätte gruppen: Norrköpings stad, Kristianstads län, Älfsborgs
 län, Kopparbergs län, Norrbottens län.
 För valen iakttages den ordning mellan grupperna, i hvilken
 de här upptagits.

*Om valrätten
 till Andra
 Kammaren
 m. m.
 (Forts.)*

2 §.

Landsting eller stadsfullmäktige utse inom sig erforderligt antal personer att vid valförrättningen biträda ordföranden.

3 §.

Val sker efter upprop. Valsedlarna skola vara af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst två utöfver det antal riksdagsmän valet afser. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet riksdagsmän, afse själfva riksdagsmannavalet och de öfriga allenast val af efterträdare åt afgången riksdagsman. Har å valsedeln medelst en linje afskilts ett mindre antal namn, från början räknadt, anses dock allenast de sålunda afskilda främsta namnen afse själfva riksdagsmannavalet.

4 §.

Omedelbart efter slutad omröstning verkställes pröfning af valsedlarnas giltighet samt anteckning och sammanräknande af de afgifna rösterna.

5 §.

Ogill är valsedel:

till hvilken användts annat än hvitt papper;

å hvilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med afsikt där anbragt;

hvilken upptager partibeteckning å annat ställe än ofvanför namnen.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

6 §.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, eller är något namn å sedeln öfverstruket, anses sådant namn såsom obefintligt.

Finnas å valsedel flera namn än som enligt 3 § är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga.

Valsedel, som lyder å färre namn än det antal riksdagsmän valet afser, vare ändock giltig.

7 §.

För rösternas sammanräknande skola valsedlarna ordnas i grupper. Valsedlar utan partibeteckning utgöra tillsammans en grupp (den fria gruppen). Valsedlar med partibeteckning ordnas så, att sedlar med samma beteckning bilda en grupp (partigrupp).

Inom hvarje grupp skall, till den utsträckning som för utseendet af stadgad antal riksdagsmän är nödig, genom särskilda sammanräkningar bestämmas ordning mellan de namn å gruppens valsedlar, hvilka, enligt hvad i 3 § sägs, afse själfva riksdagsmannavalet.

Härvid iakttages i fråga om den fria gruppen:

1:o) Vid första sammanräkningen gäller hvarje valsedel såsom hel röst. Det namn, som fått högsta rösttalet, blifver det första i ordningen.

2:o) Vid hvarje följande sammanräkning gäller valsedel, hvars röstvärde icke tillgodoräknats något namn, som erhållit rum i ordningen, såsom hel röst. Annan valsedel gäller såsom half röst, där ett af de namn, hvilka röstvärdet tillgodoräknats, erhållit rum i ordningen; såsom tredjedels röst, där två af namnen uppförts i ordningen; och så vidare efter samma grund. För hvarje gång kommer det namn närmast i ordningen, som erhållit högsta rösttalet.

I fråga om partigrupp iakttages:

1:o) Upptaga valsedlar till antal af mer än hälften af hela antalet valsedlar inom gruppen (gruppens rösttal) samma första namn, blifver detta namn det första i ordningen; upptaga valsedlar, som hafva samma första namn och utgöra mer än två tredjedelar af gruppens rösttal, jämväl samma andra namn, blifver detta namn det andra i ordningen; upptaga valsedlar, som hafva samma första och samma andra namn samt utgöra mer än tre fjärdedelar af gruppens rösttal, jämväl samma tredje namn, blifver detta namn det tredje i ordningen; och så vidare efter samma grunder.

2:o) I den mån ordningen inom gruppen icke kan genom sammanräkningar enligt nyss angifna grunder bestämmas, skall hvad

här ofvan är i fråga om den fria gruppen stadgadt äga motsvarande tillämpning.

Vid hvarje sammanräkning skola föras anteckningar, utvisande, där de i fråga om den fria gruppen stadgade grunder tillämpats, röstvärdet för de olika valseدلarna samt det rösttal, som för hvarje namn uträknats, men eljest antalet af de valseدلar, som upptaga samma första namn eller samma första och andra namn, och så vidare.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

8 §.

1. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika valseدلsgrupperna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den grupp, hvilken för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Plats, som blifvit en grupp tilldelad, besättes genast så, att gruppens första plats tillerkännes den, hvars namn är det första i ordningen inom gruppen, gruppens andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, gruppens tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från en eller flera andra grupper.

För den fria gruppen är jämförelsetalet det högsta rösttalet vid den enligt 7 § företagna första sammanräkningen inom gruppen, så länge gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad; därefter högsta rösttalet vid andra sammanräkningen, så länge gruppen erhållit allenast en plats; och så vidare i fortsatt följd.

För partigrupp är jämförelsetalet lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de gruppen tilldelade platser, ökad med 1. Har samma person erhållit platser från två grupper (partigrupper eller partigrupp och den fria gruppen), skall dock, vid beräkning af det antal platser som utdelats, hvardera platsen anses blott såsom en half plats; har någon erhållit platser från tre grupper, anses hvarje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har en grupp redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet af de namn å gruppens valseدلar, hvilka, enligt hvad i 3 § sägs, afse själfva riksdagsmannavalet, varde den från vidare jämförelse utesluten.

2. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, hvars namn står främst i ordningen inom den grupp, som, enligt hvad i 1 mom. sägs, har största jämförelsetalet.

9 §.

Där någon, som blifvit vald till riksdagsman, vid valtillfället afsäger sig uppdraget, skall valförrättaren genast företaga ny röstsammanräkning inom den valseدلsgrupp, för hvilken den afgångne

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

blifvit vald. Blef den afgångne vald för flera grupper, skall sammanräkningen ske inom den grupp, från hvilken plats först tilldelats honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, hvilkas röstvärden tillgodoräknats den afgångne. Hvarje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas alla förut ej valda, hvilkas namn förekomma å sedeln.

Den, som erhållit högsta rösttalet, är vald i den afgångnes ställe.

10 §.

Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

11 §.

Hafva vid valet riksdagsmän icke blifvit till föreskrifvet antal utsedda, anställas genast nytt val för besättande af den eller de återstående platserna.

12 §.

Vid valet skall föras protokoll, i hvilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar afgifvits, de olika grupper, i hvilka valsedlarna blifvit ordnade, antalet giltiga valsedlar i hvarje grupp, den ordning mellan namnen å valsedlarna, hvilken inom hvarje grupp blifvit bestämd, partigruppernas rösttal, de öfriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen af platserna mellan grupperna, det antal platser, som tilldelats hvarje grupp, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas, de godkända och de underkända hvar för sig, under försegling samt, jämte de enligt 7 § gjorda anteckningar, förvaras intill utgången af den tid, för hvilken valet gäller.

I fall, hvarom i 14 § sägs, skola valsedlarna jämte nyssnämnda anteckningar och afskrift af valprotokollet tillhandahållas Konungens befallningshafvande.

13 §.

Fullmakt för vald riksdagsman underskrifves, när valet verkställts af landsting, af dess ordförande med kontrasignation af landstingets sekreterare och, då valet skett af stad, af stadsfullmäktiges ordförande jämte två af dessa fullmäktige. Sådan fullmakt skall hafva följande lydelse:

»I kraft af det riksdagsmannaval, som af N. N. »landsting» (»stadsfullmäktige i N. N. »stad») »blifvit den — — — (dag, månad, år) — — — förrättadt, varder N. N. »härigenom befullmäktigad att för en tid af sex år, räknade från och med den 1

januari nästkommande år» (eller där valet skett enligt § 7 mom. 3—6 riksdagsordningen: »för tiden till den 1 januari år.....») »vara ledamot af Riksdagens Första Kammare.» Ort och tid.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

14 §.

Har riksdagsman annorledes än i 9 § sägs afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald, och skall platsen besättas från den valkrets, som utsett den afgångne, då skall Konungens befallningshafvande vid offentlig förrättning, som hålles så snart ske kan och hvarom underrättelse minst åtta dagar förut meddelas genom anslag och medelst tryck så som med Konungens befallningshafvandes kungörelser vanligen förfares, verkställa ny röstsammanräkning enligt de i 9 § angifna grunder. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den afgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Efter sammanräkningens afslutande skola valedlarna åter inläggas under försegling.

15 §.

Vid förrättning, som i nästföregående § afses, skall Konungens befallningshafvande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt hvilken på grund däraf skall inträda i den afgångnes ställe. Sedan detta protokoll vid förrättningen upplästs, utfärde Konungens befallningshafvande omedelbart fullmakt för den sålunda utsedde.

Sådan fullmakt skall vara af följande lydelse:

»Sedan» N. N. »blifvit af» N. N. »landsting» (»stadsfullmäktige i» N. N. »stad») »utsedd till ledamot af Riksdagens Första Kammare för en tid af sex år, räknade från och med den 1 januari år» (eller där den afgångne blifvit utsedd jämlikt § 7 mom. 3—6 riksdagsordningen: »för tiden till den 1 januari år») »men denna plats blifvit ledig, har vid förrättning enligt 14 § af lagen om val till Riksdagen» N. N. »blifvit utsedd att inträda såsom ledamot af nämnda kammare för tiden till den 1 januari år; hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

16 §.

Finnes i fall, som i 14 § afses, å där omförmälta valedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den afgångnes ställe, då skall nytt val anställas för besättande af den lediga platsen.

17 §.

Om besvär öfver val till Första Kammaren är stadgad i riksdagsordningen.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om val till Andra Kammaren.

Valkretsar.

18 §.

För valen till Andra Kammaren indelas riket i femtiosex valkretsar, nämligen:

1. Stockholms stads första valkrets, innefattande Nikolai, Klara, Kungsholms, Maria och Katarina territoriella församlingar;

2. Stockholms stads andra valkrets, innefattande Jakobs och Johannes, Adolf Fredriks, Gustaf Vasa, Mattei, Engelbrekts, Hedvig Eleonora och Oskars territoriella församlingar;

3. Stockholms läns södra valkrets, innefattande Sotholms, Svarlösa, Öknebo, Färentuna och Sollentuna härad, Danderyds, Åkers och Värmdö skeppslag samt städerna Södertälje och Vaxholm;

4. Stockholms läns norra valkrets, innefattande Långhundra, Ärlinghundra, Seminghundra, Vallentuna, Lyhundra och Sjuhundra härad, Bro och Vätö, Frötuna och Länna samt Vaddö och Häfverö skeppslag, Frösåkers och Närke härad samt städerna Norrtälje, Östhammar, Öregrund och Sigtuna;

5. Uppsala län;

6. Södermanlands läns norra valkrets, innefattande Väster-Rekarne, Öster-Rekarne, Åkers och Selebo härad samt städerna Eskilstuna, Torshälla, Strängnäs och Mariefred;

7. Södermanlands läns södra valkrets, innefattande Oppunda, Villåttinge, Jönåkers, Rönö, Hölebo och Daga härad samt städerna Nyköping och Trosa;

8. Östergötlands läns norra valkrets, innefattande Aska, Finspånga läns, Björkekinds, Östkinds och Lösings härad, Bråbo härad utom Östra Eneby kommun, Memmings härad utom Borgs kommun, Hammarkinds och Skärkinds härad samt städerna Motala och Söderköping;

9. Norrköpings och Linköpings valkrets, innefattande Norrköpings stad med Östra Eneby och Borgs kommuner samt Linköpings stad;

10. Östergötlands läns södra valkrets, innefattande Dals, Bobergs, Lysings, Göstrings, Vifolka, Valkebo, Gullbergs, Åkerbo, Bankekinds, Hanekinds, Kinda och Ydre härad samt städerna Vadstena och Skeninge;

11. Jönköpings läns östra valkrets, innefattande Norra Vedbo, Södra Vedbo, Östra och Västra härad samt Eksjö stad;

12. Jönköpings läns västra valkrets, innefattande Tveta, Vista, Mo, Östbo och Västbo härad samt städerna Jönköping och Grenna;

13. Kronobergs läns östra valkrets, innefattande Konga, Uppvidinge, Norrvidinge och Kinnevalds härad samt Växjö stad;

14. Kronobergs läns västra valkrets, innefattande Allbo och Sunnerbo härad;

15. Kalmar läns norra valkrets, innefattande länets norra lands-
tingsområde;
16. Kalmar läns södra valkrets, innefattande länets södra lands-
tingsområde;
17. Gottlands län;
18. Blekinge län;
19. Kristianstads läns nordvästra valkrets, innefattande Södra
Åsbo, Bjäre, Norra Åsbo, Västra Göinge och Östra Göinge härad,
samt Ängelholms stad;
20. Kristianstads läns sydöstra valkrets, innefattande Villands,
Gårds, Albo, Ingelstads och Järrestads härad samt städerna Kristian-
stad och Simrishamn;
21. Malmöhus läns norra valkrets, innefattande Luggude, Rönne-
bergs och Onsjö härad;
22. Malmöhus läns mellersta valkrets, innefattande Harjagers,
Frosta, Färs, Torna och Bara härad;
23. Malmöhus läns södra valkrets, innefattande Oxie, Skytts,
Vemmenhögs, Ljunits och Herrestads härad samt städerna Ystad,
Trelleborg och Skanör med Falsterbo;
24. Städerna Helsingborg, Landskrona och Lund;
25. Malmö stad;
26. Hallands län;
27. Göteborgs och Bohus läns södra valkrets, innefattande
Askims, Västra Hisings, Östra Hisings, Säfvedals, Inlands Södre,
Inlands Nordre, Inlands Fräkne, Inlands Torpe, Tjörns, Orusts
östra och Orusts västra härad samt städerna Marstrand och Kungälf;
28. Göteborgs och Bohus läns norra valkrets, innefattande
Lane, Tunge, Stängenäs, Sörbygdens, Sotenäs, Kville, Tanums,
Bullarens och Vette härad, samt städerna Uddevalla, Lysekil och
Strömstad;
29. Göteborgs stad;
30. Älfsborgs läns norra valkrets, innefattande Nordals, Sundals,
Valbo, Tössbo och Vedbo härad samt Åmåls stad;
31. Älfsborgs läns mellersta valkrets, innefattande Flundre,
Väne, Bjärke, Vätle, Ale, Kullings och Gäsene härad samt städerna
Vänern och Alingsås;
32. Älfsborgs läns södra valkrets, innefattande Ås, Kinds,
Redvägs, Marks, Vedens och Bollebygds härad samt städerna Borås
och Ulricehamn;
33. Skaraborgs läns norra valkrets, innefattande Vadsbo, Kä-
kinds, Valle, Kinne och Kinnefjärdings härad samt städerna Marie-
stad, Sköfde, Hjo och Lidköping;
34. Skaraborgs läns södra valkrets, innefattande Åse, Viste,
Barne, Laske, Kållands, Skånings, Vilske, Gudhems, Vartofta och
Frökinds härad samt städerna Skara och Falköping;
35. Värmlands läns norra valkrets, innefattande Älfdals och
Fryksdals härad;

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Änåra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

36. Värmlands läns östra valkrets, innefattande Fernebo, Ölme, Visnums, Väse, Nyeds, Kils och Karlstads härad samt städerna Karlstad, Kristinehamn och Filipstad;

37. Värmlands läns västra valkrets, innefattande Grums, Gillbergs, Näs, Nordmarks och Jösse härad;

38. Örebro läns norra valkrets, innefattande Nora och Hjulsjö, Grythytte och Hällefors, Nya Kopparbergs samt Lindes och Ramsbergs bergslag, Fellingsbro, Glanshammars och Örebro härad äfvensom städerna Örebro, Nora och Lindesberg;

39. Örebro läns södra valkrets, innefattande Karlskoga bergslag, Kumla, Grimstens, Hardemo, Edsbergs, Sundbo, Askers och Sköllersta härad samt Askersunds stad;

40. Västmanlands läns östra valkrets, innefattande Torstuna, Simtuna, Öfver-Tjurbo, Våla, Ytter-Tjurbo, Siende, Tuhundra och Norrbo härad samt städerna Västerås och Sala;

41. Västmanlands läns västra valkrets, innefattande Åkerbo härad, Skinnskattebergs och Gamla Norbergs bergslag, Vagnsbro och Snefringe härad samt städerna Arboga och Köping;

42. Kopparbergs läns östra valkrets, innefattande Folkare härad, Hedemora tingslag och Falu domsagas norra tingslag äfvensom städerna Falun, Hedemora och Säter;

43. Kopparbergs läns västra valkrets, innefattande Falu domsagas södra, Västerbergslags samt Näs och Malungs tingslag;

44. Kopparbergs läns norra valkrets, innefattande Gagnefs, Leksands, Rättviks, Mora, Orsa, Älfalds samt Särna och Idre tingslag;

45. Gästriklands valkrets, innefattande Gästriklands östra och Gästriklands västra tingslag samt Gäfle stad;

46. Hälsinglands södra valkrets, innefattande Bollnäs och Ala tingslag samt Söderhamns stad;

47. Hälsinglands norra valkrets, innefattande Ljusdals, Arbrå och Järfso, Enångers, Forsa, Bergsjö och Delsbo tingslag samt Hudiksvalls stad;

48. Medelpads valkrets, innefattande Selångers, Tuna, Torps, Njurunda, Sköns, Indals och Ljustorps tingslag samt Sundsvalls stad;

49. Ångermanlands södra valkrets, innefattande Säbrå, Stigsjö, Viksjö, Häggdångers, Gudmundrå, Högsjö och Hemsö kommuner, Boteå, Sollefteå, Resele och Ramsele tingslag samt Härnösands stad;

50. Ångermanlands norra valkrets, innefattande Nora, Bjärträ och Skogs kommuner, Nätra, Nordingrå samt Själevads och Årnäs tingslag äfvensom Örnköldsviks stad;

51. Jämtlands läns södra valkrets, innefattande Svegs, Hede, Bergs, Ragunda samt Refsunds, Brunflo och Näs tingslag äfvensom Östersunds stad;

52. Jämtlands läns norra valkrets, innefattande Sunne, Ovikens, Hallens, Undersåkers, Offerdals, Rödöns, Lits och Hammerdals tingslag;

53. Västerbottens läns södra valkrets, innefattande Nordmalings och Bjurholms, Umeå, Degerfors, Lycksele lappmarks och Åsele lappmarks tingslag samt Umeå stad;

54. Västerbottens läns norra valkrets, innefattande Nysätra, Burträsk, Skellefteå samt Norsjö och Malå tingslag äfvensom Skellefteå stad;

55. Norrbottens läns södra valkrets, innefattande Piteå, Älfsby, Arvidsjaurs lappmarks, Arjeplogs lappmarks, Neder-Luleå, Öfver-Luleå samt Jockmocks lappmarks tingslag äfvensom Piteå och Luleå städer;

56. Norrbottens läns norra valkrets, innefattande Råneå, Neder-Kalix, Öfver-Kalix, Gällivare lappmarks, Jukkasjärvi lappmarks, Enontekis lappmarks, Pajala, Korpilombolo, Öfver-Torneå samt Neder-Torneå och Karl Gustafs tingslag jämte Haparanda stad.

Om valdistrikt och om valnämnd.

19 §.

I valkrets, som innefattar flera kommuner, förrättas val kommunvis, därvid hvarje kommun bildar ett valdistrikt; dock att kommun, som till följd af folkmängdens storlek, samfärdsförhållandena eller andra orsaker finnes icke lämpligen böra utgöra ett enda valdistrikt, må delas i två eller flera. Höra på landet delar af samma kommun till olika valkretsar, bildar hvarje del ett valdistrikt.

Valkrets, som består af en stad eller del af stad, bildar ett valdistrikt; dock må, där så finnes lämpligt, sådan valkrets delas i två eller flera valdistrikt.

20 §.

1. Vill någon i kommunen eller, beträffande stad, som är delad i valkretsar, i valkretsen boende och till deltagande i riksdagsmannaval berättigad väcka förslag om sådan delning af valdistrikt, som i 19 § sägs, eller om upphäfvande af eller ändring i redan skedd delning, göra framställning till Konungens befallningshafvande. Ej må framställning bifallas med mindre yttrande inhämtas från kommunalstämma eller i stad magistrat och stadsfullmäktige. Skall kommun på landet delas, må delar af samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valdistrikt. I beslut om delning af valdistriktet skall jämväl angifvas tiden för beslutets ikraftträdande, och varde beslutet af Konungens befallningshafvande kungjordt.

2. Öfver beslut, som i 1 mom. afses, må besvär anföras i den ordning, som är bestämd för öfverklagande af Konungens befallningshafvandes utslag i mål, hvilka bedömas efter förordningarna om kommunalstyrelse.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

21 §.

För hvarje valdistrikt å landet skall finnas en valnämnd af fem inom distriktet boende personer. Ordförande i denna nämnd jämte suppleant för honom förordnar Konungens befallningshafvande årligen före februari månads utgång. De fyra ledamöterna jämte två suppleanter väljas å första ordinarie kommunalstämma hvarje år i den ordning, som om nämndemansval är stadgad. Det åligger kommunalstämmans ordförande att ofördröjligen utan lösen låta tillställa en hvar af de valda ledamöterna och suppleanterna i valnämnden ett utdrag af stämmoprotokollet, i hvad dem rör. Om de personers namn och bostad, som blifvit till ordförande och suppleant för honom utsedda, låter Konungens befallningshafvande i länskungörelserna meddela underrättelse.

22 §.

I valnämnden skola minst två ledamöter utom ordföranden vara närvarande. Såsom nämndens beslut gäller den mening, om hvilken de flesta röstande sig förena, eller, vid lika rösttal, den mening ordföranden biträder.

Vid valnämndens sammanträden föres protokoll af ordföranden.

23 §.

Af kommunalstämma lämnadt uppdrag att vara ledamot eller suppleant i valnämnd må ej annan afsäga sig, än ämbets- eller tjänsteman, som af sin befattning är hindrad att uppdraget fullgöra; den, som uppnått sextio års ålder; samt den, hvilken eljest uppgifver hinder, som af stämman godkännes.

24 §.

Menar någon, att val af ledamot eller suppleant i valnämnd icke skett i laga ordning, eller vill någon klaga däröfver, att af honom gjord afsägelse af uppdrag, som i 23 § afses, icke godkänts, äge han att hos Konungens befallningshafvande anföra besvär före klockan 12 å femtonde dagen, i förra fallet från den dag, då valet hölls, och i senare fallet från den dag, då det beslut meddelades, däri rättelse sökes; och må öfver Konungens befallningshafvandes utslag i sådant mål klagan ej föras.

Om röstlängd.

25 §.

För hvarje valdistrikt skall röstlängd upprättas, på landet och i stad, där magistrat ej finnes, af den tjänsteman, som verkställer

debitering af utskylderna till kronan, samt i annan stad af magistraten eller, där särskilda tjänstemän äro för nämnda debitering förordnade, af dessa under magistratens inseeende.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

26 §.

Röstlängd upprättas före den 25 juni hvarje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla manliga invånare inom valdistriktet, hvilkas ålder vid årets början ej understiger tjugufyra år. Enhvar sådan person, om hvilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något af hvad lag stadgar såsom villkor för röst-rätt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att den, som icke varit i kommunen mantalsskrifven å sådan tid, att han under sistförflutna kalenderåret skolat därstädes erlægga utskylder, ej må upptagas såsom röstberättigad, med mindre af tillgängliga handlingar framgår eller eljest styrkes, att honom i hans mantalsskrifningsort påförda, sistnämnda år till betalning förfallna utskylder blifvit erlagda eller att han icke detta år haft att erlægga några sådana utskylder.

Närmare föreskrifter i afseende å röstlängdens upprättande så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas af Konungen.

27 §.

Senast den 25 juni skall röstlängd vara afsänd eller aflämnad för landet till ordföranden i valnämnden och i stad till magistraten, där denna ej själf verkställt upprättandet.

28 §.

Från och med den 3 till och med den 9 juli skall röstlängden vara å lämpligt ställe inom valdistriktet under behörig tillsyn framlagd för granskning. Det åligger valnämndens ordförande eller magistraten att ej mindre senast den 25 juni kungöra, på sätt i 29 § sägs, tid och ställe för framläggandet än äfven ofördröjligen till enhvar i röstlängden upptagen person, som däri icke antecknats såsom röstberättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angifvande af den eller de omständigheter, på grund hvaraf han från rösträtt uteslutits. Till dem, hvilka åtnjuta fattigunderstöd eller sakna stadigt hemvist, vare dock ej nödigt att sända underrättelse.

I kungörelse samt underrättelse, hvarom i denna § förmäles, skall jämväl angifvas tiden, inom hvilken anmärkning mot röstlängd för att upptagas till pröfning bör, jämlikt 30 § här nedan, vara till valnämndens ordförande eller magistraten inlämnad, samt tid och ställe för pröfning enligt 33 § af sålunda gjorda anmärkingar.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

29 §.

Kungörelse samt underrättelse, hvarom i 28 § förmåles, skola affattas enligt formulär 1 och 2 vid denna lag. Blanketter till nämnda underrättelse tillhandahållas vederbörande af Konungens befallningshafvande.

Kungörelsen skall uppläsas i kyrkan och, där så kan ske, i ortstidningar införas.

30 §.

Vill någon, hvilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, eller anser någon, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen affattade och åtföljda af de bevis han vill åberopa, ingifva till valnämndens ordförande eller magistraten sist den 15 juli före klockan tolf på dagen.

31 §.

Har någon i rätt tid gjort anmärkning däremot, att annan i röstlängden upptagits såsom röstberättigad, skall härom till denne af valnämndens ordförande eller magistraten ofördröjligen med allmänna posten sändas underrättelse med angifvande af dagen för anmärkningens pröfning. Blanketter till sådan underrättelse, affattade i öfverensstämmelse med formulär 3 vid denna lag, skola af Konungens befallningshafvande hållas vederbörande till handa.

32 §.

Varder anmärkning ej ingifven inom föreskrifven tid, kommer den ej under pröfning.

33 §.

Den 25 juli eller, om söndag då infaller, nästa dag sammanträder på landet för hvarje valdistrikt valnämnden för pröfning af de mot röstlängden framställda anmärkningar. Samma lag vare i stad för magistraten, dock att sammanträde, som skulle hållas å måndag, i stället äger rum nästa dag. Sammanträdet skall börja klockan 10 förmiddagen, och vare förhandlingarna offentliga.

Sedan vid sammanträdet tillfälle lämnats till bemötande af gjorda anmärkningar med rätt för den, mot hvilkens rösträtt anmärkning blifvit enligt 30 § framställd, att åberopa jämväl omständigheter, som inträffat efter den 15 juli, skall valnämnden eller magistraten öfver hvarje i behörig tid framställd anmärkning omedelbart eller senast dagen efter slutad förhandling afkunna beslut, som, med angifvande i korthet af skälen därför, tecknas å den pröfvade anmärkningsskriften.

I röstlängden införas de rättelser, som af dessa beslut föränledas.

Röstlängden, sålunda rättad, underskrifves af valnämnden eller magistraten. Har anmärkning mot röstlängden ej inom behörig tid framställts, varde intyg därom af valnämndens ordförande eller magistraten tecknad å längden.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

34 §.

1. Vill någon klaga öfver beslut, som i 33 § sägs, göre härom anmälan hos valnämndens ordförande eller magistraten genast eller sist å tredje dagen från den dag, då beslutet afkunnades, och ingifve sina besvär till Konungens befallningshafvande sist före klockan 12 å tionde dagen från sistnämnda dag.

Det åligger valnämndens ordförande eller magistraten att, då anmälan om besvär sker, därom göra anteckning vid beslutet å anmärkningsskriften samt att, sedan den för anmälan bestämda tid utlupit, ofördröjligen insända till Konungens befallningshafvande utdrag af röstlängden i de delar, som angå besvär, hvarom anmälan skett, äfvensom handlingarna rörande dessa besvär.

2. Afse besvären annan än klaganden, skola de ingifvas i två exemplar; och vare i sådant fall klaganden skyldig att genast åter uttaga det ena exemplaret af de ingifna besvärshandlingarna och låta det tillställas den, som besvären afse, samt inom den tid af minst två, högst tio dagar, som Konungens befallningshafvande efter omständigheterna i hvarje särskildt fall bestämmer, till Konungens befallningshafvande inkomma med bevis om dagen för delgifningen.

35 §.

Göres ej anmälan, som i 34 § 1 mom. sägs, eller ingifvas ej besvären inom föreskrifven tid, eller inkommer ej bevis, som i 34 § 2 mom. sägs, inom därför bestämd tid, varda besvären ej upptagna till pröfning.

36 §.

Har före utgången af den för ingifvande af delgifningsbevis bestämda tid klaganden låtit besvärshandlingarna tillställas den, som besvären afse, äge denne tillfälle att inom den tid af minst två, högst tio dagar, som Konungens befallningshafvande utsätter, räknad från dagen för handlingarnas delgifning, till Konungens befallningshafvande inkomma med förklaring.

37 §.

Hvad i afseende å besvärshandlingars delgifning och ingifvande af bevis därom samt förklarings afgifvande bör iakttagas, så ock

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

påföljden för försummelse att i rätt tid inkomma med delgifningsbevis skall tecknas på besvärsskriften.

38 §.

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna afgöras, teckne Konungens befallningshafvande å besvärshandlingarna sitt beslut och återsände handlingarna till valnämndens ordförande eller magistraten. De rättelser, som af Konungens befallningshafvandes beslut föranledas, skola af ordföranden eller magistraten i röstlängden införas.

Ej må besvärshandlingar till part återställas.

39 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär öfver valförrättning, vid hvilken beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.

40 §.

Har emot röstlängd, som blifvit i föreskrifven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning af framställd anmärkning beslut gifvits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände den röstlängd vid riksdagsmannaval, som där-efter, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, hålles, till ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.

Har på klagan, som i samband med besvär öfver valförrättning blifvit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, ehvad felaktigheten ländt till förrättningens upphäfvande eller ej, Konungens befallningshafvande i längden införa de af beslutet föranledda rättelser.

41 §.

Ej må vid klagan öfver beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden eller magistraten varit i laga ordning företedda.

Om valets kungörande och förrättande.

42 §.

Valförrättare vare på landet valnämnden; i stad, som utgör ett valdistrikt, magistraten; och i annan stad magistratens deputerade, hvarom i 71 § här nedan sägs.

43 §.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

När val till Andra Kammaren skall äga rum, låte Konungens befallningshafvande därom i god tid förut utgå kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar. I kungörelsen upptages antalet af dem, som skola väljas inom valkretsen, och utsättes, utom dag och tid för valet, valstället inom hvarje valdistrikt samt tid och ställe för rösternas sammanräknande. Kungörelsen skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som jämlikt 55 § åligger valförrättare, att ofördröjligen till Konungens befallningshafvande insända valkuvert, valprotokoll och röstlängd.

44 §.

Då nya val i hela riket till Andra Kammaren böra äga rum, skola i stad, som bildar mer än en valkrets, val förrättas samtidigt i alla valkretsar.

45 §.

Valet äger rum inför öppna dörrar. Ej må därvid tal hållas, eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom vallokalen.

Det åligger de närvarande att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som valförrättaren för ordningens upprätthållande och valförrättningens behöriga fortgång finner skal meddela. Uppstår oordning, som ej kan afstyras, äge valförrättaren att afbryta förrättningen.

I vallokal skall exemplar af denna lag finnas anslaget.

46 §.

Valet skall börja klockan 9 förmiddagen och fortgå till klockan 2 eftermiddagen samt därefter fortsättas å landet från klockan 6 till klockan 8 och i stad från klockan 5 till klockan 9 eftermiddagen; dock att där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom valdistriktet, uppehåll göres för den tid gudstjänsten pågår.

Där å någon ort andra tider för valets förrättande finnas mera lämpliga, äge Konungens befallningshafvande att därom på framställning af valförrättaren förordna, med iakttagande att tillträde till valet skall finnas minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst en timme efter klockan 6 eftermiddagen.

47 §.

Vid valet skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst två utöfver det antal riksdagsmän valet afser. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet riksdagsmän, afse själfva riksdagsmannavalet och de öfriga allenast val af efterträdare åt afgången riksdagsman. Har å valsedeln medelst en linje afskilts ett mindre antal namn, från början räknadt, anses dock allenast de sålunda afskilda främsta namnen afse själfva riksdagsmannavalet.

Valsedel bör innehålla tydlig uppgift på den eller de utseddes namn, titel eller yrke och hemvist så ock den beteckning i öfrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka, hvem eller hvilka åsyftas.

48 §.

Vid förrättningen skola kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas valmännen för det ändamål, hvarom i 49 § förmåles. Innan valkuvert utlämnas, skall valförrättaren därå intrycka en stämpel, utvisande det valdistrikt, där förrättningen äger rum.

Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

49 §.

En hvar, som anmäler sig till valet, erhåller vid valbordet ett valkuvert.

I vallokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnad att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det valförrättaren att vaka öfver att valmans förehafvande där ej må af någon kunna iakttagas.

Efter det valmannen vid någon af omförmälda särskilda platser inlagt sin valsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, öfverlämnar han utan dröjsmål personligen kuvertet till ordföranden. Sedan denne förvissat sig om, att den, som vill rösta, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och tillsett, att kuvertet är behörigen stämpladt men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang hvarmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utöfvats.

50 §.

Valman, som på grund af kroppsligt fel är oförmögen att i föreskrifven ordning afgifva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den han själf därtill utser.

51 §.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Ej må någon i annan ordning, är nu sagd, sin rösträtt utöfva. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

52 §.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, valförrättaren inför öppna dörrar förvissa sig om att sigillerna äro obrutna.

53 §.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i vallokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill, men ej då hunnit delta i valet, äga rätt att aflämna sina valsedlar.

54 §.

När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som i öfverensstämmelse med det vid denna lag fogade formulär 4 med därå gjorda anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl räknas och upptages i protokollet antalet af de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet.

Valkuverten inläggas härefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillerna skola jämväl i protokollet aftryckas.

55 §.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats af ordföranden och två af de närvarande, afslutas valförrättningen med tillkännagifvande af tid och ställe, som blifvit utsatt för rösternas sammanräknande.

Valförrättaren insände därefter ofördröjligen till Konungens befallningshafvande valkuverten, valprotokollet och röstlängden. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

Om valrätten
till Andra
Kamraren
m. m.
(Forts.)

Om rösternas sammanräknande och valets afslutande.

56 §.

Det åligger Konungens befallningshafvande att i god tid före röstsammanräknandet tillse, att valkuvert, valprotokoll och röstlängd inkommit från alla valdistrikt, samt, där så ej skett, från försumlig valförrättare infordra hvad som felas.

57 §.

Å utsatt tid och ställe verkställes af Konungens befallningshafvande inför öppna dörrar sammanräknandet af de vid valet afgifna röster.

Protokollen öfver röstningen granskas hvar för sig, och sigillen å omslaget till de vid hvarje protokoll fogade valsedlar jämföras med de sigill, som äro å protokollet aftryckta. Förekommer därvid ej skäligen anledning, att omslaget efter tillslutningen blifvit öppnadt, byttes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbadt, och de däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet.

58 §.

Efter det protokollen från de särskilda valdistrikten upplästs samt valsedlarna uttagits ur valkuverten och granskats, pröfve Konungens befallningshafvande valsedlarnas giltighet och meddele de beslut, hvartill valsedlarna och protokollen må gifva anledning.

59 §.

Ogill är valsedel:

till hvilken användts annat än hvitt papper;

å hvilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med afsikt där anbragt;

hvilken upptager partibeteckning å annat ställe än ofvanför namnen.

Finnas i ett valkuvert två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

60 §.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, eller är något namn å sedeln öfverstruket, anses sådant namn såsom obefintligt.

Finnas å valsedel flera namn än som enligt 47 § är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga.

Valsedel, som lyder å färre namn än det antal riksdagsmän valet afser, vare ändock giltig.

61 §.

Rösterna sammanräknas och valets utgång bestämmes enligt de i 7, 8 och 10 §§ angifna grunder.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

62 §.

Hafva vid valet riksdagsmän icke blifvit till föreskrifvet antal utsedda, anställas ofördröjligen nytt val för besättande af den eller de återstående platserna.

63 §.

Vid förrättningen låte Konungens befallningshafvande föra protokoll, i hvilket antecknas utom annat, som vid förrättningen förekommit, huru många giltiga och ogiltiga valsedlar afgifvits i hvarje valdistrikt, de olika grupper, i hvilka valsedlarna blifvit ordnade, antalet giltiga valsedlar i hvarje grupp, den ordning mellan namnen å valsedlarna, hvilken inom hvarje grupp blifvit bestämd, partigruppernas rösttal, de öfriga jämförelsetal, som varit bestämmande vid fördelningen af platserna mellan grupperna, det antal platser, som tilldelats hvarje grupp, samt slutligen de valda riksdagsmännens namn.

Samtliga valsedlar inläggas, de godkända och de underkända hvar för sig, i omslag, hvilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill, hvarom anteckning sker i protokollet. De sålunda inlagda valsedlarna skola jämte de anteckningar, hvilka, på sätt i 7 § sägs, blifvit vid valet förda, förvaras intill utgången af den tid, för hvilken valet gäller.

64 §.

Kan förrättningen icke på en dag bringas till slut, eller varder eljest nödigt att densamma uppskjuta eller afbryta, skola alla valsedlar inläggas i omslag, hvilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och må förrättningen ej ånyo företagas, innan de närvarande förvissat sig om att de åsatta sigillen äro obrutna.

65 §.

Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning af valprotokollet. Med protokollets uppläsning är valförrättningen afslutad.

66 §.

Fullmakt för vald riksdagsman utfärdas af Konungens befallningshafvande. Sådan fullmakt skall hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den (dag, månad, år) hållits i (valkretsens namn) har» N. N. »blif-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

vit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år»); »hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

67 §.

Har någon, som blifvit vald till riksdagsman, afsagt sig uppdraget, och prövas afsägelsen giltig, då skall Konungens befallningshafvande ofördröjligen vid offentlig förrättning, så kungjord som i 14 § sägs, verkställa ny röstsammanräkning enligt de i 9 § angifna grunder. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den afgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Samma lag vare, då riksdagsman eljest afgått före utgången af den tid, för hvilken han blifvit vald.

Efter sammanräkningens afslutande skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

68 §.

Vid förrättning, som i nästföregående § afses, skall Konungens befallningshafvande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt hvilken på grund därpå skall inträda i den afgångnes ställe. Sedan detta protokoll vid förrättningen upplästs, utfärde Konungens befallningshafvande omedelbart fullmakt för den sålunda utsedde.

Sådan fullmakt skall vara af följande lydelse:

»Sedan» N. N. »blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för (valkretsens namn) för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari år» (eller om den afgångne utsetts först efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år»), »men denna plats blifvit ledig, har vid förrättning enligt 67 § af lagen om val till Riksdagen» N. N. »blifvit utsedd att inträda såsom ledamot af nämnda kammare för tiden till den 1 januari år» (eller om förrättningen hållits före treårsperiodens början: »för sagda tid»); »hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

69 §.

Finnes, i fall, som i 67 § afses, å där omförmälta valsedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den afgångnes ställe, då skall nytt val anställas för besättande af den lediga platsen.

Samma lag vare, där fel, som på besvär öfver den omedelbara utgången af valet förklarats hafva förelupit, är sådant att det ej kan afgöras, hvem som bör inträda i den afgångnes ställe.

Allmänna bestämmelser.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

70 §.

Hvad ofvan är stadgadt i afseende å magistrat vare i stad, där magistrat ej finnes, gällande om den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse.

71 §.

Äro i stad flera valdistrikt, skall magistraten för hvarje valdistrikt utse tre eller flera deputerade att vara valförrättare i distriktet. Af dessa förer den främste ordet. Protokollet öfver valförättningen föres af den magistraten därtill utsett.

Till deputerad må i fall af behof utses den, som eljest ej tillhör magistraten.

72 §.

Om besvär öfver val till Andra Kammaren är stadgadt i riksdagsordningen.

73 §.

I de ärenden rörande val till Andra Kammaren, hvarom i denna lag förmåles, må det vara en hvar tillåtet att, under iakttagande af behörig tid och ordning, på eget äfventyr till myndighet insända handlingar i betaldt bref med allmänna posten; dock att hvad sålunda är stadgadt ej äger tillämpning i fråga om besvär.

74 §.

Infaller å söndag eller annan allmän helgdag tid, då anmärkning mot röstlängd, som i 30 § sägs, sist bör framställas eller då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må anmärkningen framställas eller åtgärder vidtagas å nästa söckendag.

75 §.

Valnämnden eller magistraten åligger ombesörja, att de anordningar, som i 49 § afses, ordentligen verkställas.

Kostnaden för dessa anordningar så ock de af denna lag föranledda utgifter för valkuvert och stämplars äfvensom kungörande, som åligger valnämndens ordförande eller magistrat, skola gäldas af kommunerna, hvilka jämväl hafva att tillhandahålla lämpliga vallokaler.

Denna lag träder i kraft samma dag som det hvilande förslaget om ändring i §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8,

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

9, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af Konungen gilladt; dock att, i fråga om val till Andra Kammaren, de före år 1909 i sådant hänsende gällande stadganden skola tillämpas, intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910.

- 3:o) att a) herr Blombergs motion n:o 70,
 b) herr Östbergs motion n:o 78,
 c) herr Wieselgrens motion n:o 68,
 d) herr Jespersons m. fl. motion n:o 258,
 e) herr Olssons i Viken motion n:o 197,
 f) herr Perssons i Tällberg m. fl. motion n:o 252,
 g) herr Bengtssons i Bjärnalt motion n:o 262,
 h) herr A. Bergströms motion n:o 45,
 i) friherre Adelswärds motioner n:is 216 och 253,
 j) herr Brantings m. fl. motion n:o 205,
 k) herr Lindhagens m. fl. motion n:o 208,
 l) herr Staafts m. fl. motion n:o 203,
 m) herr Warburgs motion n:o 210,
 n) herr Ahlstrands motion n:o 215,
 o) herr A. Bergströms motion n:o 41, samt
 p) herr Hörnsténs motion n:o 212,

mätte, där de ej genom utskottets ofvan under punkterna 1:o) och 2:o) gjorda hemställanden kunde anses besvarade, icke föränleda någon Riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats **reservationer**:

af herrar *Staaft*, friherre *Bonde*, *Henricson*, *Berg* i Stockholm, *Kvarnzélius*, *Bergström*, *Jansson* i Djursåtra och *Larsson* i Lund, hvilka hemställde, att Riksdagen mätte, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition, bifalla den af herr Staaft m. fl. väckta motionen;

af friherre *De Geer*, hvilken yrkade, att den af herr Staaft m. fl. väckta motionen mätte bifallas;

af herr *Branting*;

vid punkten 1:o):

af herrar *O. Jonsson*, *O. Berger*, *J. F. Nyström* och *P. O. Liedberg*, hvilka hemställde, att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunde oförändrad bifallas, ville antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 23, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Lika med utskottets förslag.

§ 49.

Lika med utskottets förslag.

§ 53.

Lika med utskottets förslag.

Riksdagsordningen.

*Kamrarnes bildande.*a) *Första Kammaren.*

§§ 6—11.

Lika med utskottets förslag.

§ 12.

Hvarje ledamot af Första Kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från Riksdagen samt arvode af ett tusen två hundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under Riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf, att Konungen, med upplösande af riksdag, förordnat om nya val, så ock under ertima riksdag, kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen två hundra riksdaler.

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid Riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arvodet.

Vill ledamot af kammaren befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan Riksdagar, hos Konungens befallningshafvande.

b) *Andra Kammaren.*

§§ 13—22.

Lika med utskottets förslag.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 23.

Hvarje ledamot af Andra Kammaren åtnjuter af statsmedel reskostnadsersättning samt arvode eller dagtraktamente, enligt hvad i 12 § är i fråga om Första Kammaren stadgadt.

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid Riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

§ 25.

Lika med utskottets förslag.

§ 28.

Lika med utskottets förslag.

§ 38.

Lika med utskottets förslag.

Öfvergångsstadgande.

Lika med utskottets förslag.

af herrar *Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Nylander* och *Lindblad*, hvilka yrkade, att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunde oförändrad bifallas, ville antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 23, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 31.

Lika med utskottets förslag.

§ 49.

Lika med utskottets förslag.

§ 53.

Lika med utskottets förslag.

Riksdagsordningen.

*Kamrarnas bildande.*a) *Första Kammaren.*

§§ 6—8.

Lika med utskottets förslag.

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år näst före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande fyrtio tusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nys är sagd, skattat för minst två tusen riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren.
m. m.
(Forts.)*

§§ 10 och 11.

Lika med utskottets förslag.

§ 12.

Hvarje ledamot af Första Kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från Riksdagen samt arfvode af ett tusen två hundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under Riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, eller Riksdagen sammanträder i följd däraf, att Konungen, med upplösande af riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, kammarens ledamot undfår jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen två hundra riksdaler.

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid Riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

Vill ledamot af kammaren befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshafvande.

b) *Andra Kammaren.*

§§ 13—22.

Lika med utskottets förslag.

§ 23.

Hvarje ledamot af Andra Kammaren åtnjuter af statsmedel resekostnadsersättning samt arfvode eller dagtraktamente, enligt hvad i 12 § är i fråga om Första Kammaren stadgådt.

Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid Riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 25.

Lika med utskottets förslag.

§ 28.

Lika med utskottets förslag.

§ 38.

Lika med utskottets förslag.

Öfvergångsstadgande.

Lika med utskottets förslag.

vid punkten 2:o):

af herrar *O. Jonsson, O. Berger, J. F. Nyström* och *P. O. Liedberg*, hvilka, under åberopande af hvad de vid punkten 1:o) anfört, hemställde, att Riksdagen måtte, under den förutsättning att ändring af rikets grundlagar i öfverensstämmelse med deras vid punkten 1:o) gjorda hemställan blefve af Riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad och af Konungen gillad, för sin del antaga ett vid reservationen fogadt förslag till lag om val till Riksdagen;

af herrar *Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Nylander* och *Lindblad*, hvilka under åberopande af hvad de vid punkten 1:o) anfört, hemställde, att Riksdagen måtte, under den förutsättning att ändring af rikets grundlagar i öfverensstämmelse med deras vid punkten 1:o) gjorda hemställan blefve af Riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad och af Konungen gillad, för sin del antaga följande förslag till lag om val till Riksdagen.

Härigenom förordnas som följer:

Om val till Första Kammaren.

1—17 §§.

Lika med utskottets förslag.

Om val till Andra Kammaren.

Valkretsar.

18 §.

Lika med utskottets förslag.

Om valdistrikt och om valnämnd.

19—24 §§.

Lika med utskottets förslag.

Om röslängd.

25—41 §§.

Lika med utskottets förslag.

Om valets kungörande och förrättande.

42—55 §§.

Lika med utskottets förslag.

Om rösternas sammanräknande och valets avslutande.

56—69 §§.

Lika med utskottets förslag.

Allmänna bestämmelser.

70—75 §§.

Lika med utskottets förslag.

Denna lag träder i kraft samma dag som det hvilande förslaget om ändring i §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6 till och med 23, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till övergångsstadgande i riksdagsordningen, efter att hafva af Riksdagen antagits, varder af konungen gilladt; dock att, i fråga om val till Andra Kammaren, de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden skola tillämpas, intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910.

vid punkten 3:o p) af herrar *Kvarnzelius* och *Larsson* i Lund; samt

med afseende på vissa delar i motiveringen af grefve *H. H. Wachtmeister*.

Sedan herr talmannen anmält ifrågavarande ärende till handläggning, begärdes ordet af

Herr Staaff, som yttrade: Med afseende å sättet för föredragningen af särskilda utskottets n:o 1 utlåtande n:o 3 hemställas, att utlåtandet måtte företagas till afgörande punktvis på följande sätt:

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

att först punkten 1:o) samt punkten 3:o) a), c), d), e), f), g) och i) föredragas i ett sammanhang och att, efter det öfverläggningen härom slutats, propositioner göras särskildt beträffande hvarje föreliggande till ett helt sammanfördt förslag till ändrad lydelse af grundlagsparagrafer;

att därpå föredragas i ett sammanhang punkten 2:o) samt punkten 3:o) b) och h); samt

att slutligen föredragas i följande ordning hvar för sig följande moment af punkten 3:o) j), k), l), m), n), o) och p).

Vidare hemställas:

att vid behandlingen af den först föredragna delen af utlåtandet diskussionen må röra sig om utlåtandet i dess helhet äfvensom om utskottets utlåtande n:o 4, samt

att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet må äga rätt att vid ärendets förnyade behandling med afseende å de grundlagsparagrafer, hvilka blifvit med eller utan ändring af ena eller andra kammaren godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Hvad herr Staaft sålunda hemställt bifölls af kammaren.

Med anledning häraf föredrogs till en början *punkten 1:o) samt punkten 3:o) mom. a), c), g) och i)*, hvarefter på begäran ordet lämnades till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Albert Petersson, som anförde:

Jag ber att få öppna debatten i den högviktiga fråga, som nu ligger på Riksdagens bord.

Då kammaren i fjor hade att behandla rösträttsfrågan, förelåg till grundval en kungl. proposition, som var byggd på majoritetsval i enmanskretsar. Och kammaren antog då den propositionen. I år föreligger ett annat kungl. förslag, som är byggdt på principen om proportionella val, och man begär nu, att kammaren skall antaga detta. Det är klart, att det är om denna principiella olikhet som meningarna här i kammaren först och främst komma att bryta sig.

Jag skall därför be att genast få gå in just på denna fråga.

Men hvad skall jag då egentligen säga härom? Argumenten för och emot äro så många gånger upprepade, att hvar och en af kammarens ledamöter känner dem i botten. Jag skall därför icke upptaga kammarens tid härmed. Det är dock tre synpunkter, som jag i alla fall vill här upptaga, och detta därför, att dessa lyfta denna stora fråga på ett högre plan. Det är hänsynen till fosterlandet och hvad som bäst främjar dess väl.

Jag vill då därutinnan först säga, att proportionaliteten bygger representationen — den politiska likaväl som den kommunala — på rättens fasta grund. Den gifver rättvisa åt alla, direkt och omedelbar rättvisa, icke en sådan där rättvisa, som majoritetsvalen bjuda på, och som väsentligen består däri, att om en meningsriktning blir undertryckt *en* gång eller inom *en* landsända, kan den möjligen hafva utsikt att undertrycka en annan meningsriktning, en *annan* gång eller inom en *annan* landsända. En stor motståndare till saken inom denna kammare har en gång fällt det bevingade ordet, att det proportionella valsättet innebär »en tanke af djup och oemotståndlig rättvisa». Ja, mina herrar, så är det, det är just denna tanke, som är proportionalismens bärande kraft, och som gör, att den numera vinner terräng öfver hela Europa. Men vi — han och jag — tänka olika därutinnan, att *han* anser den tanken icke kunna genomföras här i vår ofullkomliga värld — *jag* däremot tror, att den ganska väl låter sig realisera.

Det andra, som jag i detta sammanhang vill säga, är, att proportionsvalen skapa politiskt vakna och intresserade medborgare inom alla samhällslager. Där går ingen klass, ingen meningsriktning till valurnorna med det förlamande medvetandet att ingenting förmå, och att deras röster icke betyda något annat eller mera än en kraftlös protest. Under majoritetsvalens regim ligger det i sakens natur, att en minoritet blir slö och likgiltig. Men ur synpunkten af fosterlandets väl är det gifvetvis önskligt, att *alla* medborgare kallas att deltaga i arbetet.

Och det tredje, som jag här vill framhålla, är, att dessa proportionella val, där de fått visa sina verkningar, ha funnits alldeles speciellt ägnade att utjämna skarpa politiska motsättningar och att skapa ett fruktbarande politiskt samarbete, där under majoritetsvalens herravälde förut rådt oförsonlig partifejd. Jag vill i detta afseende hänvisa till de erfarenheter, som vunnits i Belgien, där, enligt sammanstämmande vittnesbörd från olika håll, de proportionella valen haft en utjämmande och lugnande verkan på de förut mycket upprörda partilideiserna. Den respekt för olika tänkandes rätt, som utgör systemets grundtanke, genomsyrar och verkar välgörande på det politiska lifvet allt igenom. Och därför tror jag, att det ur synpunkten af fosterlandets väl är önskvärdt, att samma system vinner tillämpning äfven här.

Angelägenheten af att denna uppsplitande rösträttsfråga en gång ändtligen må vinna sin lösning, den ligger nog öppen och klar för oss alla, och jag tror, att det skulle vara för samhällets lugna och harmoniska utveckling synnerligen lyckligt, om den kunde lösas — för att begagna ett numera ofta användt uttryck — »i proportionalitetens tecken».

Jag skall nu be att få gå något mera in på det föreliggande förslaget. Därvid bör jag till en början rikta uppmärksamheten på åtskilliga anmärkningar, som i motioner och reservationer gjorts

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

mot den proportionella valmetoden och hvad som därmed står i samband. Jag vill då först upptaga frågan om de gemensamma kandidaterna.

Gemensamma kandidater äro alltid en stötesten för alla proportionella metoder, jag kan säga, nästan den enda verkliga stötestenen. Om inga gemensamma kandidater förefinnas, och partierna gå fram med skarpt skilda listor, möter ingen svårighet att på grundvalen af d'Hondts regel konstruera en metod, som rättvist fördelar platserna mellan de olika partierna.

I åtskilliga valmetoder har man därför ansett sig böra tillgripa den utvägen att alldeles förbjuda gemensamma namn. Så är förhållandet med den belgiska metoden, så var äfven förhållandet med den svenska metod, som förelades 1904 och 1905 års Riksdagar, och på samma ståndpunkt står det förslag till proportionell vallag, som nu ligger på den franska deputeradekammarens bord. — I parentes vill jag anmärka, att det synes mig vara ett ganska märkligt tidens tecken, att ett sådant förslag nu föreligger i Frankrike.

På andra håll har man icke velat gå så långt. Man erkänner svårigheterna, men man finner dem icke vara ööfvervinneliga. På den ståndpunkten står den nya finska vallagen liksom ock det förslag, som är bifogadt Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Att man vid utarbetande af denna metod ansett sig nödvändigt böra ha med gemensamma namn, beror på två förhållanden. Det första är, att metoden är en s. k. fri metod; en sådan stämmer uppenbarligen bäst med våra vanor och föreställningar och skall verksamt bidra till att lätta öfvergången från majoritetsval till proportionella val. Det andra är, att denna metod är afsedd att tillämpas äfven vid kommunala val, och vid sådana kan man nog icke undvara gemensamma kandidater.

Nu säger man — som det heter i en af motionerna — att »försöket att lösa frågan om de gemensamma namnen synes allt utom lyckadt, och väl svårligen kan lyckas, så länge det ej är tillåtet att sammanräkna de röster, som en kandidat erhållit från skilda partilistor».

Huru är det då ordnad för de gemensamma namnen? Jag utgår härvid från metoden, sådan den blifvit genom den af utskottet verkställda ändringen. — Jag vill öppet erkänna, att denna ändring utgör en verklig förbättring.

Jo, så att partierna uppgöra sina kandidatlistor i enlighet med den grundsats, hvarpå metoden är byggd, d. v. s. de sätta namnen i den ordning, i hvilken de vilja hafva dem valda. Då kan det hända, att ett namn, som står *sist* på alla listorna, icke går in. Efter majoritetsvals-föreställning skulle naturligtvis det namnet gått in i första rummet. Men, mina herrar, om denne icke blir vald, är detta något orätt? Hvarje parti har ju fått in den eller dem, som de helst vilja ha, och i alla händelser den, som de velat hafva före den i sista rummet uppförde. Är det då möjligt att tala om

att valet fått en utgång, som står i strid med valmännens önskingar?

Om nu valmännen vilja hafva en sådan där gemensam kandidat, som för dem alla är välbehaglig, så hafva de att sätta honom i spetsen på sina listor eller åtminstone så högt upp på listan som möjligt. Och det kunna de enligt denna metod göra, därför att de aldrig behöfva offra full röstkvot för att få honom vald. Är han gemensam kandidat för två olika partier, kostar han en half röstkvot, är han gemensam för tre partier, kostar han en tredjedels röstkvot o. s. v. Det är detta, som är en nyhet i vår metod, och som gör det antagligt, att partierna icke skola draga sig för att upptaga gemensamma namn.

Men, säger man, det där gäller nu blott i det fall, att den gemensamma kandidaten verkligen nått ett sådant röstetal, att han blir vald inom flera partier. Röster, som han fått från partier, där han icke blifvit vald, äro alldeles bortkastade. Ja, jag frågar, om detta är något orätt. Om intet parti gifvit honom sådant understöd, att han verkligen bort blifva vald, är det då rimligt, att han skall gå in på stänkröster, och att han skall gå in före den, som hvarje parti för sig hellre vill ha? För min del kan jag icke finna, att det är någon logik i detta.

Och så kommer en annan sak, nämligen den, att denna bestämelse är nödvändig, om man icke rent af vill lagfästa dekapiteringen. Om ett parti går enligt fram med lika lydande listor, som upptaga t. ex. 5 namn, och partiet finnes berättigadt till tre platser, om vidare partiet sätter upp namnen i den ordning, hvart partiet vill hafva dem valda, så äro väl alla ense därom, att partiet bör få in de tre första namnen. Man har åtminstone uppställt detta såsom en oeftergiftig fordran på en valmetod som här skulle kunna godkännas. Men om man nu sätter till en bestämelse om att röster från olika partilistor få räknas ihop, så är det klart, att ett utomstående parti kan kasta öfver några få röster på de sista namnen, och då gå de tre sista namnen in, icke de tre första, som partiet själf vill ha. Detta är just dekapitering in amplissima forma, och sådan måste dock förekommas.

I fråga om de gemensamma kandidaterna vill jag tillägga ännu en sak. Jag tror, att betydelsen af denna frågan blifvit betydligt öfverskattad. I verkligheten torde den nog komma att lösa sig utan så synnerligen stora svårigheter. Vid politiska val blir det antagligen sällsynt, att gemensamma namn förekomma. De platser, som skola besättas vid sådana val, äro till antalet relativt så få, att de icke lämna utrymme för andra än stora och genomgående meningsskiljaktigheter, och dessa lära nog icke förena sig om samma namn.

Vid kommunala val åter äro platserna relativt många, och partimotsättningarna äro i regeln mindre, kanske inga alls; där finnes godt utrymme för gemensamma namn i spetsen på listorna

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

och godt tillfälle för partierna att dessutom få särkandidater uppställda. Kanske väljarne icke alls betjäna sig af några partibeteckningar, och då blir hela frågan icke af någon aktualitet.

I stort sedt tror jag problemet i denna del vara i utskottets förslag löst på ett nöjaktigt och praktiskt sätt.

Det har vidare mot de proportionella valen anmärkts, att, såsom det heter i en motion, »partiledningar med nödvändighet komma att uppstå, hvilka med en dominerande kraft, som ej står i öfverensstämmelse med det svenska folkets uppfattning och vanor, måste taga valarbetet i sina händer». Det förefaller mig anmärkningsvärdt, att denna invändning framkommit just från det håll, där man i våra dagar i särskildt hög grad förstått att vid politiska val arrangera en sådan där »partiledning med dominerande kraft», som gentemot de mera oorganiserade motståndarne förstått att åt partiet hembära betydande segrar. Jag tror, att för hvar och en, som har öppen blick för den verklighet, med hvilken vi numera hafva att räkna, skall det framstå såsom ett oeftergifligt kraf för framgång under en valrörelse detta: att det finnes en stark och vaken ledning i spetsen. Det parti, som hittills har behärskat de politiska valen i Stockholm, lämnar i det hänseendet mycket lärrika exempel. Och ännu mer de socialistiska partierna, som för sina stora och ständigt växande framgångar tvifvelsutän hafva att väsentligen tacka den starka ledningen och den disciplin, med hvilken den följts.

Men de, som nu genom denna taktik se sig slagna, de lära sig därigenom att inse betydelsen af en kraftig ledning, och de komma nog också att inrätta sig just därefter. Om utvecklingen nu blir sådan — och det tror jag att den blir — så beror detta icke på valmetoden utan på den taktik, som därutinnan öfvas af de starkaste partierna, och på nödvändigheten att möta denna taktik med samma vapen.

För öfrigt vill jag påpeka, att den proportionella valmetoden just är ägnad att bryta udden af de starka partiledningarnas makt. Ty den lämnar ett medel i händerna äfven för mindre väl disciplinerade partier att dock kunna komma till sin rätt. Med användande af den tillåtna partibeteckningen är det för dessa mindre väl disciplinerade partier möjligt att få fram en meningsfrände äfven om skiljaktighet skulle råda i afseende på denna kandidats namn, och det starkare partiet kan icke göra någon vinst på splittningen inom det mindre.

Man har också talat om — det står i en af motionerna — valkretsarnas orimliga ytvidd och att detta skulle komma att lägga stora, stundom öfverstigliga hinder för valmännen själfva att i samfäldt arbete förbereda valen. Ja, härom kan man naturligtvis hafva olika meningar. Med de lätta förbindelser, som numera finnas öfverallt i södra och mellersta Sverige, och för öfrigt med hänsyn till den förminskning i valkretsarnas ytvidd, som ägt rum i Kungl. Maj:ts förslag, jämfördt med 1905 års förslag, tror jag, att be-

tänkligheterna i det fallet icke behöfva vara så stora. Men jag kan såsom en verklig vederläggning af den tes jag nu läst upp hänvisa till förhållandena i Finland, där man, som bekant, har mycket större valkretsar än de nu föreslagna. Till erfarenheterna från detta land skall jag senare återkomma.

Men en annan sak i fråga om valkretsarna bör ej i detta sammanhang lämnas oanmärkt. Det är den *jämnhet i indelningen*, som nu kunnat åstadkommas, således ock den rättvisa, med hvilken representationsrätten kunnat utdelas. Af landets 56 valkretsar komma ej mindre än 51 att få normal folkmängd. Endast i fem förekommer någon afvikelse, som dock i intet fall går upp till $\frac{1}{4}$ valkvot öfver eller under det normala.

Jämföres detta med den valkretsindelning, som skulle göras för enmanskretsar, blir motsättningen betydlig. I den kungl. propositionen finnes en liten tabell, som visar, huru denna indelning skulle slå ut — sådan den med landets nuvarande administrativa indelning måste göras. Frånsedt storstäderna, för hvilka något förslag till valkretsindelning ej framlagts, skulle af landets öfriga 200 valkretsar endast 61 få normal folkmängd; 16 skulle få $\frac{1}{2}$ valkvot eller mera; 13 kretsar $\frac{1}{2}$ valkvot eller mindre — d. v. s. i de förra kommer 3 gånger så stor folkmängd på en representant som i de senare. 60 kretsar skulle få $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ valkvot; 50 kretsar $\frac{2}{4}$ eller $\frac{2}{3}$ valkvot: d. v. s. i de förra kommer bortåt dubbelt så stor folkmängd på en representant som i de senare. Att samma antal valmän skola ha ett så väsentligt olika inflytande, om de tillhöra den ena valkretsen eller den andra, är icke vidare tilltalande.

Man har ej heller underlåtit att i olika vändningar framhålla, att metoden är så krånglig och invecklad och ej kan af menige man begripas.

Jag skall härom icke säga mycket, jag vill endast hänvisa till de senaste valen i Finland. Deras valmetod är vida mera invecklad än vår, deras valkretsar äro betydligt större. Valsedlarna från Finland ha ju framvisats här i Sverige såsom afskräckande exempel på, till hvilka orimligheter de proportionella valen leda. Och dock har valakten där gått med en reda och säkerhet, som öfverträffat alla förväntningar. Jag tillåter mig citera några uttalanden ur ett bref från professor Lindelöf, hvilken, som bekant, varit tillkallad inom justitiedepartementet vid granskning af valmetodsförslagen. Han öfversände till mig en redogörelse för valen i Nylands län och skriver: »Detta dokument synes mig på ett eklatant sätt bevisa ohållbarheten af ett bland de hufvudargument, som ständigt framhållas mot stora valkretsar, nämligen den orättvisa, som kommer att vederfaras vissa, glesare bebyggda eller mer efterblifna delar af valkretsen, på grund af det större procenttalet röstande i de tätare bebyggda delarna af kretsen och särskildt i städerna.

Såsom den tredje kolumnen (0/0) utvisar, variera ifrågavarande procenttal mellan ganska trånga gränser (64,26—82,48), och äro

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

i flera landskommuner högre än i städerna. I medeltal utgör antalet röstande i städerna 74,25 %/o, å landsbygden 74,13 %/o och i hela valkretsens 74,17 %/o af hela antalet röstberättigade. Medeltalet för landsbygden (74,13) är sålunda högre än i Helsingfors (73,89), tvärtemot hvad man på förhand förmodat.

Nylands läns valkrets äger utse 23 representanter och utgör sålunda verkligen en stor valkrets. Om fruktan för ett ojämnt deltagande i valet här visar sig ogrundad, måste detta i vida högre grad gälla för så små valkretsar (3—7-manskretsar) som äro föreslagna i Sverige.»

Vidare säger han i nu citerade bref — jag skall endast läsa upp något litet af hvad han där skrifer: »Af intresse är äfven den kolumn i medföljande tablå, som utvisar kassationsprocenten. I medeltal för hela länet är densamma 0,59 %/o, hvilket måste betecknas såsom ett ganska godt resultat. Att döma af de preliminära uppgifterna i tidningarna, är ifrågavarande procent ganska olika i de skilda valkretsarna, hvilket väl till en del måste bero på bristen på likformighet vid valsedlarnas pröfning. Sålunda har i Åbo läns norra valkrets kasserats endast $\frac{1}{3}$ %/o af alla valsedlar, medan däremot i vår nordligaste valkrets (Uleåborgs läns norra valkrets) kassationsprocenten, om tidningarnas siffror äro riktiga — hvilket jag betvivlar — skulle stiga till öfver 3 %/o.» —

Han har också uppehållit sig vid de omständigheter, som föranledt kassation, och det är obetydligheter, som antagligen icke förekomma mer än en gång.

Har man redt sig så väl i Finland med där förefintliga bestämmelser, torde valen nog gå för sig äfven här i Sverige utan alla de misstag och svårigheter, som man här förespar.

Man har mycket lifligt uppehållit sig vid att proportionalismen skulle lämna vidt spelrum för valknep och intriger. Särskildt har man i detta afseende framhållit, att partibeteckningen skulle kunna missbrukas.

Man vet hvad det vill säga att räkna ihjäl en metod. Som exempel hänvisar jag till den metod, som förslagsvis ifrågasattes vid sistlidne riksdag och som föll på de bekanta s. k. Bendixonska exemplen. Och det ödet har drabbat många af de under förarbetena i justitiedepartementet pröfvade metoderna. Men den nu föreliggande har jag åtminstone ännu icke sett ihjälräknad. Den anmärkning, som skulle kunna anses gå i sådan riktning, men som af oss ansågs praktiskt taget ganska ofarlig, och som belyses af ett ofta framfördt exempel — fallet Swartz-Svartling kallas det visst — torde väsentligen vara afhulpen genom den af utskottet vidtagna ändringen. Om metoden verkligen skulle lämna några möjligheter till valmanövrer, hvilket jag icke tror, så äro dessa säkerligen minimala.

Kommer så »partibeteckningarna», som tyckas ha väckt åtskilliga farhågor. Jag kan gärna meddela, att då denna tanke först framkastades — tanken att använda partibeteckningar utan samman-

hang med officiella valförberedelser och vallistor — så väckte den hos mig mycket allvarsamma betänkligheter. Jag trodde, att sådant skulle vara omöjligt. Det skulle bli alltför löst och oberäkneligt, och en sådan partibeteckning skulle kunna obehörigen usurperas. Men ju noggrannare saken undersöktes, dess klarare blef man med att uppslaget var godt. Det är nämligen två förhållanden, som otvifvelaktigt komma att verka därhän, att ingen sådan usurpation gärna kan förekomma. Det första är den politiska moralen. Hvad man än må tänka om den i allmänhet, så synes dock otvifvelaktigt, att ett partis tilltag att usurpera ett annat partis beteckning komme att af den allmänna meningen brännmärkas såsom något synnerligen förkastligt. Men detta är icke nog. Det fordrar ock, att partiledningen skall så fullständigt råda öfver alla partimedlemmarnas politiska samveten, att de samtliga gå med på en sådan manöver. Ty om det icke sker, så splittras partiet, manövern kommer att direkt skada partiet i stället för att gagna det. Det andra är — och detta är kanske ändå kraftigare — att det endast i ytterst sällsynta undantagsfall verkligen skulle medföra någon vinst att genomföra en sådan manöver. Det illojala partiet — låt oss kalla det A — usurperar partiet B:s partibeteckning. Hvad blir följden? Jo, att det heterogena partiet B kommer att tillsätta så många platser, som det sammanlagda antalet röster från de verkliga partierna A + B berättigar till: Men hvad vinner A på det? I regel ingenting, ty inom det heterogena partiet B tillsätts platserna efter proportionell grund och således får i alla fall det verkliga B-partiet fram den eller de kandidater, hvartill dess styrka berättigar detsamma. Nu medger jag visserligen, att fall kunna framkonstrueras, då på detta sätt A-partiet, särskildt om B-partiet är splittradt på flera namn, skulle kunna vinna något, men dessa fall förutsätta en så noggrann kännedom om de olika partiernas röststyrka, en sådan disciplin inom det illojala partiet och särskildt en så kombinerad kalkyl, att förutsättningarna för manövern vid ett verkligt val knappast kunna förefinnas. — Jag tror därför icke på missbruk af nu antydd art.

Jag skulle kunna fortsätta mitt bemötande af ännu några anmärkningar, som framstälts mot ifrågavarande del af förslaget, men jag vill icke längre upptaga kammarens tid med dessa detaljer. Jag vill blott tillägga en allmän anmärkning. En proportionell valmetod är ett instrument, afsedt för ett praktiskt behof: det att användas vid ett val. Den bör därför afpassas härefter och bör icke göras teoretiskt eller matematiskt finare än som erfordras för att den skall väl fylla sin uppgift. Vill jag ha en våg för att väga järntackor på, så kan och bör jag icke konstruera den så, att den kan tjänstgöra som medicinalvåg. Och det är intet fel hos denna våg, om den ej ger utslag för en gramvikt.

Den nu föreslagna metoden är enligt min uppfattning passande för våra förhållanden och väl ägnad att fylla det behof, för hvilket den är afsedd. Den är enklare än de flesta andra, som förelegat

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
Forts.)*

*Om valrätt
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

till undersökning; den kommer snart att till sina hufvudgrunder blifva bekant och väl känd bland folkets breda lager, och dessa lära nog förstå att inrätta sig därefter; den ger ett riktigt proportionellt resultat med den noggrannhet och säkerhet, som praktiskt taget behöfves.

Om förslaget i öfrigt kan och bör jag yttra mig kort. Regeringen har gått till arbetet med ärligt, allvarligt uppsåt att utan alla parti-hänsyn komma med något, som kunde vara ägnadt att ena och samla de skilda meningarna; och den har därvid varit fullt medveten om nödvändigheten af att gifva förslaget en bred demokratisk läggning. Jag tror ock, att förslaget mottagits med aktning och erkänts vara af verklig, reell innebörd. Jag har icke hört epitetet »skenreform» användas från mer än ett håll — det socialdemokratiska.

Förslaget har naturligtvis grundligt studerats af alla i denna kammare. Det torde dock tillåtas mig i allra största korthet skissera dess hufvudpunkter, på det sätt att jag ger ett svar på den fråga, som jag tycker borde i främsta rummet vara afgörande härvidlag: hvad bjuder då detta förslag?

Det bjuder först allmän, lika rösträtt vid val till Andra Kam-maren. Det realiserar i denna del det program, hvarom meningarne hittills varit eniga och som fått sitt uttryck i propositionen till 1906 års Riksdag. Den valmanskår, som därefter har tillträde till valmansurnorna, varder ungefärligen 3 gånger så stor som den nuvarande.

Det bjuder vidare på en omläggning af grunderna för Första Kammarens bildande af den art, att kammaren realiter kommer att hvilas på bred folklig grund. Förslaget går härvid i botten med saken.

Det börjar alltså med den kommunala rösträtten. Det gör i den hittills gällande kommunala röstskalan ett så kraftigt snitt, att hvarje tal om fyrkvälde eller fåmansvälde inom kommunerna hädanefter kan och bör afvisas såsom obefogadt. Utskottet har genom en mindre ändring ytterligare förstärkt verkan däraf. Då jämviktsgränsen, nu 139 fyrk, därefter kommer att ligga vid 62 fyrk -- i genomsnitt för hela riket -- torde ej många i denna kammare vilja därutinnan gå längre.

I sammanhang härmed omläggas grunden för den kommunala skattskyldigheten från den nuvarande bevillningen till inkomst. Därigenom frigöres kommunalbeskattningen från beskattningen till staten och öppnas utväg till reformer på dessa områden, oberoende af hvarandra.

Hvilka kraftiga verkningar detta kommer att hafva för blifvande reformer på det kommunala området, behöfver jag ej här påvisa. Jag inskränker mig här till den politiska sidan af saken. I den delen blifva äfven valen till landstingen omlagda. Elektorerna försvinna och urväljarne -- de kommunalt röstberättigade -- kallas

att direkt verkställa landstingsmannavalen. Valhandlingen förläggas till kommunerna, hvarigenom gifvetvis deltagandet väsentligen underlättas.

Och så tillämpas från grunden den proportionella valprincipen. Hur starkt demokratiserande detta verkar, torde belysas af några siffror, genomsnittssiffror för hela landet enligt utskottets förslag. De små röstägarna på landet — och därtill torde kunna räknas de, som ha intill 100 fyrk — kunna enligt förslaget tillsätta 65,4 % af landsrepresentanterna i landstinget och genom dem likaså 65,4 % af det antal riksdagsmän i Första Kammaren, som kommer på landsbygden. De högre fyrktalen komma ej upp till mer än 34,6 %. För städerna komma — enligt siffrorna i Kungl. Maj:ts förslag, någon uträkning enligt utskottets förslag föreligger icke — de små röstägarna, om dit räknas de, som ha intill 1,800 kr. inkomst, att få ett inflytande, som betecknas af 36,2 %, och om dit räknas äfven de, som ha intill 3,000 kr. inkomst, 57,5 % af städernas inflytande å landstingens och Första Kammarens sammansättning. Efter utskottets förslag sker en ytterligare förskjutning till förmån för de lägre skattebetalarna.

Att därefter beteckna Första Kammaren såsom en de stora fyrktalens och fåväldets representation torde nog kunna försvaras.

I sammanhang med landstingsmannavalen omläggas äfven stadfullmäktigevalen på proportionell grund, och den verkan, som detta har på det kommunala lifvet, belyses af de siffror, som jag förut angifvit i afseende å det politiska.

Det kungl. förslaget har på detta sätt vuxit ut till en omfattning och fått en räckvidd, som väl kan sägas vara betydande. Det kommer att grundlägga eu utveckling i demokratisk riktning, så stark som intet föregående. Det borde därför kunna påräkna understöd af alla dem, som anse en utveckling i denna riktning för landet gänelig.

Mina herrar! Det politiska läget är allvarsamt. Från flere håll, där Kungl. Maj:ts förslag vunnit understöd, ha dock framkommit kraf på tillägg, som gå utom förslagets ram; och det är oss väl bekant, att dessa kraf haft stark resonans såväl inom denna kammare som inom vida kretsar af vårt folk. Situationen torde ock vara sådan, att frågans lösning kan äfventyras, om ej afseende fästes vid sagda kraf. I medvetande häraf och af den stora vikten, att ett positivt beslut redan vid denna riksdag kommer till stånd, är regeringen beredd att medverka till en lösning på grundvalen af regeringsförslaget, modifieradt i den riktning, som ofvan antydts. Jag vill därför uttala den förhoppning, att det beslut, som kammaren nu går att fatta, måtte varda af sådan innebörd, att det bereder säkra utsikter till ett enande af åsikterna i denna utomordentligt viktiga fråga och sålunda möjliggör och betryggar densamma lösning.

*Om valrätt
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätt
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Lifligt instämmer jag i de ord, hvarmed herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet inledde sitt anförande, nämligen att vi böra se och behandla denna fråga ur synpunkten af fosterlandets nytta. Men det är ju så, att man kan ha mycket olika uppfattning om hvilken lösning af rösträttsfrågan som är till fosterlandets verkliga nytta, och jag tror mig icke göra mig skyldig till något oriktigt antagande, ifall jag förutsätter, att detta äfven är helt och fullt den föregående talarens åsikt.

Jag ber att få upptaga några af de punkter, som herr justitieministern berörde, och se till, huruvida jag för min del kan godkänna eller icke de uppfattningar, som han därvid uttalade. Han citerade godhetsfullt ett yttrande af mig för några år sedan, då de proportionella valens idé först kom in här i landet, i hvilket yttrande jag framhöll, att själfva tanken syntes mig innebära hvad jag kallade en djup och oemotståndlig rättvisa. Herr justitieministern tillade emellertid, att jag skulle ha en annan mening än han därutinnan, att jag icke ansåge, att denna tanke kunde praktiskt genomföras »i denna världen», såsom hans ord föllo. Nej, herr justitieminister, det har jag aldrig sagt; det skulle jag icke på något sätt vilja stå för. Jag har icke talat om denna världen, utan jag har begränsat mig till *detta land* och sagt, att de proportionella valen icke med fördel kunna genomföras i detta land, och det har jag för hvarje år, som gått under diskuterande af denna fråga, blifvit allt mer och mer öfvertygad om.

Herr justitieministern yttrade, att proportionalismen skapar politiskt vakna medborgare, under det att majoritetsvalen skulle göra minoriteternas medlemmar slöa och likgiltiga på grund af medvetandet om att de intet förmå. Jag undrar, om den satsen är riktig. Om jag tänker på min egen stad, får jag uppriktigt säga, att hvad minoriteten, högerminoriteten, här i Stockholm beträffar, tror jag, att man skall få söka efter ett mera lifligt och energiskt parti. Det sköter icke blott *sin* sak, utan äfven en stor del af *landets* högerintressen med en så utomordentlig liflighet, att jag tror, att hvarje parti skulle kunna afundas det.

Herr justitieministern har förmenat, att de proportionella valen skulle vara speciellt ägnade att utjämna slitningar och skapa en mindre skarp motsättning, där förut rådt oförsonlig partifejd. Jag undrar, huru detta står tillsammans med herr justitieministerns egen utläggning af frågan om de gemensamma kandidaterna. Han tycktes vilja medgifva, att gemensamma kandidater icke stå rätt väl tillsammans med proportionella val. Men är icke detta, herr statsråd, snarare ett bevis på att den skarpa motsättningen främjas genom de proportionella valen; talar icke den omständigheten, att vid proportionella val, i motsats till hvad fallet är vid majoritetsval, för partierna gemensamma kandidater bli en stor sällsynthet — talar icke detta i en komplett motsatt riktning mot hvad herr

statsrådet sade om de proportionella valens förmåga att skapa en mindre skarp motsättning än majoritetsvalen?

Beträffande frågan om gemensamma kandidater vill jag endast säga, att jag tror, att utskottets föreställning om att den frågan skulle ha blifvit på något sätt bättre löst genom utskottets förslag än i regeringsförslaget hvilat på ett fullständigt misstag. Men jag tror knappast heller att den kan lösas. Gemensamma kandidater ha nog som sagdt ingen plats vid proportionella val. Det är också tydligt, att så måste förhålla sig. Om vi tänka på ett listval, d. v. s. ett sådant val, där flera kandidater väljas i en krets, sådant som vi hafva här i Stockholm, och hvilket val bäst låter sig jämföras med de proportionella valen; hvarför är det, som vid ett sådant val gemensamma kandidater ofta upptagits? Jo, det är naturligtvis därför, att vid majoritetsvalen gäller det att med en lista eröfra hela kretsen och följaktligen måste man där vara intresserad för att, genom tillförande åt sin kandidatlista utaf krafter, som man tror kunna draga stora valmansmängder, göra denna lista acceptabel. Det är det, som man med ett fult ord kallar att »fiska». Man kallar sådana kandidater, som uppsättas utaf ett parti utan att egentligen tillhöra eller åtminstone fullt hafva anslutit sig till det partiet, för »fiskekandidater», därför naturligtvis, att det är meningen att draga till sig mera obestämda valmän, som man eljest fruktade, att man kanske icke kunde få. Men jag frågar, är det någonting oriktigt? Är det icke snarare en fördel i afseende å majoritetsvalen, att de således tvinga partierna att icke uteslutande upptaga rena partimän utan äfven bereda rum i Riksdagen för personer, som stå mera på sidan af partierna. Man bör kanske tänka sig liten smula in, genom konkreta exempel, uti hvad det ur nu ifrågavarande synpunkt skulle hafva haft för betydelse för den svenska Riksdagen, ifall proportionella val hade införts vid vårt nuvarande riksdagsskicks början. Jag tager ett par namn. Är man viss på, att t. ex. Themptander skulle hafva haft plats i denna kammare? Han anslöt sig hvarken till höger eller till vänster. Han stod mellan partierna; han stod i viss mån utom partierna. Då vid ett tillfälle han tillfrågades, huruvida han ville ansluta sig till det liberala programmet, svarade han *ja* i fråga om vissa punkter och *nej* i fråga om ett par viktiga punkter. Likväl blef han uppställd. Tror man, att han skulle hafva blifvit uppställd, ifall det varit proportionella val? Nej, hvad skulle då partiet såsom parti hafva vunnit genom detta? Då hade det icke gällt att medelst en lista, som kunde samla stora valmansmängder, eröfra en hel krets, utan då hade partiet varit säkert om exempelvis tre eller fyra kandidater och genom att upptaga en kandidat dessutom, som stod utom partiet, hade partiet uppenbarligen icke kunnat vinna mer än möjligen att få in just den kandidaten och ingen mer. Jag kan taga ett annat närmare till hands liggande exempel. Det var icke länge sedan som vi, hvilka sitta i denna kammare, hörde herr von Krusenstjernas röst

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

i flera viktiga saker. Och jag tror icke, att man skulle anse det hafva varit lyckligt, om han hade stannat utanför Riksdagen. Han slöt sig likväl aldrig till något parti, och jag betvivlar högeligen, att, om proportionella val hade varit införda, han skulle hafva stått på något partis lista. Ja, jag kan taga ännu ett exempel, ett exempel, hvaröfver kanske mängden till en början skall förvånas. Jag för min del tror, att det funnits skeden under Adolf Hedins långa politiska verksamhet, då han, om proportionella val funnits, icke med säkerhet skulle hafva blifvit uppställd på något partis lista. Jag tänker särskildt på 1870-talet. Nej, när man, såsom den proportionella valmetoden gör, utgår från partier såsom bärare utaf valmansmängdernas åsikter, tvingar man också valmännen till att se sakerna uteslutande ur partisynpunkt. För min del tror jag, att partiväsendet är nödvändigt i det politiska lifvet, men jag har också ett öppet öga för att bredvid partiväsendet finnes det många män, som med allt skäl böra hafva plats i Riksdagen.

Jag tackar herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för att han — mig veterligen var det första gången från proportionellt håll — bestämdt erkände, att kraftiga partiledningar blifva nödvändiga med detta valsätt. Men jag tror icke, att det är så rätt att, som han gjorde, helt ledigt halka öfver möjligheten att skapa dessa partiledningar. Han sade: Det ena partiet kommer att visa det andra partiet nödvändigheten att skaffa sig sådana partiledningar. Men jag undrar, ifall man verkligen kan så ledigt behandla landtmännens sak? Ty det är nämligen den, som det här är fråga om. Jag undrar, ifall det dock icke är någonting riktigt uti att, såsom vi hafva gjort, taga hänsyn till de traditioner, de vanor, som för landtmännen bilda så mycket större svårigheter att ordna sådana partiledningar.

Beträffande den stora öfverlägsenhet, som herr statsrådet fann den proportionella valmetoden äga därutinnan, att den skapar valkretsar, innehållande proportionellt antal invånare, så tror jag, att den fördelen dock är ganska konstlad och ganska öfverdrifven. Ty, mina herrar, har det egentligen någonsin med undantag af frågan om förhållandet mellan land och stad — hvilket ju i alla fall blir utjämnadt — men har det eljest någonsin betraktats såsom en olägenhet, har det verkligen väckt känslor utaf ovilja, att uti den ena kretsen en större befolkning representeras af en riksdagsman än uti den andra kretsen? Har icke vårt folk varit belåtet och tillfredsställdt med den nuvarande valkretsindelningen, som ju ansluter sig till den administrativa och judiciella indelningen, med hvilken folket känner sig hemmastadt? Jag skulle tro, att så är fallet, och jag tror, att hela detta till ytterlighet matematiska betraktelsesätt. som proportionalismen infört, i själfva verket har föga rot i folkets egen uppfattning.

Huru herr statsrådet, med sina uppenbara bemödanden att behandla saken så opartiskt han förmådde, kunde till den grad neg-

liger frågan om partibeteckningens svaghet, det kan jag icke förstå. Ty det är väl dock tydligen en mycket stor brist hos detta system, att en hänsynslös grupp skulle kunna genom att utsända valsedlar, upptagande precis samma namn, plats efter plats, som ett parti, hvilket man vill åt, men med en partibeteckning, som något litet, tämligen omärkligt skiljer sig från den egentliga och äkta, kan locka ett antal valmän att gifva sina röster åt dessa falska sedlar, uti den naiva föreställningen, att, då de rösta på de namn, som partiet har uppsatt, så är det väl också klart, att deras sedlar skola någonting gälla. De komma dock icke att gälla. För det partiet komma de icke att få sammanräknas med de äkta sedlarna. Jag vill anmärka, att utskottet, som väl uppfattat denna svaghet, har haft denna sak under diskussion, särskildt med tanke på att den skarpt påpekats i den af herr Daniel Persson väckta motionen, men att utskottet icke kunnat komma till någon förbättring i fråga om partibeteckningen.

Beträffande de inbrott återigen, som ett parti eller en grupp kan göra i ett annat parti, ansåg herr statsrådet den farhågan därför vara öfverdrifven både med hänsyn till den politiska moralen och med hänsyn därtill, att det för att nå ett resultat skulle fordras så stark härskarmakt från partiledningens sida öfver alla medlemmarna och öfver deras samveten. Ja, det är icke godt att veta, hvad de skälen kunna betyda. Det exempel, som i detta fall har blifvit under den allmänna diskussionen framdraget, är att en grupp utaf de mera anarkistiskt sinnade ungsocialisterna, således en grupp, som icke blott icke har, utan också berömmar sig utaf att icke hafva någon särskild hänsyn till det parlamentariska politiska lifvets kraf, att de skulle kunna falla på den idéen att t. ex. på en liberal lista, ja, hvarför icke på en högerlista, och med begagnande af det öfverskott af röster, som där kan finnas, uppnå att få en kandidat, som de icke själfva skulle hafva fått. Då är det ett faktum, att en sådan kandidat har blifvit vald med röster, som kanske stå så långt från honom, som gärna möjligt är.

Herr statsrådet yttrade såsom en allmän anmärkning, att en järnväg behöfver icke vara en medicinalväg. Nej, det är sant, och det är just ur den synpunkten, som jag för min del har trott, att majoritetsvals-systemet fortfarande här i landet, såsom i de flesta andra länder, skulle kunna komma att väl tjäna det politiska lifvet. Men jag vill icke utbyta järnvägen mot en väg, som uti åtskilliga fall kan gifva alldeles falska och oriktiga utslag. *Det* är skillnaden på herr statsrådets åsikt och min.

En fråga, som jag icke funnit uti herr statsrådets yttrande behandlad, är frågan om valkostnaderna. Redan länge hafva vi liberala betonat, huru gifvet det måste vara, att valkostnaderna i ett system med stora valkretsar måste springa upp till belopp, som för närvarande äro alldeles okända här i landet. Vi hafva i sanning fått en slående bekräftelse på våra farhågor genom underrättelser

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

från Finland, som tala om summor, uppgående till inemot 50,000 mark för ett mindre och hundratusen mark och mera för ett större parti. I sitt göteborgstal i påskas har statsministern sökt afvända uppmärksamheten från denna kinkiga punkt dels genom en hänvisning till England, där valkostnaderna äfven med enmansvalkretsar som bekant äro enorma, och dels genom att antyda, att dessa kostnader vid majoritetsval användas på dåligt och omoraliskt sätt, hvilket icke skulle blifva fallet vid proportionella val. »Majoritetsvalens kanske allra betänkligaste sida är», säger statsministern, »att de drifva valagitationen från ett sundt politiskt upplysningsarbete öfver till en osund och förödande hetsjakt om röster, och den jakten kostar bland annat också mycket pengar.»

Jag erkänner, att jag icke förstår detta angrepp lika litet som jag förstått de därefter följande, i ett mystiskt dunkel höljda anspelningarne om att »kostnadsfrågan har en allvarligare sida än den som gäller beloppens storlek, nämligen den som rör deras användning» samt att »vi här äro inne på de två valsättens förhållande till den politiska moralen» och att »i denna punkt äga proportionsvalen sin bästa styrka och majoritetsvalen sin största svaghet.»

Det är väl dock hvarje partis åstundan att vinna majoritet i Riksdagen eller i dess ena kammare. Den åstundan lär väl icke försvinna vid proportionsvalen. Och följaktligen lär den väl vid valtillfällena visa sig i en lifdig rörelse att kunna samla så många röster som möjligt för partiet. Vill man nu kalla denna rörelse för en osund och förödande hetsjakt, då den äger rum vid majoritetsval och ett sundt politiskt upplysningsarbete, då den äger rum vid proportionsval, så kan man ju göra det. Men förklaringen fattas helt och hållet. Förutsättningen för ett sundt politiskt upplysningsarbete ligger framför allt i en press, som är upplyst och sanningsälskande. Skulle ett partis pressorgan brista därutinnan, skulle dess organ, i stället för att hålla sig till sakliga utredningar, öfverflöda af personliga invektiv och osanna uppgifter, då göra allt det partiets främsta män större nytta, ifall de söka reformera sin egen press än om de söka införa proportionella val.

Jag sade, att jag icke förstår anspelningarne på bristande moralitet i penninganvändning vid majoritetsvalen. Att sådant ägt rum i England är visserligen sant, ehuru förhållandet numera genom det allvarliga ingripande som skett lär vara betydligt bättre. Men tydligen är det icke ett särskildt land statsministern syftar på, utan hans anspelning gäller alla länder, där majoritetsvalsprincipen råder. Nu frågar jag: Ha här i landet politiska mutor och politisk bestickning förekommit vid valen? Jag åtminstone är alldeles ovetande därom. Och till dess det blifver ådagalagdt, att beskyllningen är sann, vågar jag att bestrida allt vitsord åt densamma. Men jag kan ej heller underlåta att tillägga att, hvilka skäl och hvilka medel man må använda i den politiska striden, icke bör man väl —

allraminst från den plats en statsminister intager — utan fog svärta och nedsätta sitt eget folks politiska moral!

De stora valkostnaderna, som icke kunna bäras af landtmännen, och de stora valkretsarne med sina valledningar i städerna komma förvisso att i afsevärd grad undantränga landtmännen från representationen i Andra Kammaren. Och i detta fall är det kanske något skäl, att man ser till, hvad de finska siffrorna visa. Resultatet af det hela blir efter vår mening — och denna mening ha vi icke kunnat ändra äfven inför detta förslag — att Andra Kammaren kommer att såsom representation väsentligen förvanskas och försämras. Den blir icke någon spegelbild af folket utan blott af partierna, d. v. s. af folket, uppdeladt på ett fullkomligt konstladt sätt.

Nu vill man gifva oss kompensation härför. Hvad föreligger i sådant afseende? Jag antar, att man, efter att ha sett utskottsreservationerna, kan säga, att Kungl. Maj:ts proposition eller utskottets oförändrade förslag icke längre praktiskt taget föreligga. Jag antar, att den proportionella ordning, som nu bjudes, är utskottets förslag med något tillägg med afseende på valbarheten till Första Kammaren, om hvilket tilläggs innehåll ingen för närvarande kan göra sig säker föreställning. Ty så mycket är å andra sidan klart, att yrkandena i herr Daniel Perssons i Tällberg motion icke synas kunna komma att bli slutet på Riksdagens rösträttsförhandlingar. Sålunda är här, om man tar saken sådan den verkligen är, fråga om någonting, som man för närvarande icke vet mera om, än att det utgör utskottets förslag med något slags utsträckning af valbarheten till Första Kammaren. Det är hvad man kan antaga. Jag vill då söka pröfva, hvad detta resultat skulle innebära.

Innan jag ingår på den pröfningen, så vill jag emellertid först framhålla, i motsats till hvad åtskilliga motståndare i pressen sökt göra gällande, att jag tror mig och mina meningsfränder äga rätt till en sådan pröfning. Det är nämligen så, att man på visst håll ansett, att det liberala partiet icke skulle äga rätt att göra någonting annat än att tacka och taga emot, så snart ett dubbelproportionalistiskt förslag framkomme. Man har velat inlägga i våra föregående ord den meningen, att blott det blefve dubbelproportionalism, då skulle vi vara med. Hvar och en som vill sätta sig in i hvad vi verkligen sagt skall finna, att vi icke sagt annat än att enkelproportionalismen finna vi absolut omöjlig. Första villkoret för att vi ens skulle finna en proportionalism möjlig att tänka på är, att den utsträcktes till båda kamrarna. Men jag vill fråga hvar och en, som är kompetent att ännu i dessa tider bibehålla någon opartiskhet i omdömet om sina motståndare, huruvida vi därigenom, när ett förslag föreligger, utarbetadt på dubbelproportionalistisk grund, afsagt oss en fullständigt fri och obunden pröfningsrätt?

Det är naturligtvis icke godt att säga, hvad som skall framgå af ett förslag, hvares närmare beskaffenhet man, såsom jag

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

nysst antyde, alldeles icke känner. Men man kan ju uppställa vissa alternativ och se till, huruvida något af dessa alternativ egentligen är af beskaffenhet att verka tillfredsställande. Jag föreställer mig sålunda, att man skulle kunna tänka, att om denna ordning, det vill säga utskottets förslag med någon ändring i valbarheten till Första Kammaren, skulle komma att bli antagen, så skulle sannolikt någon af följande möjligheter uppstå. Antingen skulle i Första Kammaren alltjämt den nuvarande högermajoriteten, så beskaffad och så sammansatt som nu, förblifva majoritet. Eller skulle det kunna hända, att en annan högermajoritet komme i dess ställe, äfven den permanent. Eller skulle det kunna hända, att en så stor förändring kunde komma att inträffa, att en högermajoritet icke längre vore säker om ledningen i Första Kammaren, att det kunde finnas ett skede, då en annan riktning, en mera frisinnad, mera åt vänster gående riktning, skulle bli majoritet. För min del måste jag säga, att intet af dessa tre alternativ synes mig innebära en verkligt god lösning af frågan om förhållandet emellan kamrarne, om själfva riksdagsskicket. Om vi tänka på de två första fallen: antingen att den nuvarande högermajoriteten, hvilken som bekant består af större industriidkare, högre civila och militära ämbetsmän, stora godsägare komme att fortbestå eller att denna majoritet blefve uppblandad med åtskilliga landtmän, som icke tillhörde godsägareklassen men icke heller hemmansägareklassen, utan som stode midt emellan och som hade en bestämd högeråskådning — i båda dessa fall så må jag säga, att den minoritet, som vid sidan af en sådan majoritet komme att sitta i kammaren, skulle få en mycket egenomlig lott och uppgift därstädes. Såsom minoritet kunde den föga inverka på besluten. Men den blefve på sitt sätt ganska kär för majoriteten att ha. Då denna minoritet — måhända inneslutande både ganska långt gående radikaler och äfven socialdemokrater — uppträdde och talade, så håller jag för sannolikt, att det skulle kännas ganska angenämt för kammarens majoritet att finna, hur reformerad kammaren hade blifvit. Det vore ju den minoriteten, som skulle gifva kammaren dess nya styrka. Men vore det till någon verklig nytta? Det är en annan fråga, och på den frågan tror jag, att man måste svara: nej, det vore alls icke någon verklig nytta, att Första Kammaren erhöle en minoritet, som absolut gifvet komme att uppfattas såsom en tillväxt uti verklig kraft.

Om det tredje fallet — något, som jag för min del anser ytterst osannolikt — skulle inträffa, nämligen att en till själfva åskådningen annorlunda beskaffad majoritet kunde vid vissa skeden framträda i Första Kammaren, så är jag dock icke säker på, att detta vore någonting vidare lyckligt — på den grund, att det alldeles icke är visst, att därför, att den majoriteten hade en olika åskådning mot den hittillsvarande permanenta högermajoriteten i Första Kammaren, den skulle kunna idka ett godt samarbete med Andra Kammaren. Det finnes många nyanser och det finnes många stadier, som man

kan tänka sig, att en sådan slags majoritet skulle kunna representera, utan att därigenom i ringaste mån något verkligen godt samarbete mellan kamrarna kunde uppnås. Man må därvid icke heller glömma, att det skulle blifva den stora skillnaden mellan kamrarna, att det proportionella valsystemet finge på Andra Kammarens sammansättning verka, om jag så får uttrycka mig, ohejdadt och oinskränkt, under det att, såvidt jag förstår, de medelbara valen till Första Kammaren gifvetvis komme att utöfva en viss modererande inverkan på den splittring, som proportionsvalen tendera att åstadkomma. Ur den synpunkten är det alldeles icke omöjligt, att Första Kammarerna skulle kunna få en kraft och en enhetlighet, som Andra Kammarerna icke förmådde uppvisa. Jag för min del tror, i likhet med hvad Adolf Hedin en gång yttrade här i kammaren, att ett tvåkammar-system, där de båda kamrarna skola äga icke blott på papperet utan i verkligheten fullt lika makt och myndighet, är en chimär och en farlig chimär. Jag tror icke, att man genom en ändring af Första Kammarens sammansättning komme till någonting verkligen bättre i fråga om samarbetet mellan kamrarna. Jag tror, att den parlamentariska utvecklingen måste gå i den riktning, att det finnes en kraft, som framstår såsom den obestridd i hufvudfrågor mera afgörande och mera bestämmande inom representationen.

Vårt förslag rör nu icke vid Första Kammarerna. Det uttalar icke ordet författningsrevision. Det innebär blott och bart en röst-rättsreform beträffande Andra Kammarerna, och det har ju därför fått uppbära en smälek, i hvilken den nu så radikala högern samt den radikala vänstern täflat om priset för de vackraste glosorna. Men för den, som har en stark öfvertygelse om den historiska utvecklingens kraft att fortgå i den riktning, som den en gång börjat, innebär detta förslag en stor fördel, som icke tillkommer de proportionella förslagen. *Det bibehåller nämligen med orubblig och otvetydig säkerhet den politiska tyngdpunkten i Andra Kammarerna.* Nu har man häremot gjort gällande, att man dock står långt ifrån idealet härutinnan, att det icke är stort bevänt med den utveckling, till hvilken man hittills kommit. Jag bestrider naturligtvis icke, att det är mycket, som i det fallet återstår, men jag tror, att det dock är en stor fördel att vara på den rätta vägen, som för åt det rätta hållet. Bättre en fågel i band än tio i skogen, heter det, och bättre behålla Andra Kammarens nuvarande ställning till den Första än att införa en ny sammansättningsgrund till denna senare, hvars verkan är omöjlig att öfverskåda. Befinnes det emellertid, att den vägen icke för till målet, ja, då måste det ju blifva en uppgift att söka, på sätt man i andra länder gjort, i grundlagen inskrifva det företräde, som Andra Kammarerna såsom stående närmare folket bör äga framför den Första. Men det vill jag säga, att efter min tro vore det vida nödvändigare att omedelbart förena de proportionalistiska förslagen, som nu framkommit, med en sådan grundlagsparagraf än att förena vårt förslag med en dylik paragraf.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Här vet man, hvar man står, med de proportionalistiska förslagen vet man absolut icke, hvart man kommer.

Jag har icke förbisett, att ett mycket skarpt angrepp har gjorts mot denna min uppfattning om kamrarnes ställning från herr statsministerns sida, nämligen i hans förut omnämnda göteborgstal. Han säger där: »Vi äro vana här i Sverige, att laga rättigheter också respekteras, och allra minst bör en del af landets lagstiftande församling ställas utanför lagen. Jag tror heller inte på nyttan af att enskilda personer och ännu mindre en del af landets representation skulle försättas i det nesliga läget att ej få tala eller handla efter öfvertygelse. Obetingadt ställer jag mig på den svenska grundlagens fasta mark, där både anda och bokstaf uppfordra hvarje riksdagsman att i sin egen öfvertygelse känna enda rättesnöret för sin verksamhet.»

Min uppfattning skulle således smaka å ena sidan af uppror, å andra sidan af despotism. Vore det så, som herr statsministern säger, så vore det ju illa, men det allra värsta vore kanske, att i sådant fall hafva sannolikt nästan alla Sveriges ministärer, reaktionära, konservativa eller liberala, under de senaste femtio åren visat upproriska tendenser och hänsynslös despotism, och det mot ingen mindre än den svenska kungamaktsens personlige innehafvare. Ty om det att säga åt en person: 'utöfva icke edra laga rättigheter efter eget tycke, utan tag afgörande hänsyn till andras åsikter', om det är att icke respektera laga rättigheter, om det är att försätta en person i ett nesligt läge, då fruktar jag, att alla dessa ministärer hafva svårt förbrutit sig. Det heter ju nämligen i § 4 regeringsformen: »Konungen äger att allena styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskrifver; inhämta dock, i de fall, här nedanför stadgas, underrättelse och råd af ett statsråd, . . .» Ordalagen äro otvetydiga. Och i § 9, där det föreskrifves, att statsrådets ledamöter i alla mål ovillkorligen böra yttra och förklara sina meningar, tillägges det genast: »Konungen dock förbehållet att allena besluta.» Makten i alla regeringsangelägenheter är lagd uteslutande i Konungens hand, han har skyldighet att höra, ej att följa råd. Men hur har praxis handterat denna betydelsefulla författningsföreskrift? Jo så, att i de allra flesta fall sätter konungamaktsens personlige innehafvare icke i fråga att tillämpa den. Och om han någon enda gång sätter det i fråga, så afstår han dock oftast från att fullfölja sin personliga mening på grund af enträgna framställningar från sina rådgifvare. Huru har nu detta kommit sig? Jo, helt naturligt däraf, att den stigande opposition mot den personliga viljans system, som i början af förra århundradet uppstod, på en gång kraft af rådgifvarne, att de skulle genomföra sin uppfattning, och tillika bildat ett ryggstöd bakom dem, då de så gjort. Vårt riksdagsskickets skapare yttrade i ett viktigt anförande vid 1878 års riksdag: »Det är endast om Konungen vill företaga något, som innefattar ett brott mot regeringsformen, som den föredragande

departementschefen har plikt att vägra sin kontrasignation och nedlägga sitt ämbete. Den allmänna konstitutionella utvecklingen i vår tid godkänner emellertid alldeles icke ett sådant förhållande; och oberoende af den juridiska ansvarsskyldighet, som må tillkomma statsrådets ledamöter, gör den allmänna meningen dem politiskt ansvariga icke blott för rådslagen utan äfven för besluten, i det man tillämpar den grundsats, som i den danska grundlagen fått ett bestämdt uttryck, då där säges, att ministrarna äro ansvariga för regeringens förande. Häruti gör man, enligt min åsikt, äfven rätt så till vida, att en statsrådsledamot icke bör anses skyddad för politiskt ansvar blott genom en reservation, så framt densamma ej åtföljes af en afskedsansökning.»

Det är ett historiskt faktum, att konungarne af vår nu regerande ätt, den ena efter den andra, allt mera öfvergifvit att ens ifrågasätta det personliga styrelsesystemet; och för min del vågar jag tro, att de därigenom förvärfvat rätt till aktning och tacksamhet af sitt folk. Däremot tror jag ingalunda, att detta tillmötesgående bragt dem själfva i någon neslig ställning. Jag tror nämligen — i motsats till herr statsministern — icke, att hvarje författningens befogenhet behöfver utöfvas i enlighet med den rådgifvandes personliga uppfattning.

För det första kan han tveka, huruvida hans personliga uppfattning är den enda riktiga. Äfven om han icke gör detta, kan han dock medgifva, att andra, rent objektivt sedt, kunna äga lika stora anspråk på att blifva betraktade som auktoriteter i frågan som han själf; och hvad särskildt angår ledamöterna af ett öfverhus, erbjuder sig för dem en särskild anledning att väl betänka sig, innan de drifva sin egen personliga åsikt för långt. De veta, att Andra Kammarerna i allmänhet närmare och trognare representerar folket; och de böra i ett mera allmänt medborgarekraf se en viktig faktor vid bestämmandet af sin egen hållning.

Själfva grundskillnaden i uppfattning mellan herr statsministern och mig är, att han talar om författningens ord, och jag om författningens gestaltning. Sällan blir en författning mera än en ram. Huru författningens gestaltning därinom utbildar sig, det beror på en mångfald orsaker. Utan att författningen i ringaste mån ändras, kunna inom dess gifna ram konstitutionella sedvanor utvecklas, hvilkas berättigande af ingen längre ifrågasättes, utan som af alla respekteras; och gifvetvis kunna äfven målmedvetna sträfvanen att leda författningens gestaltning i viss riktning eller att vidare fullfölja en redan inslagen riktning uppstå, utan att detta på ringaste sätt innebär en strid mot författningen själf.

Då så är, hade herr statsministern, om han verkligen velat vederlägga min uppfattning om Andra Kammarernas naturliga och tillbörliga öfvervikt i statslivet, bort söka att bemöta mig i sak, d. v. s. söka uppvisa, att ett sådant förhållande vore olämpligt och

*Om valrätten
till Andra
Kammarerna
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

skadligt. Det har han icke gjort; och hvarför icke? Måhända därför, att han själf ansett det lönlöst.

Jag sammanfattar och jag tillägger: för mig är en invunnen fördel i författningsslifvets utveckling mera värd än den hägrande men ovissa fördel, som förespeglas genom en ändring af Första Kammarens sammansättning. Jag vet ej, hurudan ändringen blir, och än mindre hurudan den kammare blir, som däraf skulle framgå; men det vet jag, att den kunde komma att förflytta den politiska tyngdpunkten, att den kunde komma att göra den osäker och kanske oscillerande mellan båda kamrarna. För närvarande har Första Kammaren visat sig vara en hämsko på utvecklingen; men i händelse den alltmera, såsom jag hoppas, fäster afseende vid folkmeningens kraf, så tror jag, att dess sammansättning icke nödvändigtvis behöfver ändras. Jag tror fastmer, att det kan vara en viss fördel, att äfven den större industrien, den högre bildningen och det högre ämbetsmannaståndets administrativa erfarenhet hafva säte och stämma inom representationen.

Skulle förhoppningen om stigande hänsyn från Första Kammarens sida till allmänna opinionen, uttryckt i Andra Kammarens beslut, svikas, så synes det mig i allt fall bättre att, med bibehållande af Första Kammarens sammansättning, främja det svenska författningsslifvets utveckling i detta afseende genom en konstitutionell begränsning af Första Kammarens makt, än att söka nå denna begränsning genom en till sina följder obestämbär ändring af grunderna för dess sammansättning.

Med flit har jag icke talat och kommer icke att tala om den kommunala reformen. Andra komma helt säkert under öfverläggningen att göra det; men för mig står det ojäfaktigt klart, att den politiska reformen är till den grad hufvudsak, att man icke får ge efter en tum på den, äfven om man därigenom kunde vinna en efterlängtd kommunal reform. Min öfvertygelse är, att denna senare reform ändå kommer af sig själf; och jag rådes inför det prejudikat, som Andra Kammaren skulle gifva, i fall den nu skulle acceptera en rösträttsreform, som den icke gillar, för att vinna en reform i lokalstyrelsen, som den kan finna önskvärd.

Väl vet jag, att denna reform på många verkar lockande; och det kan jag ju också förstå. Men af de skäl, som jag angifvit, kan jag icke i det fallet låta mig lockas; och jag hoppas, att icke heller mina meningsfränder skola göra det. Men om vi icke låta oss lockas, så skola vi ej heller låta oss förskräckas af de hemska bilder, som uppdragits för oss om hvad som skulle följa, i händelse de proportionella valen icke nu antagas. Herr statsministern uppdrog en sådan skräckbild uti sitt flera gånger omnämnda göteborgstal, då han sade något om att, därest rösträttsfrågan äfven i år fölle, ett sådant tillstånd här skulle uppkomma, som icke på oerhördt lång tid funnits i vårt politiska lif. Jag kan för min del icke tro, att några hemska olyckor skulle inträffa därigenom, att det svenska

folket finge en gång för alla höras och uttala det afgörande ordet i sin egen lifsfråga. För mig står det som en afgjord och klar sak. att vi hvarken böra låta locka oss eller låta skrämma oss till detta förslags antagande.

Jag yrkar, herr talman, afslag å utskottets förslag och förbehåller mig att i sinom tid få yrka bifall till min motion.

I detta anförande instämde herrar *Palme, Ericsson* i Alberga, *Nyström, Berg* i Stockholm, *Bergström*, friherre *Bonde, Beckman* i Djursholm, *Fürst, Johansson* i Öja, *Moll, Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Bosson, Larsson* i Klagstorp, *Ljunggren, Henricson, Starbäck, Bromée* i Billsta, *Sundin, Wickström, Andersson* i Baggböle, *Nordin, Hammarström, Ström, Camitz, Biesert, Larsson* i Göteborg, *Röing, Wijk, Berg* i Göteborg, *Karlsson* i Göteborg, *Janson* i Bråten, *Thavenius, Neiglick, Lovén, Hammarlund, Ekman* i Mo gård och *Rune*.

Herr Wickström: Herr talman, mina herrar! Då jag vid föregående riksdag angaf min ställning till det proportionella valsättet, erhöll jag af den ärade representanten för Halmstad, herr Asker, det nakna vitsordet, att mina svaga vingar icke förmådde bära mig på min höga flykt. Men jag undrar, huruvida det är rätt att medelst ett dylikt subjektivt påstående affärda ett anförande, mot hvilket ingenting i sak andrages. Männe vi icke alla befinna oss på denna plats för att efter måttet af vår begåfning fylla en plikt, som är oss ålagd, och på samma gång utöfva en rättighet, som är oss tillförsäkrad? Under sådana förhållanden synes det mig, som skulle ett dylikt nedsättande omdöme om en representants inslag i debatten angifva en bristande insikt om å ena sidan allas vår uppgift, å andra sidan hufvudbetingelsen för en debatts nytta: en saklig argumentation. Man söker vederlägga ett anförande genom att angifva dess brister, men man beröfvar det ej dess möjliga värde genom att stämpla det med en nonchalant fras.

Trots detta nedsättande omdöme om mitt lilla inslag i föregående Riksdags rösträttsdebatt vågar jag dock ånyo utbedja mig den ärade kammarens uppmärksamhet under några minuter.

Äfven denna gång skola mina anmärkningar komma att riktas mot proportionalismen, och jag har mer än en anledning till detta mitt uppträdande.

Jag känner mig uppmanad att närmare skärskåda denna fråga på grund däraf, att flera af mina partikamrater förklarar sig anse det proportionella valsättet i princip rättfärdigt, fastän svårigheterna vid dess praktiska genomförande synas dem hart när oöfverstigligen, ja, det liberala samlingspartiets främste man, herr Staaff, har vid ett politiskt möte under förra året uttalat, att proportionalismen innebure »en tanke af djup och oemotsäglich rättvisa» samt under en debatt vid innevarande års riksdag förklarar sig vidhålla denna sin åsikt. Då jag däremot intager en diametralt motsatt ställning

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

till dessa mina kamrater med afseende på föreliggande fråga, är det för mig en bjudande plikt att lämna skäl för denna min ståndpunkt.

En annan anledning till mitt uppträdande ligger däri, att medan Riksdagens protokoll innehålla massor af uttalanden, som rikta sig mot sagda valmetods *teknik*, ha mina anmärkningar varit de enda, som riktat sig mot metodens *förutsättningar*. Det synes mig dock, som skulle en omsorgsfull granskning af ett problem kräfva, icke blott en utredning af följsatser och ett rekognoscerande af utanverk, utan äfven, och framför allt, en undersökning af grundpremissernas hållbarhet och ett inträngande i frågans kärna. Det var på ett försök i denna riktning som jag vid föregående riksdagstillfälle använde mina krafter, och det är detta försök, ytterligare förstärkt och fördjupadt, som jag i det följande skall förnya.

Den viktigaste anledningen till mitt uppträdande är dock det förhållandet, att en afgjord motvilja mot ifrågavarande valsätt instinktmässigt gifvit sig till känna hos vårt folks flertal. Det är en sund instinkt, som i detta fall framträd. Men instinkten endast anar; den kan ej anföra grunder och skäl. Jag anser det för min skyldighet att med tillhjälp af de vapen, som en vetenskaplig insikt erbjuder, skynda att bistå denna sunda instinkt genom att omsätta dess aningar i begreppets form.

Innan jag öfvergår till detta förnyade skärskådande af det proportionella valsättets betydelse och värde, skall jag tillåta mig rekapitulera vissa hufvudpunkter af hvad jag förra gången anförde, på det att frågan må ses i sin helhet:

Det finnes två världar: den andliga och den kroppsliga, hvilka äro lagbundna, ehuru lagarna icke äro desamma för dem båda. Så t. ex. reglerar tyngdlagen det kroppsliga området, medan den icke har någon betydelse för det andliga.

Den kroppsliga världen framträder under tidens och rummets inskränkningar, den andliga världen åter är till sitt väsen oberoende af dessa former. Sanningen står öfver årstidernas växlingar, rättvisan får ej sin styrka af geografiska bestämdheter.

Tiden betecknas af serier, rummet sönderfaller i delar, men den andliga världens form är systemet, sammansatt af organiska enheter, *personligheter*.

Den proportionella lagen, som bestämmer delars förhållanden, förutsätter med nödvändighet som substrat en kroppslig verklighet. Man kan proportionellt dela alla slags materier, men man kan icke proportionellt dela personligheter.

Att söka häfda proportionalismens rätt inom det andliga området är därför liktydigt med att vilja tillämpa en exklusivt materiell princip på ideella väsen. Detta är proportionalismens grundfel.

Att så många lockats till att tro på proportionalismens berättigande beror därpå, att personligheternas jordelif rör sig i tidens och rummets former. Man fixerar materiella sidor, såsom förmögenhetsförhållanden, nationalitet och språk, hvilka äro bundna vid mynt-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

värden och territorier, samt erhåller på detta sätt en skenbart befogad grund för uppdelningar, såsom med afseende på nationaliteten och språket, i Finland, Schweiz och Belgien. Hvad åter vårt folk beträffar, synes proportionalismen påverkad af hänsyn till förmögenhetsförhållandena, enär vårt folks enhet i stam och språk icke ger uppslag till delningar. —

Sedan jag sålunda rekapitulerat hvad jag vid föregående behandling af föreliggande fråga hade att i hufvudsak anföra med afseende på proportionalismens ställning till den kroppsliga och den andliga världen, skall jag nu öfvergå till att visa dess absoluta otillämplighet på personligheter.

Jag inskränker mig för tillfället till den församling, Riksdagen, där dessa personligheter äro verksamma.

När proportionalismen först framträdde i vårt land, använde den ofta ett uttryck, som den då för tiden tyckte synnerligen ägnadt att visa hvarthän den sträfvade, nämligen att Riksdagen skulle utgöra en proportionellt efter styrkan hos olika partier framträdande »afspegling» af skilda åsikter; och man föreställde sig synbarligen, att denna »afspegling» utgjorde en afbild af den absoluta rättvisan, enär ju i den alla partier skulle erhålla sig tillbörliga platser. Denna »afspegling» borde tillfredsställa alla på grund af schatteringarnas proportionellt rättvist tilldelade rutor.

Men det dröjde icke länge, förrän »afspeglingsteorien» fick energiska motståndare, som framhöll, att en Riksdag icke är en spegel, utan en beslutande myndighet, hvilken borde med kraftig hand ingripa i landets öden för att leda dessa till det bästa. Afspeglings är hvila, Riksdagens åtgöranden falla däremot inom det praktiska området.

Proportionalisterna måste medgifva befogetheten af denna invändning, talet om »afspeglingen» tystnade, och man framhöll i stället den proportionella valmetodens storartade uppgift att låta de olika fraktionerna »göra sin vilja gällande» i Riksdagen. Men med denna nya uppfattning af proportionalismens betydelse ha vi kommit in på ett helt annat område, det praktiska, beslutets och handlingens.

Med fara att synas docerande måste jag, innan jag går vidare, tydliggöra några allmänna satsar, som äro grundläggande inom det sistnämnda området.

Den praktiska verksamheten är liktydig med handling, men handlingar kunna vara af olika slag, alltefter den utveckling, som den mänskliga handlingsförmågan uppnått. Denna kallas naturdrift, om den ledes af dunkla aningar och blinda känslor; den kallas begärförmåga, om den ledes af tillfälliga och växlande föreställningar; den kallas vilja, om den ledes af fullt klara och tydliga förnimmelser eller begrepp.

Med afseende på praktisk verksamhet plägar man särskilja syftemålsförmimmelserna, beslutet och handlingen. Så t. ex. äro

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

med afseende på ett byggnadsföretag infordrade ritningar syftemålsförmimmelser, den ritning bland dessa, som väljes, representerar beslutet och den efter denna ritning uppförda byggnaden handlingen.

Vi återgå nu till proportionalisterna. Dessa hade sett sig nödsakade att uppgifva sin teori om »afspeglingen» samt förmått att intaga den position, som framträdde i krafvet på att de olika partierna skulle i följd af det proportionella valsättets genomförande kunna göra sin vilja gällande i förhållande till den styrka de äga.

Hvilken betydelse har då proportionalismen inom det praktiska området?

Jag nämnde härofvän, att den mänskliga handlingsförmågan framträder som naturdrift, begärförmåga eller vilja. Inom hvilket af dessa områden faller då en Riksdag? Jag är öfvertygad om, att huru olika åsikter i många frågor än finnas i denna kammare, tveka vi dock icke att enstämmigt afgifva samma svar: en Riksdag är hvarken en naturdrift, som ledes af blinda instinkter, eller en begärförmåga, som kittlas af växlande och tillfälliga önskingar, utan en vilja, som grundar sig på fullt klara och tydliga förmimmelser.

Riksdagen är *nationens vilja*.

Nåväl, om Riksdagen är en vilja, kan då proportionalismen vara af den ringaste betydelse för densamma?

Jag skall lämna svaret på denna fråga först medelst ett exempel för att sedan formulera det begreppsmässigt.

Låtom oss antaga, att detta riksdagshus ännu icke blifvit uppfördt och att frågan om byggandet af ett nytt riksdagshus föreligger till afgörande. Låtom oss vidare antaga, att det finnes fyra hufvudpartier inom Riksdagen med afseende på denna frågas lösande. Ett parti anser det gamla riksdagshuset fortfarande användbart och vill därför ej vara med om att uppföra ett nytt; de tre andra partierna äro däremot hugade att uppföra ett nytt riksdagshus, men hysa olika åsikter om platsen för detta hus, i det att ett parti önskar, att det uppföres på samma plats, där det gamla står, ett annat i Kungsträdgården, ett tredje på Helgeandsholmen. Hur bör då beslutet formuleras för att kunna sägas förverkliga proportionalismens påstådda uppgift att låta de olika fraktionerna göra sin vilja gällande i Riksdagen? Jo, beslutet skulle blifva ungefär sålunda formuleradt:

Riksdagen beslutar:

att ett nytt riksdagshus skall uppföras, dock icke ett fullständigt, utan med ofullbordande af den del, som svarar proportionellt mot det första partiets styrka;

att detta riksdagshus skall uppföras, efter skedd numerär fixering af de öfriga partiernas storlek, med proportionellt därtill svarande delar, på sin gamla plats, i Kungsträdgården och på Helgeandsholmen;

att det gamla riksdagshuset skall användas under byggnadstiden; och

att, sedan det nya riksdagshuset sålunda uppförts, dels den del af riksdagsarbetet, som svarar proportionellt mot det första partiets antal, fortfarande skall försiggå i det gamla riksdagshuset, dels de öfriga delarna efter liknande proportionell beräkning i alla lokalerna.

Detta beslut skulle ju vara löjväckande, absurdt, meningslöst, men det skulle därjämte vara någonting annat — proportionellt.

Och om denna proportionella visdom finge göra sig gällande inom Riksdagen, skulle den i följd af sina beslut rörande bevillningarna, lagstiftningen, försvaret o. s. v. prestera resultat, som skulle förvandla vår Riksdag till ett slags politiskt Abdera och dess ledamöter till fullödiga representanter af den människoklass, som man brukar kalla Telje tokar.

Jag öfvergår nu från anförande af exempel, ägnade att visa de meningslösheter, hvartill tillämpningen af proportionalismens påstådda rättvisa skulle leda, till ett angifvande af grunderna till detta sakförhållande. Exempel kunna vara ofullständiga, ensidiga och vilseledande, hvaremot ett bevis i tankens form äger allmängiltigt betydelse.

Om vi äro ense om, att en riksförsamlings verksamhet icke faller inom den blinda naturdriftens eller det växlande begärets områden, utan inom viljans, så hafva vi på samma gång medgifvit, att denna verksamhet måste äga de bestämningar, som göra viljan till hvad den är. Men denna kännetecknas till skillnad från andra handlingsprinciper däraf, att dess syftmålsförmimmelser äro fullt klara och tydliga eller begrepp, hvilket med andra ord kan uttryckas sålunda, att den som möjliga icke sätter sig före andra syften eller fattar andra beslut än sådana, hvilkas former regleras af tankelagarna.

Det torde icke här vara platsen att redogöra för tankelagarna, utan inskränker jag mig till att framhålla, att dessa med nödvändighet kräva öfverensstämmelse, motsägelselöshet, sammanhang och ett bestämdt »ja» eller »nej» rörande hvarje begrepp.

Hvilken slutsats följer då med nödvändigheten ur detta?

Att proportionalismen, som i somliga länder erhållit ett visst skenbart berättigande i följd af vissa materiella förhållanden, på sin höjd kan följa med till riksförsamlingens tröskel, men att den sedan, trots sin påstådda förmåga att låta politiska fraktioner göra sin vilja gällande i förhållande till den styrka de äga, visar sig betydelselös, enär å ena sidan beslutet har begreppets form, som icke är proportionell, utan motsägelselös, å andra sidan handlingen är fixerad af beslutet samt dymedelst med nödvändighet enhetlig. För viljan finnes ingen proportionell syftmålsförmimmelse, intet proportionellt beslut, ingen proportionell handling. Om en riksförsamling icke är en afspejling af åsikter, utan en vilja, så finnes inom dess värld ingen plats för proportionalismen.

Det är detta, som den sunda instinkten hos flertalet af vårt folk anar; det är detta, som gör, att herr Staaffs uttalande, att pro-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

portionalismen i politisk mening »innebär en tanke af djup och oemotsäglich rättvisa», är fullkomligt grundlöst.

Däremot medger jag villigt, att proportionalismen »innebär en tanke af djup och oemotsäglich rättvisa» i — hökarbodarna med afseende på förhållandet mellan varan och priset.

Man kan då med allt skäl fråga: hvartill tjänar då ett sådant valsätt, som är till sin princip orättfärdigt, till sin metod svärfattligt, långsamt och ur många synpunkter bristfälligt, då dess förmenta förträffliga verkningar upplösa sig i det rena intet?

Mot hvad jag sålunda andragit för att visa proportionalismens orättfärdighet och värdelöshet komma möjligen anmärkningar att riktas. Man kan ju i likhet med hr Asker påstå, att mina svaga vingar icke förmå bära mig på min höga flykt, man kan säga, att mina ord gifvit uttryck åt en teoretikers hugskott, en kammarlärds ofruktbara spekulationer, men, mina herrar, slika fraser och slagord hafva intet att betyda i en strid, hvars vapen heta tankar. —

Jag skulle kunna sluta mitt anförande här, men jag begagnar mig af tillfället att i största korthet angifva min ställning till de framställda förslagen i rösträttsfrågan.

Fyra hufvudanbud föreligga: det särskilda rösträttsutskottets och hr Daniel Perssons i Tällberg m. fl:s förslag, hvilka vilja införa det proportionella valsättet i vårt politiska och kommunala lif, socialisternas, som vilja konsekvent genomföra den allmänna rösträtten jämte författningsrevision, och det liberala samlingspartiets, som intager en mellanställning mellan dessa båda. Att jag icke med min röst kan understödja de båda första förslagen torde inses af hvad jag häröfvan anført. Hvad socialisternas rösträttsmotion åter beträffar, saknar den för närvarande aktuell betydelse, emedan den icke kan genomdrivas på grundlagsenligt sätt. Återstår sålunda det liberala samlingspartiets motion, hvilken såsom genomförd skulle utplåna många orättvisor samt med hänsyn till den politiska rösträtten ställa oss på samma nivå som England, hvarigenom, såsom detta lands historia torde visa, vi för långliga tider skulle vara skyddade för såväl försumpning som omstörtning.

Jag tillåter mig, herr talman, att på anförda skäl yrka bifall till det liberala samlingspartiets motion i föreliggande fråga.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman, mina herrar! Jag skall börja, där utskottets vice ordförande började. Han nämnde, att man kan ha olika åsikter om hvad som är för fosterlandet gagneligt. Det tyckas vi ha haft i åtskilliga år, i alla de år, vi diskuterat, huru och på hvad sätt rösträttsfrågan skall lösas. Ett lära vi ändock vara tämligen öfverens om, nämligen att en ändring bör göras i den nuvarande rösträtten. Vi böra gifva rösträtt åt flera än nu är förhållandet. Således är det endast i fråga om själfva sättet, som vi nu skilja oss.

Här har nu utskottets vice ordförande framställt en del anmärkningar mot det förslag som föreligger, och jag skall be att i ett par punkter få taga upp desamma till bemötande. Herr Staaff ville bestrida, att majoritetsvalen skulle åstadkomma mindre intresse för valen. Ja, hur herr Staaff ville bevisa detta har jag mycket svårt att förstå, ty just i det land, där allra sist det proportionella valsystemet införts, Finland, har förhållandet visat sig vara det motsatta. Herr Staaff pekade på förhållandena i Stockholm vid sista valen. Det är nog sant, att hans påstående gäller på en plats i landet, men om han vill jämföra förhållandena i hela landet med förhållandena i Finland, så är det väl dock en himmelsvid skillnad på intresset vid de politiska valen i Finland och valen i Sverige. Huru stor procent af de röstberättigade inom Sverige har deltagit i valen gentemot hvad som var fallet i Finland? Det är, enligt min mening, en ganska ringa procent. I det fallet tror jag således att herr Staaff har fullkomligt orätt.

Vidare nämnde herr Staaff en hel del om de gemensamma kandidaterna och hur orätt det vore, att de icke komme med. Jag vill gentemot detta säga, hvad som redan framhållits af statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att de gemensamma kandidaterna vid de politiska valen, hvilka herr Staaff mest rörde sig med, icke lära mycket komma i fråga. Ty om man har en eller ett par märkesmän inom ett parti, måste valmännen i alla fall, och det lära de sig nog snart förstå, föra upp just den märkesmannens namn främst eller näst främst på listorna, och då blir han säkert vald, därest partiet har rätt att få en kandidat vald. Om det däremot är fråga om en person, som visserligen icke har något vidare anseende, men som dock kunde tänkas få en fyllnadsplats, så att t. ex. tre partier taga till kandidat en sådan man men sätta honom sist på listorna, ja, då må jag säga för min del, att icke anser jag det vara skada, att en sådan person icke blir vald, då ingen fäster sig vid om han blir det eller icke. Herr Staaff nämnde som exempel på märkesmän herr Themptander. Han skulle icke kunnat bli vald, sade han, om vi haft proportionella val. Jo, mina herrar, han hade nog blifvit vald, och därest herr Staaffs exempel i öfrigt icke ha mera grund, så falla de fullkomligt öfverända af sig själfva. Herr Themptander var en nog så utpräglad partiman på den tid, då frihandel och protektionism stodo på dagordningen, att han med sin stora förmåga blifvit vald. Därom hade icke varit någon tvekan.

Herr Staaff nämnde vidare, att de proportionella valen lämnade tillfälle att vilseleda folk. Ett parti kunde sätta samma eller nästan samma beteckning på sina listor som ett annat parti hade och därigenom lura folk att taga sina listor. Ja, valknep kunna förekomma under alla möjliga valmetoder. Herr Staaff har själf i utskottet talat om, att det brukar till och med nu vid valen i Stockholm förekomma, att man satt upp ungefär samma namn på listorna för att på det sättet lura folk att välja ett namn på ett annat partis

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

listor. Således, där man vill vara oärlig är det icke möjligt att förekomma det. Och dylika valknep förekomma och kunna förekomma såväl med majoritetsval som proportionella val. Den invändningen tror jag för min del icke har någon som helst betydelse.

Vidare erinrades det om att Liberala samlingspartiet hade förbehållit sig att pröfva de framlagda förslagen, men att man nu tyckte anse detsamma skyldigt att tacka och taga emot hvad som bjödes. Nej, detta har icke någon satt i fråga. Men då man hört så många gånger det uttalandet, att därest ett dubbelproportionalistiskt förslag komme fram, man skulle pröfva detta, och då många af det partiets medlemmar verkligen yttrat, att om ett sådant förslag med proportionalismen genomförd ända från urväljarne framlades, de skulle vara villiga att rösta på ett sådant förslag eller åtminstone taga det i ompröfning, då kunde man åtminstone ha väntat, att just samma personer, som gjort dessa uttalanden, skulle, om de icke ansett precis detta förslag lämpligt, sökt att göra förbättringar i detsamma. Men icke ens det ha de försökt, utan det synes snarare, som om det hela gick ut på att få ett uppskof med rösträttsfrågan. Hur länge det uppskofvet skall räcka, det har jag mycket svårt att förstå.

Herr Staaff nämnde också något om hurudan Första Kammaren skulle bli efter det nya förslaget. Det var verkligen mycket förvånande att höra, att man skall ha så stora pretentioner, att man icke kan vara nöjd med Första Kammaren, om den blir sådan den skulle bli med det nya förslaget. Man kan icke vara nöjd med en Första Kammare, om majoriteten i Första Kammaren skall bli uppblandad med vissa hemmansägare och med dem likställda, man kan icke vara nöjd, om den nuvarande majoriteten skulle bli minoritet. Ja, jag förstår sannerligen icke, hurudan herr Staaff då vill ha Första Kammaren beskaffad. Han vill icke ha den majoritet, som nu finnes, uppblandad med hemmansägare, han vill icke ha den nuvarande majoriteten till minoritet. Jag vet verkligen icke, hur han vill ha det, och det fingo vi icke heller någon upplysning om. Den kommer väl antagligen, när det förslag blir verklighet, som herr Staaff förutsätter i skrivelsen om ändringar i landstingsförordningen. Jag förmodar, att det då kommer fram, så att vi kunna få reda på den saken också.

Sedan nämnde herr Staaff, att han icke alls trodde på att det komme att blifva någon egentlig svår strid, ifall valmännen skulle uttala sig under sommaren. Ja det är ju svårt att veta, hurudan striden blir, men den som var med redan år 1887 om en strid, som gällde blott en ekonomisk fråga, den tror jag nog kan göra sig en föreställning, hur det nu skulle bli. Blir det en sådan politisk strid, som ifrågasatts, kommer måhända denna strid att blifva svårare än herr Staaff och de flesta inom kammaren önska. Jag hoppas emellertid, att Riksdagen nu skall söka lösa rösträttsfrågan, så

att vi en gång kunna slippa ifrån dessa strider. Hvad skall slutet egentligen blifva på allt detta? Jag hoppas, att hvars och ens mening är att söka göra så godt han kan, och i den öfvertygelsen bör också såväl den ene som den andre i ett eller annat fall jämka sina åsikter för att kunna komma till ett för fosterlandet godt och lyckligt resultat. Det går icke an, att den ene sätter sig på sina höga hästar och säger: detta vill jag icke, jag vill något annat. Hvar och en måste jämka något på sin mening, i annat fall blir det omöjligt att ernå något resultat. Jag skall, herr talman, icke längre uppehålla tiden och ber därför att få yrka bifall till den af mig jämte herrar Nylander och Lindblad afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Med herr Andersson i Västra Nöbbelöf instämde herrar *Nydal, Hellgren, Emthén, Karlsson* i Mo, *Mallmin, Berg* i Staby, *Beckman* i Linköping, *Sjöberg, Bengtsson* i Häradsköp, *Johansson* i Möllstorp, *Jeansson* i Kalmar, *Lindgren* i Oskarshamn, *Carlsson* i Norra Smedstorp, *Svallingson, Larsson* i Bondarfve, *Jönsson* i Gammalstorp, *Andersson* i Bråborg, *Johansson* i Berga, *af Burén, Gustafsson* i Mjölby, *Almqvist, Olsson* i Blådinge, *Persson* i Hult, *Petersson* i Snällebo, *Fornander, Magnusson* i Tumhult, *Johansson* i Aflösa, *Räf, Lindvall, Persson* i Borrby, *Jespersion, Persson* i Killebäckstorp, *Erlansson, Svensson* i Olseröd, *Nilsson* i Bonarp, *Åkeson, Pehrsson* i Åkarp, *Olsson* i Tyllered, *Bengtsson* i Bjärnalt, *Hellman, Gunnarsson, Jonsson* i Hökhult, *Lundblad, Dahlgren, Lothigius, Johansson* i Mellbyn, *Vennersten, Magnusson* i Salsta, *Nilsson* i Kattleberg, *Svensson* i Saläng, *Odqvist, Olsson* i Heden, *Lind* i Tanum, *Svensson* i Skyllberg, *Larsson* i Gallstad, *Gustafsson* i Sjögesta, *Zimdahl, Lundell, Lundin, Akerlund* och *Sandquist*.

Herr Larsson i Lund: Herr talman, mina herrar! I det nuvarande rösträttspolitiska läget, som ju fullständigt domineras af striden mellan majoritetsval och proportionella val, kan det möjligen synas lönlöst, liksom jag också är öfvertygad om, att det på många håll anses i hög grad inopportunt, att vända tanken från striden om valsättet, som efter sin natur borde vara af sekundär betydelse, till hvad som borde vara kärnpunkten i hvarje rösträttsreform, nämligen frågan om valrätten. Beträffande denna senare har utskottet ansett sig kunna konstatera, att meningarna numera alltmer närmat sig hvarandra, så att i stort sedt full öfverensstämmelse synes råda mellan de olika meningsgrupperna inom representationen. Utskottet har därför nöjt sig med att ägna en saknadens och afskedets suck åt krafvet på direkt skatteplikt till staten såsom villkor för valrätten. Jag tror emellertid, att man beträffande den uppgifna fulla öfverensstämmelsen i fråga om valrättsvillkoren betydligt underskattat den omständigheten, att inom Riksdagens Andra Kammare en meningsgrupp fortfarande upprätthåller krafvet på valrättens följdriktiga och

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

fullständiga anordnande efter den allmänna rösträttens princip utan afkortning och utan förvanskning. Äfven vid denna riksdag föreligger motionsvis ett sådant yrkande. Jag tror, att man begår ett ödesdigert misstag, om man bedömer styrkan af detta kraf efter det antal medlemmar inom kammaren, som enat sig om att framställa det. Nej, styrkan i detta kraf ligger däri, att det uppbares af en allmän mening inom vida kretsar af de nuvarande valmännen och inom ännu vidare kretsar bland de nu rösträttslösa. I ett annat hänseende måste man emellertid gifva utskottets majoritet rätt så till vida, att det å ena sidan numera icke längre finnes någon återgång från den ståndpunkt beträffande valrättsvillkoren, som Andra Kammarens majoritet vid sistlidet års riksdag intog, och att å andra sidan det för närvarande icke finnes någon möjlighet att få bort de inskränkande bestämmelser, genom hvilka man fortfarande vill förvanska den allmänna rösträtten.

Jag hade dock trott, att en af dessa inskränkningar nu borde falla bort. Riksdagen aflät förlidet år en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående kvinnans rösträtt. Man skulle väl kunna tänka, att tiden nu vore mogen för att icke så anordna valrätten, att man från deltagandet i statslifvet utesluter halfva nationen. Vi kunna icke, åtminstone icke utan stor skada för samhällets utveckling, längre undvara den makt, som erjudes genom kvinnans aktiva deltagande i lagstiftningsarbetet. Saknaden af ett sådant deltagande har hittills ofta varit mycket kännbar. Säkert är, att med de nya uppgifter, som i en närstående framtid komma att föreläggas svenska Riksdagen, blir kvinnans aktiva deltagande i arbetet oafvisligen af behovet påkalladt. Jag har också inom utskottet röstat för bifall till den af herr Hörnstén inom Andra Kammaren väckta motionen om valrätt och valbarhet för kvinna på samma villkor som för mannen. Utskottet har ställt sig afvisande mot denna motion och vid sådant förhållande är det kanske lönlöst att göra denna fråga till föremål för yrkande och votering. Det återstår endast att konstatera, att det för närvarande inom representationen saknas nödiga förutsättningar för att åt rösträttsfrågan må kunna beredas en bestående lösning. Sådana förutsättningar komma däremot med all säkerhet att gifvas i och med de nya element, som genom den nu föreslagna rösträttsutvidgningen komma att tillföras valmanskåren. Att nu öppna dörrarna för dessa nya element och därigenom bereda möjlighet för fortsatt utveckling synes mig böra vara den angelägnaste omsorgen.

Då blir frågan: Skall det vara nödvändigt eller är det behöfligt att förbinda den nu ifrågasatta rösträttsutvidgningen med proportionella val. För min del anser jag detta vara alldeles obehöfligt. Jag är emellertid icke någon doktrinär motståndare till proportionella val, och jag är ense med utskottet därom, att om proportionella val skola införas, böra de komma till användning vid bildandet af Riksdagens båda kamrar, och i så fall äfven vid bildan-

det af de valkorporationer, som hafva att utse Riksdagens Första Kammare.

Längre kan jag icke vara ense med utskottet. Då utskottet förmenar, att det sätt, hvarpå det kungl. förslaget sökt lösa frågan om de proportionella valens tillämpning på Första Kammaren, icke synes lämna rum för några befogade invändningar af principiell innebörd, så har utskottet tagit miste. Just på grund af principiella betänkligheter mot det af Kungl. Maj:t föreslagna sättet är det som jag icke under nuvarande förhållanden kan vara med om att införa det proportionella valsättet. Det sätt, man här tänkt sig för införande af proportionella val till Första Kammaren, är proportionsvalens sammanbindande med en graderad röstskala. Detta sätt att genomföra proportionsvalen utgör den allra starkaste motsats till de grundsatser, som på flera ställen både af departementschefen och utskottet i föreliggande betänkande uttalats till förmån för införande af proportionella val. Det säges ju, att de proportionella valens ändamål är att skipa rättvisa mellan olika intressegrupper och tillse, att hvarje intressegrupp blir representerad i mån af sin styrka. Det ligger ju däri en viss sanning. Men huru tillgodoses detta ändamål att skipa rättvisa, då man vill låta vissa intressegrupper blifva representerade icke på grund af den styrka, intresset i och för sig äger för statslivet, utan på grund af den styrka, detta intresse har att föfoga öfver till följd af den graderade röstskalan, som hvilar på förmögenhetsprincipen? Detta är ju en uppenbar motsägelse, som icke kan lösas, utan måste komma att väcka synnerligen stor misstämning.

Det finnes emellertid ett uttalande af utskottsmajoriteten, som ställer frågan om införande af proportionella val i en helt annan belysning än den, som frågan fått genom talet om de olika intressenas berättigande. Utskottet säger nämligen, att till förebyggande af den omkastning i våra politiska förhållanden, som skulle blifva en följd af den utsträckta valrätten, måste det framstå som en bjudande nödvändighet att med den allmänna rösträttens införande förbinda det proportionella valsättet. Om man jämför detta yttrande med den ställning, utskottet intagit mot de förslag, hvilka afse en utsträckning af valrätten utöfver hvad Kungl. Maj:t föreslagit, så finner man, att här går igen den gamla, djupt inrotade misstron mot de element, som genom rösträttens utvidgning skulle tillföras Riksdagen. Det är ingenting annat än misstron mot de nya väljarskarorna, som dikterat denna omtanke om de nu maktägande, som fått uttryck i införande af proportionella val.

Tror man då, att denna rösträttsreform skall bära i sig den lifskraft, som gör den bestående? Min öfverstygelse är, att så icke är förhållandet. Den bär dödsfröet i sig just genom denna misstro.

Jag tror icke, att man bör taga hänsyn endast till de stämningar, som få uttryck inom riksdagskamrarnas väggar. Vill man se framtid för den reform, som nu är i fråga, bör man vidga blicken

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ut öfver landet och icke låta den stängas af de nuvarande valrättsbestämmelserna, utan gå vida djupare. När det talas om, att man måste taga det föreliggande förslaget, på det att man en gång må få slut på dessa strider, begår man ett mycket stort misstag. Min lifliga öfvertygelse är, att sedan man antagit detta förslag, då först börjar på allvar rösträttsstriden här i landet.

Att denna rösträttsstrid icke kan begränsas inom de tränga skrankor, som här uppdragits, tror jag vi alla kunna vara ense om. Regeringen och utskottsmajoriteten hafva inlåtit sig på en förändring beträffande Första Kammarens sammansättning, en förändring, som jag för min del icke sätter stort pris på, därför att den är alldeles otillräcklig. Men därigenom har dock regeringen fört in frågan på ett område, från hvilket den icke kommer att återföras. Hvad regeringen föreslagit är första steget till en författningsrevision, och det lider intet tvifvel, att det steget, vare sig vi antaga föreliggande förslag eller icke, kommer att föra allt vidare. Det är endast en illusion, om man tror, att man förebygger strid genom att antaga detta förslag.

En annan sak är, att om man på allvar griper sig an med att lösa problemet om författningsrevision, då öppna sig så många frågor af vidtgående beskaffenhet, åt hvilka i detta betänkande icke ägnats någon som helst utredning eller tanke. Detta bekräftar min öfvertygelse, att lika litet som inom den nuvarande representationen nödiga förutsättningar finnas för att definitivt lösa frågan om valrätten, lika litet eller kanske ännu mindre finnas inom den nuvarande representationen förutsättningar för att lösa den större frågan, författningsrevisionsfrågan.

Då man emellertid vid sakens afgörande icke har att räkna med andra förutsättningar, än som finnas inom representationen gifna, och dessa förutsättningar icke räcka till att åt frågan gifva en för framtiden bestående lösning, har jag ansett mig böra ansluta mig till den af herr Staaff m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, som dock öppnar en möjlighet för en framtida definitiv och bestående lösning. Under sådana förhållanden, herr talman, har jag intet annat att göra än att yrka afslag på utskottets betänkande i den föredragna punkten.

Herr Olsson i Viken: Herr talman! Det kan ju förefalla tämligen otacksamt att tala för dessa glest besatta banker, men då jag förut varit en af majoritetsvalens anhängare, må det tillåtas mig att säga några ord till försvar för den i viss mån förändrade ståndpunkt, som jag vid denna riksdag intagit.

Naturligtvis har jag fortfarande i princip icke något emot en lösning af rösträttsfrågan på majoritetsvalens grund, och jag har därför också kunnat instämma i syftet med herr Staaffs motion. Men sådan situationen var vid framkomsten af den kungl. propositionen och sådan den sedermera alltmera utvecklat sig, har jag

icke kunnat undgå att inse faran af att envist fasthålla vid majoritetsval, om man verkligen vill en snar lösning af denna rösträttsfråga, som alltför länge fått vara en black om foten på samhällskroppen.

Antag, att Andra Kammaren nu förkastar proportionsvalen! Hvad blef följden? Jo, äfven om mot förmodan samlingspartiets förslag, understödt af socialisterna i syfte att komma proportionsvalen till lifs, finge majoritet här och kammaren sålunda icke stannade vid ett negativt resultat, blefve det dock upplösning af Andra Kammaren, och detta vore enligt mitt förmenande rent af en riksolycka. Det låter nog bra det där, som herr Staaiff sade, att man bör vädja till valmännen, men tro herrarne verkligen, att man finge ett bestämdt svar? Ingalunda. Låt vara, att icke dubbelproportionalismen finge majoritet i den nya kammaren; icke finge något enda af de vidt skilda majoritetsvalförslag, som framkommit från de olika vänstergrupperna, majoritet i en nyvald Andra Kammare. Ty gå valmännen till val endast på plattformen af rösträttsfrågan, är det fara värdt, att majoriteten i en stor mängd valkretsar tager parti för ettdera af Staaffs eller Branting-Lindhagens förslag på det exklusiva sätt, att de taga löfte af sin kandidat att rösta blott för detta. Och vill icke kandidaten lofva detta, får han heta en de oklara färgernas man och får träda tillbaka för en mindre betänksam mandatfriare. Ty klart är, att valmännen hafva svårare att ackomodera sig efter situationen, att ena sig för att åstadkomma ett positivt resultat än representanter, som icke gifvit sina valmän något löfte. Jag ser i andanom efter en upplösning af Andra Kammaren rösträttsfrågan drunkna i ett splittringens kaos. Jag kunde icke låta bli att i den bältespännarkamp, som den 2 maj här i kammaren utkämpades mellan liberalismens och socialismens höfdingar, se ett förspel till den strid om rösträttsfrågan mellan liberaler och socialdemokrater, som vi hafva att vänta efter en eventuell upplösning af Andra Kammaren.

En annan omständighet, som dragit mig öfver på det kungl. förslaget sida — nota bene med de tillägg, som äro en nödvändig konsekvens af detsamma — är den, att därigenom den kommunala rösträttsfrågan finge en lösning, som jag för min del måste beteckna såsom ganska tillfredsställande. Man kan vara tämligen säker på att, om endast den politiska rösträttsfrågan nu blifver löst, den kommunala rösträttsfrågan blir det stridsäpple, som kommer att blifva föremål för upprifvande och utmattande fejder, kanske i decennier.

Men fastän jag sålunda i hufvudsak kan ansluta mig till den kungliga propositionen, måste jag dock bestämdt hålla på de båda tillägg, som jag i min motion föreslagit och som tillstyrkts i Hans Anderssons m. fl. reservation, utan hvilka den föreslagna omläggningen af Förstakammarvalen skulle till sina verkningar blifva tämligen illusorisk. Jag kan försäkra herrarne, att mitt förslag —

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Anåra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

om jag ännu får kalla det så, fastän tidningarne af okänd anledning fränkânt mig faderskapet till detsamma och döpt det till det »Tällbergska» — från första början icke varit »en platonisk bluff, bakom hvilken de till högerns förslag först öfvergående sökte betäckning», såsom en högertidning här i hufvudstaden så snusförnuftigt uttryckt sig, utan mitt förslag har varit och är rama allvaret. Det passar sannerligen icke i stycke med den sänkning af maktens tyngdpunkt hos de kommuna valkorporationerna till den förmögenhetsnivå, som det kungl. förslaget innebär, att fortfarande bibehålla den gamla förmögenhetsnivån hos Första Kammaren. Man har, då högerpressen äntligen fått klart för sig, att krafvet icke sväfvade i de platoniska rymderna, utan var fotadt på verklighetens fasta mark, i dess ledande artiklar fått bevittna de mest häpnadsväckande logiska krumsprång för att bortförklara detta förargliga faktum. På följande sätt skrifer tidningen Vårt Land: »Det är sant, att nuvarande valbarhetsbestämmelser till Första Kammaren jämte obehfintligheten af arfvode icke medgifva alla att mottaga mandat till öfverhuset. Men dessa begränsningar hafva naturligtvis icke skett utan mening. Den gången de tillkommo, ingingo de såsom oundgängliga led i en konstitutionell kedja. Skulle man nu utan tanke på det organiska sammanhanget mellan dessa leder taga bort en eller ett par af dem, så faller det af sig själft, att kedjan blir bruten.»

Ja, mycket riktigt, den gången de tillkommo, ingingo de såsom oundgängliga led i den konstitutionella kedjan, men då nu kedjan blifvit genom det kungl. förslaget grundligen omsmid, så bör man väl i all rimlighets namn icke hafva kvar oförändrade dessa båda gamla förgyllda, om jag så får säga, men af tidens tand starkt anfrätta länkar. Det är just med tanke på det organiska sammanhanget, som man bör icke taga bort, men omsmida äfven dessa båda länkar, så att de passa i stycke med de öfriga i kedjan.

Men jag har äfven ett annat mera praktiskt skäl att hålla på de föreslagna tilläggen. Då våra landtmän, åtminstone hittills, tämligen litet organiserat sig och då organisation är det kraftigaste vapnet i den proportionella valstriden, är det ju klart, att chanserna för dem att draga full valuta af den proportionella rättvisan måste vara mindre än exempelvis för socialisterna.

De finska valen lämnade också ett för socialisterna öfverraskande gynnsamt resultat. Då enligt min tanke allmogelementet är den mest sunda och samhällsbevarande beståndsdelen i vår representation, har jag genom en nedsättning af förmögenhetscensus och införande af arvoden velat bereda plats i Första Kammaren för hemmansägareklassen, som kanhända, till att börja med åtminstone, icke skulle komma till full rätt i Andra Kammaren. Framstående anhängare af regeringens förslag oförändradt erkänna också, att böndernas inträde i Första Kammaren skulle blifva den närmaste följden af de föreslagna tilläggen.

Så här skrifver professor Gustaf Cassel: »Närmaste följden af förmögenhetsgränsernas borttagande skulle blifva, att landstingen i stor skala satte in bönder i Första Kammaren.»

Man tycker verkligen, att Förstakammarherrarne efter allt det rökverk, de tändt för den lysande insats bönderna gjort i vårt politiska lif och efter allt deras fraterniserande med landtmännen skulle vara de första att hälsa dem välkomna inom sin egen krets. Icke kan jag väl tro, att de höga herrarne skola bemöta de i Första Kammaren inträdesökande bönderna ungefär på samma sätt som en grefve, hvilken, då han duades af en bonde, med hvilken han dagen förut strax före en viktig votering lagt bort titlarna, röt åt honom: »Hut, bonde, det var bara i går, det.»

Herr talman, för att få rättvisa skipad mellan alla samhällsklasser — äfven för landtmännen, som till trots för herr Staafts nyvaknade bekymmer för oss landtmän nog med tiden både kunna och skola tillvarataga sina intressen, och för att få ur världen den olycksaliga rösträttsstriden, kommer jag att ansluta mig till det enda förslag, som kan hafva någon möjlighet att leda till en lösning, nämligen det, som innefattas i herr Hans Anderssons m. fl. reservation. Det personliga offer, som den ståndpunkt, jag intagit, kan komma att kosta mig, nedlägger jag gärna på fosterlandets altare.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Herr justitieministern började i dag sitt anförande med att betona, att vi borde höja rösträttsfrågan till en högre plattform, nämligen hänsynen till fosterlandets väl. Ja, herr talman, denna ståndpunkt anser jag mig alltid hafva intagit i denna fråga. Visserligen hafva våra motståndare, herrar proportionalister, skarpt betonat, att de i denna fråga endast hafva fosterlandets intresse för ögonen. Man må gärna skänka herrar proportionalister ett erkännande för deras varma öfvertygelse och intresse för samt månhet om fosterlandets väl, hvaraf de alltid ledts, men det kunna vi väl först som sist komma öfverens om, att det gifves flera vägar till detta stora mål, fosterlandets väl, och den, som valt en annan väg än proportionalisterna, kan icke endast sägas vara, utan är äfven fosterlandsvän i lika hög grad som våra motståndare. Våra motståndare förebrå oss frisinnade här i kammaren, därför att vi, ehuru vi en gång intagit en afgjord ställning för proportionalismen, sedermera utan sakliga skäl öfvergifvit densamma. Ingenting kan emellertid vara mera förhastadt och mera grundlöst än denna förebräelse.

Frågan om proportionalismen förelåg ju aktuell inom Riksdagen år 1902. Den var då helt ny och fullständigt främmande för de flesta, men litet hvar tilltalades af grundtanken i proportionalismen, nämligen rättvisa åt alla, och man anslöt sig tämligen allmänt till en begäran om utredning. Ja, denna utredning har nu kommit och en grundlig diskussion har ägt rum under dessa många

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

är och den har ställt mig liksom så många andra såsom principiell motståndare mot proportionalismen samt öfvertygat mig om, att detta system, omsatt till verklighet, inom vårt land skulle endast lämna en vrågbild af den rättvisa idé, som teoretiskt eller, såsom herr Staaff nyss sade, matematiskt ligger i proportionalismen.

Man har vidare förebrått de frisinnade därför, att de i denna fråga fört en förhållningspolitik och att för hvarje gång, högern med ett nytt förslag tillmötesgått deras invändningar, de frisinnade kommit med ett nytt sådant. Men de glömma därvid, att hvilket förslag som än kommer, så kvarstår dock fundamentala anmärkningar mot systemet. Dessa anmärkningar hafva upprepats ända till leda för våra motståndare, men alltid för döfva öron.

Enkelproportionalismens ersättande med Påbodaförslaget och dess utbytande mot det nu föreliggande med det Tällbergska bihanget ha ingalunda häft dessa anmärkningar. Man kan fråga: är verkligen den sats riktig, hvarpå proportionalisterna bygga hela sitt system, nämligen att hvarje parti bör vara representeradt inom Riksdagen efter sin styrka? Jag hyser verkligen den kätterska åsikten, att den icke är riktig, utan jag anser, att majoriteten af ett folk bör äga rätt att afgöra dess angelägenheter, när nämligen detta folk i sin helhet står så högt i folkbildning och tillika är ett i grund och botten så betänksamt släkte, som detta vårt svenska folk är. Om man ser saken ur synpunkten af det allmänna bästa, och det är väl ur denna synpunkt man bör se hvarje politisk fråga, kan det verkligen ur den synpunkten vara något eftersträfvansvärdt, lämpligt och önskvärdt att hvarje parti af någon nämnvärd styrka, att alla olika idéströmningar och meningssyftningar, såvida de omfattas af något afsevärdt antal anhängare, skola ha hemortsrätt i Riksdagen? Blir Riksdagen därigenom hvad den först och främst bör vara, nämligen ett arbetsdugligt och reformkraftigt organ för vårt folk? Jag tror det sannerligen icke.

Nu bagatelliseras alla dessa anmärkningar af vare sig principiell eller teknisk art, och man hänvisar till erfarenheterna från Belgien och Finland. Men, mina herrar, hur skefva och vilseledande äro icke dessa jämförelser! Belgien är, som vi veta, ett litet, tätt befolkadt land, ungefär så stort som Dalarne och ändå indelat i 52 valkretsar. Det har en stor fråga, som uppkallar alla till strid och redan på förhand delar upp valmanskåren i några få stora begränsade partier. Det är klerikalismen.

I fråga om Finland få vi icke glömma, att detta har enkammar-system och med ett sådant följer såsom konsekvens proportionalismen trots alla dess olägenheter. Vi skola icke heller glömma, att man där har dessa stora frågor, dessa vitala frågor, som också uppdelat det finska folket i några få stora hufvudpartier, nämligen språkfrågan och de politiska relationerna till östern.

I Sverige ha vi icke några af dessa stora frågor, icke något underlag för en verklig partimening i stort sedt. Det blir enligt

min tanke endast små gruppintressen, mången gång endast personliga maktfrågor, som komma att ge parollen för partigrupperingar i vårt land.

Hvad för öfrigt beträffar erfarenheterna från Finland, tycker jag, att de snarare bevisa motsatsen af hvad proportionalisterna framhålla. Det är ju så, att den yttersta vänstern, socialisterna, och yttersta högern, suometarianerna, gjort de största landvinningarna, under det att mellanpartiet, ungfennomanerna, blifvit i hög grad distanseradt, för att ej säga tillintetgjordt. Och hvarpå har det berott? Jo, deras egen press har erkänt, att det berott därpå, att man icke kunnat utveckla starkt partitvång och att man icke föfogat öfver tillräckligt stora valfonder.

Precis på samma sätt torde det gå hos oss. Den yttersta högern och yttersta vänstern komma att skörda fördel af valen, ty alltid stå pengar och alltid står ett starkt partitvång till buds för dessa. Hvilka är det, som förlora? Jo, det blir småfolket, särskildt på landsbygden, där man bor på för långt afstånd från hvarandra, och saknar förmågan att organisera sig samt saknar den sammanslutningens anda, som särskildt utmärker städernas och industrisamhällellenas arbetsbefolkning, hvadan småfolket på landet sålunda alltid kommer att ligga under.

Man säger emellertid, och det har ju justitieministern också påpekat, att man genom majoritetsval undertrycker minoriteterna och utestänger dem från allt inflytande. Detta är ett påstående, som jag tror icke vara riktigt. Majoriteten liksom minoriteten består ju ofta af skiftande, men hvarandra närstående meningsgrupper, som just genom majoritetsvalen med nödvändighet tvingas till samarbete. Hvarje ytterlighet i afseende å politiska mål å den ena eller andra sidan kan lätt framkalla en förskjutning inom dessa meningsgrupper åt ena eller andra hållet samt gifva valen ett förändradt utseende. Minoriteten kommer, enligt mitt förmenande, just genom dessa omständigheter att alltid utöfva en viss kontroll och hafva ett väsentligt inflytande vid valen samt tvinga majoriteten till moderation och kommer sålunda att indirekt verka bestämmande på Riksdagens sammansättning, ett inflytande, som blir större och starkare, ju större minoriteten är. Det är just denna för all sund utveckling här i världen nödvändiga täfningen mellan representanterna för olika världsåskådningar, olika politiska principer, det är just detta, som synes mig utgöra majoritetsvalens företråde. Genom dem tvingas man ovillkorligen, om man vill vara med i det politiska lifvet, att utveckla vakenhet och intresse; utan detta förloras allt och med detta kan vinnas allt. — Så är det icke med de proportionella valen.

Det är i denna fråga en sak, som icke nog kraftigt kan framhållas. Majoritetsvalen inriktas på en viss bestämd person, det är personlighetsprincipen, som med detta val kommer till sitt rätta erkännande. De proportionella valen inrikta sig i första rummet

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

på ett opersonligt väsende, ett parti, och i andra rummet på en personlighet. Mig oåtspord kan A räkna sig min röst till godo, oakadt jag röstat på B och icke på några villkor vill ge A min röst.

En omständighet, som icke får förbises, är, att den personliga kontakten mellan valmännen och deras representant försvinner genom de proportionella valen i dessa stora kretsar. Riksdagsmannakandidaten kan aldrig förutsättas träffa alla sina valmän och komma i beröring med dem på valmöten, såsom för närvarande är fallet. Representationen kommer sålunda icke att få samma rotfäste bland valmännen som hittills.

Vidare är att märka, att genom de proportionella valen partierna blifva mera homogena, mera renodlade. Redan valen inom ett parti komma att gifva till resultat en utpräglad partiman, en ytterlighetsman, under det att majoritetsvalen genom ett nödvändigt hänsynstagande till alla olika meningsgrupper i de flesta fall komma att gifva en moderationens man till representant.

Innan jag slutar, vill jag nämna några ord om det Tällbergska förslaget eller herr Olssons i Viken motion. Ja, vore det fråga om att taga detta förslag till utgångspunkt för en utredning, skulle det icke vara så mycket att säga härom, men när man på allvar vill ifrågasätta att upphöja detta förslag till grundlag, synes mig detta vara att bygga en författningsrevision, ty det få vi väl erkänna, att det är, bygga en författningsrevision på väl lösa boliner. Hur litet öfverlagdt förslaget är, synes redan vid en flyktig betraktelse af frågan. Meningen med herr Daniel Perssons i Tällberg förslag har väl varit att söka bereda de bredare samhällslagren tillträde till Första Kammaren. För detta ändamål föreslås en nedsättning af census från 80,000 till 40,000 kr. i fråga om fastighet samt beträffande inkomst en nedsättning från 4,000 till 2,000 kr. Genom den sista bestämmelsen skulle, det kan jag mycket väl medgifva, äfven små inkomsttagare vara i tillfälle att komma in i Första Kammaren, men i fråga om fastighetsstrecket är det ju herr Daniel Perssons mening att genom dess sänkning bereda särskildt allmogen tillträde till Första Kammaren, hvilket man också på åtskilliga håll betonar skola blifva följden. Men hur många allmogemän få genom denna höga census af 40,000 kr. i fastighetsvärde inträda i Första Kammaren? Jag tror, att allmogen i sin helhet fortfarande blir i det närmaste utestängd härifrån.

För min del får jag säga, att linjerna för en författningsrevision icke synas mig ligga så mycket åt det hållet som åt ett annat, hvilket just berördes af herr Staafl, nämligen en begränsning af Första Kammarens maktbefogenhet. Därigenom gör man Första Kammaren till hvad den bör vara: en kontrollerande och bromsande institution bredvid vår Andra Kammare för att möta alltför öfverilade handlingar och alltför snabbt framåtskridande.

Det står för mig klart, att proportionalismen leder till en, genom en mängd hvarandra balanserade partier och därigenom

följande partistrider och kompromisser, försvagad representation, och den, som i en kraftig och målmedveten representation ser ett medel till ett framåtskridande för vårt land, den bör också bygga en utveckling af vår författning på den befintliga grundvalen, enmansvalkretsar och majoritetsval, och det är på dessa grunder, herr talman, jag ber att få yrka afslag å utskottets förslag.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman, mina herrar! Då det föredragnings sätt, som blifvit bestämdt, tillåter, att man nu yttrar sig om förslaget i dess helhet, skall jag börja med att något tala om den kommunala rösträtten. Jag är den förste att medgifva, att regeringen beträffande denna tillmötesgått vidtgående kraf på reformer, och säkert är, att, om förslaget genomföres, det skall medföra, att det fyrktals- och bolagsvälde, som nu är rådande, särskildt i Norrland, icke kommer inom kommunerna att härska såsom hittills. Vore det icke fråga om något annat än denna sak, skulle jag gärna vara med på hvad som föreslagits, ty jag inser, att detta skulle innebära en verklig reform.

Går jag så att granska den verkan förslaget skulle medföra i afseende å Första Kammarrens sammansättning, är jag villig att medgifva, att det också här skulle leda till en reform, och det från tvenne synpunkter. Först och främst skulle man ju få ändrade bestämmelser i fråga om urväljarne, d. v. s. i fråga om dem, som välja landstingsmän, så att elektorerna fullständigt skulle bortfalla. Det ligger ju i öppen dag, att detta skulle vara till fördel för småfolket, som eljest lätt blir luradt just genom de många mellanhänderna. Den ifrågasatta reformen är vidare af betydelse i fråga om den kommunala rösträtten, som ligger såsom den yttersta grundvalen för kammarens sammansättning, i så måtto, att den till högst 40 röster begränsade röstskalan skulle medföra ett större inflytande för de små inkomsttagarne, samt att de höga fyrktalen, som ju gå upp ända till 5,000, icke längre komme att spela samma roll som nu. På det hela taget tror jag alltså, att man genom regeringsförslaget skulle kunna reformera Första Kammarrens sammansättning, för så vidt icke den proportionella valmetoden motverkade detta och sålunda inverkade mera hämmande än gagnande.

Jag vill så i detta sammanhang taga i skärskådande en annan fråga, som af tvenne eller rättare sex motionärer blifvit framförd, nämligen frågan om arfvode till Första Kammarrens ledamöter och sänkande af census från 80,000 till 40,000 kr. i fastighetsvärde och från 4,000 till 2,000 kr i inkomster. I denna fråga, som med ett populärt uttryck benämnes Tällbergslinjen, inlade den siste ärade talaren en så utomordentligt stor betydelse, att han satte den i samband med författningsrevision. Jag åter ser den helt annorlunda. Jag tror icke, att det förslaget skulle få så stor betydelse som regeringsförslaget. Hur komme det nämligen att verka? Jo, naturligtvis så, att det blefve möjligt att välja ett visst antal

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

bönder till ledamöter af Första Kammaren. Dessa utginge säkerligen icke ur de aristokratiska och mest bildade klasserna, utan grundade sitt företräde uteslutande på en bättre förmögenhetsställning. Skulle då dessa bönder komma att spela en sådan roll, att det vore skäl att gå med på förslaget i fråga? Ja, vore alla sådana, som herr Daniel Persson i Tällberg med sin öfverlägsna intelligens, då behöfde man icke vara tveksam om svaret. Men går man ut på landsbygden, skall man finna, att det kanske icke är mer än ett par i hvarje kommun, som ens äro valbara, och därmed är frågan reducerad till en obetydlighet, och den har alls icke de dimensioner och det värde, som den annars skulle ha.

Jag ber för öfrigt att få anställa en annan jämförelse, som i detta fall kan vara belysande. Vi ha ju här i kammaren flera ledamöter, som anses komma från de djupa leden, och det är socialdemokraterna. Jämföra vi dem såsom talare med öfriga partiets, är jag öfvertygad om att vi skola finna, att just bland socialdemokraterna procenttalet är störst af dem, som på ett värtaligt och öfvertygande sätt förstå framföra sin mening. Detta beror naturligtvis därpå, att de äro uttagna bland en så stor mängd valbara kandidater, som det socialdemokratiska partiet räknar vid sina val. Helt annorlunda ställa sig förhållandena bland valbara bönder till Första Kammaren.

För ens uppfattning i denna fråga är afgörande, hvilken roll man vill tillmäta Första Kammaren. Jag för min del anser, att det icke är nog med att den säger nej till hvarje fråga och verkar som en broms. För att denna bromsning icke skall verka skadligt, fordras nämligen, att den sker med en viss moderation, och härför förutsättes, att vederbörande besitta omdöme och sakkunskap.

Jag delar emellertid den mening, som herr Staaff, den ärade talare, som inledde debatten efter herr justitieministern, här uttalade, nämligen att i Första Kammaren böra sitta sådana personer som höga ämbetsmän och män med den största intelligens. Min öfvertygelse är, att dessa män i farans stund skola ha mod att uppträda och försvara åsikter, som gagna fäderneslandet, äfven om emot dem står en kompakt majoritet i Andra Kammaren; de skola dock förr eller senare kunna göra sin vilja gällande. Det är därför för mig mycket oklart, huru herr Daniel Perssons förslag kommer att verka. I stället för att detta förslag tilltalar mig, tager jag fastmera efter dess framkomst starkare afstånd från regeringens förslag.

Af hvad jag nu sagt framgår, att jag lika gärna håller mig till regeringens förslag som till herr Daniel Perssons. Jag skulle icke ha något emot en reformering af Första Kammaren, om icke hela den frågan nu hade ställts i samband med frågan om valrätten till Andra Kammaren. Det är dock så, att tyngdpunkten bör ligga i svenska folkets hand. De, som sitta i Andra Kammaren, sägas ju redan nu vara folkvalda; det är ju till nationen man vädjar, när man vädjar till en nyvald Andra Kammare. Val till denna

kammare kunna ju förekomma icke endast hvart tredje år, utan när hetsiga strider mellan kamrarna uppstå, äger ju konungamakten rätt att upplösa den ena eller andra kammaren för att vädja till nya val, och sålunda kunna nya val till Andra Kammaren äfven äga rum under treårsperioden. Men för att dessa val skola gifva ett riktigt utslag, är det obestriddigen nödvändigt, att det valsätt, som användes, är så klart och enkelt och så begripligt för hvem som helst, att valmännen verkligen veta, hvilken verkan deras röst har, och nationen sålunda kan göra sitt fria val utan att bli dragen vid näsan på ett eller annat sätt. Jag frågar: är det detta, som också skulle ske nu? Jag för min del svarar därpå ett obetingadt nej. Den proportionella valmetoden är högst krånglig och invecklad. Man kan tryggt säga, att vi genom utskottets förslag fått en fjärde metod. Först ha vi den proportionella valmetod, som framställdes af proportionsvalkommittén och sedan blef framlagd af justitieministern Ossian Berger vid 1904 och 1905 års riksdagar; sedan öfvergick man till Påbodaförslaget, som alltså är den andra metoden; vidare ha vi ju regeringens förslag i år och till sist utskottets förslag, hvilket af justitieministern blifvit förklaradt vara en förbättring af regeringens förslag, hvadan det af regeringen accepterats. Det är alltså fyra metoder, som här framkommit.

Visar icke denna öfvergång från den ena metoden till den andra, att proportionalisterna själfva äro högst reserverade och oklara i fråga om valmetoden? Man må icke tänka sig, att något dylikt inger motståndarne till det proportionella valsättet någon lust att kasta sig på detta valsätt. I samma mån som denna valmetod är svår att förstå, verkar den också ogynnsamt med hänsyn till valen till Andra Kammaren. Den förlamar nämligen i högsta grad valen och gör, att valmanskåren känner sig besviken; den verkar politisk förslappning och död, då man saknar det politiska intresset.

Är detta det enda, som man kan ha att anmärka mot denna valmetod? Nej, det finnes en annan omständighet, som här redan blifvit berörd och som gifvit anledning till ett bemötande, den nämligen, att valkretsarna få ett alltför stort omfång. Påbodaförslaget afsåg att minska valkretsarnas omfång genom att göra dem trekantiga. Men då råkade man ut för nya svårigheter, och därför har man nu låtit valkretsarna omfatta ungefär halfva länen och få ett representantantal af fyra. Men valkretsarna blifva det oaktadt alltför stora. Om man till exempel ser på valkretsarna i Dalarne och Norrland, vill jag fråga herrarne, om det verkligen är möjligt för valmännen där att kunna lära känna sina riksdagsmannakandidater. Man kan visserligen genom tidningspressen, cirkulär och uttalanden i öfrigt få höra deras åsikt, men är detta det enda man behöfver känna hos en kandidat? Nej, man måste äfven känna hans karaktär. Men att lära känna en riksdagsmannakandidats karaktär endast på ryktesvägen, det är något helt annat än att verkligen lära känna den. Ryktet kan ju säga, att en kandidat antingen har en utmärkt

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

bra karaktär eller också motsatsen, det beror endast på, om det är en vän eller en fiende, som talar; opartiska meddelanden får man aldrig vid politiska val, ty där yttrar sig hvar och en med hänsyn till sitt partis intressen, så att där har man ingen säker grund att bygga på. Men om det är så, att det förefinnes svårigheter att lära känna valkandidaterna, så följer däraf, att det är ytterst svårt att kunna disciplinera valmännen; i synnerhet ha bönder och hemmansägare svårt att böja sig under det ok, som sålunda skulle påläggas dem. Jag tror, att herrarna skola vara villiga att medgifva, att hemmansägarna och bönderna skulle få svårt att underkasta sig en hård partidisciplin, men på samma gång måste man erkänna — det höra vi från olika håll — att det proportionella valsättet aldrig kan fullt tillämpas utan en sträng partiorganisation. Men då våra hemmansägare sålunda icke kunna underkasta sig partiorganisationen, följer däraf, att de splittra sig och det blir de öfriga partierna, som bli de härskande. Men för hvarje nederlag, som hemmansägarna sålunda skulle lida, för hvarje gång förlora de intresset och för hvarje steg blir slappheten allt större och större.

Hvilka partier är det då, som skulle vinna på ett sådant valsätt? Jo, det är naturligtvis å ena sidan ämbetsmännen och å andra sidan socialdemokraterna; de komma att vinna på grund af sina motståndares slapphet, och dessa senare, hemmansägarna, blifva lidande på ett betänkligt sätt.

När jag, herr talman, å ena sidan öfverväger de svårigheter, som det proportionella valsättet till Andra Kammaren har med sig och å andra sidan ser på de förmåner, som regeringsförslaget bjuder dels i fråga om valen till Första Kammaren och dels i fråga om en begränsning af den kommunala rösträtten, så kommer jag till det resultatet, att jag för min del icke kan vara villig att taga utskotts-förslaget om det proportionella valsättet, äfven med risk att däri-genom gå förlustig de reformer af Första Kammaren, som jag önskar. Jag för min del, herr talman, kan icke vara med därom. Herr Staaft anmärkte, att det säkerligen är mer än en hemmansägare i denna kammare, som måhända kommer att rösta för regeringens förslag just på grund af den begränsning af den kommunala rösträtten, som det medför, men det får jag säga, att det sista, jag skulle vilja vara med om, är att endast för att få en begränsning af den kommunala rösträtten släppa den enkla historiska grundvalen för Riksdagens Andra Kammare, den grundval, på hvilken vår konstitution är byggd och hvars främste man och skapare är Louis De Geer. Att utbyta denna säkra grundval, och den hitills använda enkla valmetoden mot proportionella val just med tanke på att vinna den enkla reform af den kommunala rösträtten, som här bjudes oss, är något, herr talman, som jag icke kan vara med om.

Nu säger man — och det är egentligen det djupaste skälet till de invändningar, som här gjorts — att med majoritesval skulle Andra Kammaren blifva alltför radikal, när nu den allmänna röst-

rätten införes, och att man därför måste såsom en garanti tillgripa det proportionella valsättet. Ja, mina herrar, vill man fortfarande sjunga riktigt rent ut, så ligger där just själva sakens kärna. Man må dock komma ihåg, att bjuder man folket allmän rösträtt, så kan det väl aldrig vara meningen, att förfuska betydelsen däraf genom införande af proportionellt valsätt. Detta vore ett steg ut i det ovissa, ett steg, hvars räckvidd man nu icke kan öferskåda. Om det med majoritetsvalen till äfventyrs skulle hända, att Andra Kam-maren under en treårsperiod skulle blifva alltför radikal, ja, mina herrar, vi ha då Första Kam-maren, som kan säga nej i åtminstone hvarenda civillagsfråga och hvarenda grundlagsfråga, och vid treårs-periodens slut finge man gå till nya val, och om då männen i Andra Kam-maren till skada för fädernesland och folk missbrukat sin makt och det förtroende, som visats dem, skulle nog folket själft sörja för att skaffa bort majoriteten och förvandla den till minoritet.

Jag tror därför icke på faror, man här talar om, de äro att anse mera som att se spöken på ljusa dagen, ty de finnas i verk-ligheten icke till, och på grund däraf är det jag icke kan vara med om regeringens förslag om proportionellt valsätt.

Det har talats om den utländska lagstiftningen på detta område. Det är dock att märka, att stora kulturländer, såsom England, Frankrike och Tyskland, begagna majoritetsval och icke den pro-portionella valmetoden. Herr justitieministern anmärkte, att det låg på franska deputeradekammarens bord ett förslag om proportionella val. Ja, för all del, det ligger också mycket på Andra Kam-marens bord och på Första Kam-marens bord med. Ty här har hvem som helst af oss rätt att väcka den mest vidunderliga motion och t. o. m. få den grundlagsenligt behandlad; men däraf följer icke, att man här är i färd med att vända upp och ned på hela — riket, fastän en enskild motionär föreslagit något ditåt.

Jag vet icke, från hvilket håll förslaget om proportionell val-metod i Frankrike kommit, men hvad jag vet, det är, att man där ännu har majoritetsval.

Så var det Belgien. Herr justitieministern sade, att belgierna voro belånna med det proportionella valsättet. Nej, för all del, det är icke så helt med det, ty det var icke längesedan man där faktiskt verkade för att få till stånd en fullständig revision af den belgiska författningen. Men det strandade. Missnöjet var ingalunda ringa, äfven om tillståndet för närvarande är något bättre, hvilket jag icke känner till.

Så återoppar man här Finland. Hvad Finland angår, så veta herrarne litet hvar, att man där har genomfört en långtgående re-form. Detta land, som har stått så länge bakefter, har tagit ett stort steg, om hvars klokhets man dock kanske kan ha delade me-ningar. Finland står under ett tryck, som ingalunda är behagligt, och något sådant vilja vi icke veta af. Men vill man låna mönster från Finland, hvad vill då detta säga? Inte vilja väl

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

herrarna: bort med Första Kammaren och inför ett enkammarssystem; in med kvinnorna icke bara som röstberättigade, utan gif dem äfven plats i kammaren! Mina herrar, detta är helt andra saker, och därför tror jag icke, att det är så klokt att återopa den finska författningen såsom mönster. I en valkrets där, Åbo, var det icke mindre än 72 olika partier. Vilja herrarna ha det så ställt här, att vi skulle få en valordning, som införde sådana förhållanden? För min del anser jag icke, att vi böra antaga en sådan.

På grund af dessa skäl, jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få förena mig med herr Staaff i hans yrkande om afslag på utskottets förslag.

Herr Branting: Det yttrades, herr talman, om jag hörde rätt, ifrån regeringsbänken, att endast från socialdemokratiska förslagets synpunkt kan en verklig kritik öfvas mot regeringsförslagets grundtankar. Jag skall be att få återgälda den komplimangen genom att gärna erkänna något, som jag också förut erkänt såväl vid remissen af Kungl. Maj:ts rösträttsproposition som ock i den vid betänkandet fogade reservationen, att nämligen ur högersynpunkt är regeringsförslaget ett första orienterande steg åt rätt håll. Det faller dock ifrån min synpunkt under den domen, att det måste betraktas såsom för en demokrat alldeles otillräckligt.

Grunden, hvarpå Andra Kammarens sammansättning bygges, är där för trång. Den tar icke med *kvinnorna* och skär fortfarande bort de yngre årsklasserna. Det är visserligen sant, att dessa inskränkingar äfven finnas uti det liberala förslaget, men man måste ju, om man verkligen vill gå till en lösning af rösträttsfrågan, som kan bli af bestående art, icke blott räkna — såsom här också förut framhållits — med stämningen inom Riksdagen, utan också se på, huru det ställer sig ute bland dem, som skulle bli upptagna såsom fullgiltiga medborgare. Och då blir efter min öfvertygelse resultatet, att de begränsningar, som riksdagspolitiken kommit fram till, icke ha kurs ute i landet, utan man kommer fortfarande att sträfva till att få dessa gränser utflyttade.

Ännu värre är det emellertid, att, efter min uppfattning, förslaget är så byggdt, att det ger en viss lagom demokratisering åt Första Kammaren, för att man skall kunna säga, att dess inflytande och ställning uti statslivet stärkes, men det ger icke nog för att motivera, att den skulle kunna kallas en folkvald kammare. Det var ur den synpunkten, jag tillät mig att vid remissen beteckna detta förslag såsom i ordets egentliga mening reaktionärt. Jag bemöttes då af en ärad talare från högerståndpunkt med en del utläggningar om, huru han ansåg, att det egentligen borde vara idealet för ett tvåkammarssystem att hafva en kammare för arbetsgifvarne och en arbetarnes kammare, hvilka båda i viss mån neutraliserade hvarandra, och fördenskull borde med bestämdhet upprätthållas den likställighet mellan kamrarna, som ju vår författning också har

inskrifvit. Han såg uti en sådan anordning ett botemedel mot hvad han kallade »den lika rösträttens skriande orättvisa».

Ja, jag tror, att det där nog är ett högerprogram, ty litet emellan skymtar det fram, ehuru kanske icke ofta med så tydliga ord uttryckt som af herr professor Kjellén vid det tillfället. Utskottet, som försvarar den lika behörigheten och myndigheten, gör detta, oakadt ju konsekvensen af den likställigheten måste bli den, att en bestämd och konstant mening hos flertalet af nationen *icke* kan göra sig gällande mot de speciella intressen, som äro representerade uti den öfre kammaren.

Det heter som försvar för likställigheten mellan båda kamrarna, att båda kamrarna hos oss »väljas af folket». Ja, det är ju formellt i viss mån en sanning, men vi känna ju alla, huru det förhåller sig i realiteten med den saken. Första Kammaren såsom folkvald, det är någonting, som tangerar parodiens gräns — man kan icke hjälpa, att detta måste sägas. Ty när de stora skarorna af de kommunalt valberättigade faktiskt intet betyda och när de sedan ytterligare sällas igenom de medelbara valens säll, blir resultatet, hvad hela världen vet och erkänner, att Första Kammaren i väsentlig mån är en *rikedomrepresentation*, en representation enbart för de s. k. ledande klasserna uti vårt samhälle.

Detta skulle nu förändras i någon mån genom regeringsförslaget. Men det kvarstår i alla fall såsom en hufvudsak, att Första Kammaren fortfarande skulle bli en representation icke för folket, utan för folket *graderadt* på ett särskildt sätt efter sin förmögenhet. Genom denna 40-gradiga skala skulle förmögenheten bli extra premierad. Dessa val skulle gifva en särskild tyngd åt de intressen, de inflytelser, som i dessa kretsar göra sig gällande.

Det heter vidare hos utskottet mot yrkandet på det suspensiva vetot, att vi skulle, om ett sådant infördes, glida ut i »ett maskeradt enkamarsystem.» Det uttrycket skrämmer icke mig det allra minsta, och jag är viss om, att det är bra många, som icke låta sig däraf skrämmas. Ty herrarna må icke föreställa sig, att ute bland svenska folkets breda lager enkamarsystemet har en sådan dålig klang, som det har här mångenstädes i riksdagkretsar. Nej, det förhåller sig nog tvärtom, man har tänkt sig detta såsom ett ideal, såsom något, hvilket i ett någorlunda jämlikt samhälle bör komma fram. Det är en enkel linje — något *för* enkel kanske, jag uttalar mig icke därom — men i alla händelser tror jag det vara visst, att den vunnit en stark tillslutning inom nationen. Således, att tala om ett maskeradt enkamarsystem, det är ingalunda något, som så synnerligen mycket skrämmer tillbaka.

Det talas vidare om olägenheter och »vådor för samhällslifvets lugna utveckling», som äro förbundna med ett dylikt system. Jag måste då svara, att jag ser större olägenheter och vådor just för samhällslifvets lugna utveckling i ett system, som bygger på lika behörighet för den representation, som företräder de privilegierade

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

grupperna inom nationen. Jag tror, att om man vill framkalla vådor för den lugna utvecklingen, lär det väl icke kunna ske på något sätt bättre än därigenom, att man visar de bredare lagren, att de stöta på murar, mot hvilka hela deras majoritet icke förmår något uträtta, mot hvilka det icke hjälper, att deras åsikter upp bäras af stora samlade skaror eller att de kunna peka på att de äro representanter för det afgjorda flertalet inom nationen — ändå måste de hejdas, därför att vissa grupper säga sitt bestämda absoluta veto! Det är sådant, som efter min öfvertygelse är farligt för samhällslivets lugna utveckling, men ingalunda det faktiska enkammersystem, hvartill exempelvis parlamentarismens moderland England alltmer tydligt tenderar.

Utskottet har också anført som ett argument mot det suspensiva vetot, att utlandets exempel icke visar någon författning med tvåkammersystem, som tillägger ena halfvan af representationen ett sådant företräde i fråga om lagstiftning som det, motionärerna vilja inrymma åt Andra Kammaren. Ja, det ligger ju någon sanning i detta. Men det andra ledet är uteglömdt och uteslutet, nämligen att, mig veterligen, det icke finnes någon författning, som inrymmer åt Första Kammaren i andra frågor, t. ex. rörande *budgetens* behandling och beskaffenhet, ett sådant inflytande, som just den svenska Första Kammaren har. Det är själskrifvet, att man får lof att sörja för att det hela hänger tillsammans. Om man icke går den väg, som också kunnat tänkas, nämligen att inskränka Första Kammarens makt öfver budgeten, bör man i stället se till att likställigheten upphäfves på en annan punkt. Vi kunde vara med om bådadera, men ha föreslagit den ena utvägen. Men man kan naturligtvis tänka sig den andra vägen också, att såsom i ett flertal andra länder statens pung handhafves af Andra Kammaren ensam. Jag tror icke, att det egentligen skulle bli till skada för landets intresse i stort sedt, om så skedde. Vi känna alla de märkvärdiga siffror, som i ett annat sammanhang anförts, om hvad det har kostat vårt svenska land och folk, att Andra Kammaren icke haft tillräckligt inflytande att kunna hålla igen mot vissa slags statsutgifter just till följd af den författningsordning, som vi för närvarande ha.

Det återopas också af utskottet, att vår författnings skapare har framhållit likställigheten kamrarne emellan såsom en fundamentalsats i sitt system. Jag ber dock att få erinra om ett uttalande i friherre De Geers motivering för vårt representationsskick, som ännu i hufvudsak står orubbadt såsom svensk författning. Där uttalas den grundsatsen, att en nationalrepresentations nödvändigaste egenskap är att vara ett sant uttryck af tänkesättet hos majoriteten af den politiskt tänkande delen af nationen, men att detta tänkesätt med alla sina växlingar icke bör ha makt att göra sig gällande, förrän visshet vunnits, att det utgör majoritetens varaktiga och öfverlagda tanke. Man kan icke neka till att konsekvensen af den grundsats, som här af friherre De Geer uppställts såsom en natio-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

nalrepresentations *nödvändigaste* egenskap, nämligen att befinna sig i samklang med majoriteten af befolkningen med afseende på dess allmänna uppfattning, när det konstaterats, att denna uppfattning utgör majoritetens öfverlagda och varaktiga tanke, konsekvensen — säger jag — af den uppfattningen leder sannerligen icke till den slutsats, som friherre De Geer sedan framförde, utan den leder just till en sådan åskådning, som är framlagd i motionerna om suspensivt veto för den öfre kammaren, som därigenom får en reglerande plats i statslifvet, men icke en sådan ställning, hvarigenom den kan hindra och hämma utvecklingen gentemot en bestämd folkmening.

Det är således konstateradt, tror jag, att det finnes en skarp gränslinje mellan högeruppfattningen och vår uppfattning i afseende å Första Kammarens rätta plats i statslifvet, i det högern alltfortfarande kräver en mer eller mindre plutokratiskt anordnad Första Kammare med lika behörighet och myndighet som den folkvalda kammaren, medan vi däremot dels vända oss mot en sådan plutokratisk bibehållande i vår författning och dels oryggligt kräva erkännandet af den grundsats, att en konstaterad varaktig nationalvilja skall vara bestämmande i statslifvet. Emellan dessa bägge uppfattningar vacklar liberalismen, såsom det synes, med ganska mycken oklarhet. Vi ha hört här från några liberala håll uttalas den mening, att det alldeles icke skulle vara lämpligt, att en demokratisering i viss mån af Första Kammarens sammansättning skulle komma att inträda. Och när herr Staaß i början af debatten hade ordet, så kunde jag för min del icke få fram ur hans anförande annat, än att han egentligen ansåg, att Första Kammaren vore bra, som den var, men att man skulle hoppas och genom reformering af Andra Kammaren försöka sträfva därhän, att denna Första Kammare skulle ställa sig mera tillmötesgående mot Andra Kammarens majoritet, än hvad mycket ofta hittills har varit fallet.

Jag kan för min del alls icke följa herr Staaß på den bogen, när han vill göra gällande, att det skulle vara ganska betydelselöst, huruvida det i Första Kammaren kommer in andra element jämsides med dem, som nu ensamma där äro rådande och bestämmande. Jag har icke samma uppfattning af debatt och argumentering såsom ganska betydelselösa faktorer gentemot en kompakt majoritet, som synes mig ligga bakom en sådan åskådning som den, att en olikartad minoritet inom Första Kammaren skulle vara så godt som alldeles utan betydelse. Jag vill särskildt erinra därom, att helt naturligt den situation måste beaktas, hvilken knyter sig till de gemensamma voteringarne. Det är också därför klart, att en, låt vara relativt liten, grupp i Första Kammaren, hvilken uttrycker samma mening, som har starkt genljud i Andra Kammaren, knappast blir så fullständigt betydelselös. Jag tror, att man bör komma att höra på den, och att man också skall få lof att räkna något med dess röster, när dessa läggas i de viktiga budgetsfrågorna på samma sida som meningsfrändernas i Andra Kammaren. — Det

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

är ju möjligt, att jag här i denna uppfattning af herr Staaffs egentliga tanke om Första Kammaren misstagit mig och att i alla händelser han kanske icke i det stycket har hela sitt parti bakom sig, ehuru instämmandena i hans anförande läto förmoda något annat. Men i hvilket fall som helst har jag velat uttala min bestämda olika tanke mot en sådan uppfattning, som att det skulle vara jämförelsevis likgiltigt, huruvida Första Kammaren blefve förändrad eller icke.

När justitieministern började debatten, så förde han den genast in på hvad han kallade den principiella frågan om valsättet. Och det är ju så, att det ifrån åtskilliga håll betraktas, som om allt berodde på, huruvida det blir en proportionalistisk lösning af vår stora rösträttsfråga eller om det blir en lösning på majoritetsvalens grund. För min del måste jag uttala, att jag icke kan finna, att denna fråga bör tillmätas ett så afgörande och dominerande inflytande på bedömandet af hela ställningen, som jag tror, att man från ömse sidor mycket ofta gör. I samma mån som det gäller att komma till en klart demokratisk lösning af den författningsrevision, som förestår, i samma mån sjunker frågan om valsättet relativt tillbaka i betydelse. Vi socialdemokrater ha för vår del på det bestämdaste protesterat mot enkelproportionalismen, såsom innebärande ett snedvridande i partisyfte af resultatet af en i och för sig rättvis valreform. Vi måste fortfarande bestämdt protestera mot den sammankoppling af fyrkskala och proportionalism, som ligger till grund för det af regeringen nu framlagda förslaget om en reformering af Första Kammaren. Det blir *icke* någon afspeglning, som folkets flertal kan vara betjänadt med, när man fullt medvetet och afsiktligt för in ett snedvridande, ett förskjutande element i det proportionalistiska systemet, därigenom att man i detta system tager in fyrkskalan. Men det är å andra sidan klart, att kommer man fram till enkammarsystemets nejder såsom i Finland eller till och med till ett sådant tvåkammarsystem, som det vi i vår motion ha framlagt, då kan icke motståndet mot proportionalismen längre fotas på samma argument, hvilka varit afgörande, när det gällt en mindre långt gående reform. Då ställer sig frågan om valsättet helt enkelt som en lämplighetsfråga. Är det ett system, som svenska folket önskar? Är det ett system, som skulle passa för alla de olikartade förhållanden, hvarunder det skulle tillämpas? Och därmed är man inne på själfva detaljerna, därmed är man inne på metodens brister och företräden. Då blir detta med andra ord en fråga, som kommer att vara af underordnad rangklass i jämförelse med den, hur långt själfva demokratiseringen skall sträcka sig. Som sagdt, med ett förslag, som upptager en fyrkskala, kan man emellertid från vårt håll omöjligen finna, att proportionalismen rättvisligen låter sig förenas.

Annorlunda är det med det finska exemplet, som här med förkärlek åberopats. Ja, vill man gå så långt i demokratisering, så

tror jag ingalunda, att man från socialdemokratiskt håll skulle resa ens det allra minsta nämnvärda motstånd mot genomförande af en proportionalism såsom garanti för minoriteter, som förblefve verkliga minoriteter och icke i själfva verket gjordes till majoriteter, tack vare fyrkskalans verkningar.

Jag skall heller ingalunda förneka, att vi för vår del gärna se på händelsernas vittnesbörd och äro i olikhet mot en och annan antiproportionalist benägna att taga lärdom af erfarenheten. Vi ha sett valutgången i Finland, vi ha sett, att arbetarepartiet där ingalunda haft några olägenheter af det proportionella valsättets tillämpning. Vi hade strax förut tillfälle att iakttaga resultatet af de tyska riksdagsmannavalen, där majoritetsvalprincipen med omval härskade, och vi fingo där se en samling af allt hvad mot arbetarepartiet står fiendligt, en samling, sträckande sig från yttersta högern och fram till att innefatta hela den ortodoxa liberalismen, och inför den koalitionen och den uppjagade stämning, som därmed följde, trängdes vårt parti vid valen tillbaka på ett märkligt sätt, oaktadt dess röstetal skulle ha berättigat det att erhålla en mycket, mycket starkare representation än den, som det fick.

Jag vill icke heller för min del underskatta det förhållandet, att i Frankrike proportionalismen helt visst seglar upp på dagordningen. Men jag skall tillägga, att det beror på rent speciella förhållanden, förhållanden just af den art, som jag nyss tillät mig här beteckna såsom lämplighets-skäl. Då man nämligen i Frankrike är missnöjd med det nuvarande systemet med enmanskretsar af helt andra skäl, än som här i landet möjligen kunna anföras mot ett sådant system, och därför vill gå öfver till ett system med större valkretsar, då finner man det helt naturligt och nödvändigt, att man icke kan gå till det system, som är på visst sätt det sämsta af alla, nämligen systemet med listval utan proportionella val. Man måste därför taga proportionalismen som en konsekvens, en oundviklig konsekvens, därför att man vill så starkt ha fram listval för att i viss mån lyfta representationens nivå. Ställningen är således i Frankrike helt olika mot hos oss. Det må konstateras. Men på samma gång visar ju detta, att man där ingalunda är behärskad af en doktrinär förskräckelse för hvarje proportionellt valsätt, som man på ett och annat håll, som anser sig själfvaktat mäktigt frinnadt, här i landet fortfarande är bekämd med.

Det förslag, som regeringen framlagt, har den nu emellertid själf i sista stund, som vi nyss ha hört, på en viktig punkt velat frångå. Den valbarhetsbegränsning till Första Kammaren, som är medtagen och bevarad i regeringens förslag, torde väl kunna anses vara, politiskt sedt, i viss mån ur spelet.

Det gäller då, huruvida det skall där ske en begränsning, som kan blifva af någon effektivitet, eller om man, såsom så ofta skett i vår rösträttsfråga, på den punkten återigen skall upprepa det gamla försöket att med en skenreform affärda hvad som icke längre

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

låter sig helt och hållet afvisas. Det synes mig då, som om jag rätt väl skulle kunna förstå det resonemang, som nyss förts af herr Christian Olsson i Viken, när han sade, att, om hans tilläggsförslag antoges, han kunde reflektera på det kungl. förslaget. Men å andra sidan veta vi alla, att det tilläggsförslaget i denna stund icke har någon som helst den minsta utsikt att blifva Riksdagens gemensamma beslut. Vi veta, att ett flertal af dem, hvilka i denna stund stå såsom märkesmän för det förslaget, äro beredda och benägna att retirera från den linjen och stiga tillbaka uppåt, kanske till tretusen kronors census för valbarhet till Första Kammaren eller kanske till endast arfvode åt Första Kammarens ledamöter — ja, hvad vet jag? Det veta vi emellertid, att det *icke* blir tal om tvåtusen kronorsstreckets, utan att det blir något väsentligen högre och därmed äfven något väsentligen värdelösare, som till sist i denna punkt skulle komma att bjudas såsom bud från svenska Riksdagen till det svenska folket för lösning af dess rösträttsfråga.

Jag kan icke här öfva någon inverkan på dem, hvilka befinna sig på flytande mark och låta sig glida med strömmen och hvilka gått ifrån den ursprungligen fastslagna så kallade oeftergiflighetsståndpunkten uppåt till någonting, som de kanske icke själfva riktigt veta hvad det är. Men det kan jag försäkra, att det svenska folket ganska visst kommer att fästa en hufvudsaklig vikt vid, huru reformen blir beskaffad just i den punkten, och därefter i mycket hög grad bedöma, om det skulle kunna tänkas, att man för ögonblicket kunde i någon mån falla tillbaka, icke fullt genomföra rösträttskrafven, utan taga detta såsom en afbetalning för tillfället. Det är visst, att nästa valstrid, vare sig den blir under 1907 eller 1908, skall till sin karaktär och sin läggning i mycket hög grad blifva beroende just på den gräns, som nu sättes, d. v. s. huruvida denna gräns sättes så, att en eller annan representant för bonde- och arbetareklassen verkligen *kan* väljas genom den nya anordningen, eller om man håller dörren så fast tillstängd, att möjligheten nätt och jämt afskäres för dessa grupper i samhället att få några representanter och talemän med i den blifvande Första Kammaren.

Hvar den gränsen faktiskt går, därom må det vara nog att här anföra ett enda litet betecknande exempel. I vår arbetare-rörelse, hvars organisatoriska styrka redan under denna diskussion har rönt åtskilligt erkännande — något som den ju för öfrigt väl förtjänar — äro faktiskt de högsta lönerna de, som betalas till landsorganisationens främsta förtroendemän — och dessa löner äro icke högre än 2,700 kronor! Under sådana förhållanden, när de allra högsta platserna äro aflönade på sådant sätt, förstår man, att det kan för arbetareklassen bra nog kvitta lika, ifall man fortfarande sätter gränsen för valbarhet till Första Kammaren där den nu går, eller om man vill gå med på kompromiss uppåt från 2,000 till den

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

siffror, hvarom nu man och man emellan talas. Kousekvensen af detta lär väl förspörjas, om icke förr, så vid valen.

Jag vill i detta sammanhang betona, att arbetarnes allmänna ställning i rösträttsfrågan måste vara den, att de anse denna fråga *kvarstå på dagordningen såsom olöst*, till dess att vi kommit fram till en verklig demokratisering. Huru kunna Ni, mina herrar, tro, att Edert förslag, om det nu med en eller annan jämkning verkligen blir antaget, skall kunna gifva oss den så efterlängtade och mycket omtalade samlingen och arbetsron och hvad de vackra slagorden nu allt heta! Nej, låt oss besinna, hvad det är för grupper, som stå utanför. Jag vill erinra om, hurusom man fortfarande lämnar halfva nationen utanför den stora rösträttsuppgörelsen. Tror man verkligen, att kvinnorna, hvilka nu ändtligen hafva kommit i rörelse för sin sak, skola lugnt låta sig nöja med att vara medborgare af andra klass, och att de skola låta sig afspisa med den förklaringen: rösträttsfrågan är nu löst, låt oss tala om någonting annat! Nej, jag är viss om att, om denna nu framlagda revisionsplan, i någon mån modifierad verkligen skulle blifva genomförd, vi i alla fall inom kort skulle komma att stå inför en ny och grundligare revision, då alla de nu tillbakasatta måste kräva att få sina intressen bevakade och sina rättigheter gällande. Tro herrarne vidare verkligen på allvar, att en sådan vidunderlighet, som den 40-gradiga kommunala rösträttsskalan trots allt är, skall ha någon lifskraft i ett demokratiskt tidevarf? Hur skall man kunna tänka sig annat, än att kampen för den fulla medborgarrätten måste fortgå i samma linjer, som den hittills har gjort, äfven om man nu genomför en afbetalning och stannar vid något, som kanhända af många utaf befolkningen anses vara en vinst, hvilken bör inkasseras?

Visst är emellertid, att ännu omöjligare, än ett sådant inkasserad förslag skulle tid sig, ännu omöjligare är det för mig att från min synpunkt kunna fatta, att landet skulle stanna vid den linje, som innefattas i det Staaffska förslaget. Det förhåller sig nog så, att, efter 1906 års händelser, nationen ingalunda skall låta sig nöja med någon som helst lösning, som icke direkt tager sikte på en reformering äfven af Första Kammaren. Men det liberala förslaget bjuder, såsom vi alla veta, icke någon som helst förändring af Första Kammaren, och utsikterna för att genomföra detta förslag äro väl så godt som inga, då vi ju måste, realpolitiskt sedt, säga oss, att förslaget bjuder rätt goda utsikter till att Första Kammaren skulle, om man slår in på den linjen, gå ur denna rösträttskris med förstärkt maktställning i stället för förminskad sådan. Gentemot en sådan eventualitet måste vi för vår del bestämdt reservera oss. Jag tror, att det var ett felgrepp af ödesdigert slag, när det liberala partiet icke förenade sig i den allmänna framryckningen, som 1906 på sommaren ägde rum, och vidgade basen för sitt rösträttsprogram så långt, att det omfattade en författningsrevision, som berörde äfven Första Kammaren. Men är det så, att man

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

inom stora grupper af det liberala partiet är nöjd med Första Kammaren ungefär sådan som den är, då förstår man ju, hvarför ett sådant steg icke togs.

Af herr Christian Olsson i Viken yttrades farhågor för att en blifvande valrörelse skulle varda i högsta grad kaotisk och att emellan de liberala och socialdemokraterna skulle uppstå en strid, som skulle bidraga till att rösträttsfrågans lösning drefves helt och hållet ut i det ovissa. Jag må då för min del bekänna, att jag knappast tror, att faran i det afseendet skulle vara så stor. Ty jag är viss om att det icke skulle dröja så synnerligen länge, förrän valmännen själfva skola finna sig till rätta bland de olika linjer, som erbjudas dem, och jag tror också, att icke några som helst principiella hinder skola stå i vägen för det stora flertalet af liberala partiet att ställa sig sida vid sida med dem, som kräfva en demokratisk reformering af Första Kammaren, en fordran, som de själfva förr i världen så länge framfört. Det skall nog då också kunna gå för sig att där finna öfvergångsformer och samlingspunkter, så att den oreda, för hvilken den nyssnämnde talaren var så rädd, icke skall behöfva uppkomma.

Men vare därmed huru som helst. För mig står det klart, att det förslag, som här behöfver framföras, det förslag, som redan kring sig samlat stora delar af folkmeningen, det förslaget är icke regeringens förslag, icke ens med det s. k. Tällbergiska tillägget, icke heller det liberala förslaget, utan fastmer det, hvilket i den socialdemokratiska rösträttsmotionen fått uttryck. Där är en linje, som är klar och enkel, en linje, som har sitt berättigande i sin klarhet och i sin genomförda demokratiska konsekvens. Det är en linje, som — därom kunna Ni vara förvissade, mina herrar! — skall ganska hastigt komma att tillvinna sig beaktande och anslutning ute i de djupa leden, både bland dem, som nu hafva rösträtt, och kanske ännu mer bland dem, som enligt Edert eget förslag skola komma att få rösträtt. Det är visst, att genom alla de demokratiska bestämmelserna, som finnas genomförda och systematiserade i det förslaget, just genom dem skall det svenska folket omsider känna sig som herre i sitt eget hus, känna sig färdigt att lämna den nu så uppslitande striden om *formerna* för att gå till strider — som visserligen icke skola blifva mindre skarpa — om *realiteterna*, om huru det skall inrättas i detta hus, så att det blir till trefnad och gagn för icke blott fåtalet, utan också för det stora öfvervägande flertalet af dess bebyggare.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka afslag på utskottets förslag och afslag på de öfriga förslag, till hvilka här hittills yrkats bifall, men bifall till den af mig afgifna reservationen och bifall till den motion, som väckts af mig och mina medmotionärer.

Häruti instämde herrar *Blomberg, Lindqvist, Lindley, Kropp, Lindberg, Persson* i Malmö, *Nilsson* i Malmö, *Rydén, Christierson,*

Thorsson, Larsson i Västerås, *Eriksson* i Grängesberg, *Leksell* och *Carlsson* i Malmberget.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Två år ha knappt förgått, sedan unionsbandet brast mellan skandinaviska halvöns båda folk. Under den tid, som därefter förflutit, har vårt land utvecklat sig på många skilda områden mera än någon hade kunnat vänta och hoppas. En väsentlig anledning till denna utveckling ha vi att söka i de olika regeringarnas fördomsfria och kraftiga initiativ och i statsmakternas intensiva arbete, i hvilket arbete vi alla efter bästa förmåga och hvar och en på sin plats ha, så godt sig göra låtit, deltagit. Medvetandet om pliktuppfyllelse har utgjort belöningen för våra sträfvanden. Men det är ett, som saknats under detta vårt arbete, och det är arbetsglädje. Det har ständigt hvilat tryckande på oss den tanken, att rösträttsfrågan, denna landets f. n. största fråga, allt framgent är olöst, och den fruktan, att vi icke skola visa oss mäktiga att kunna lösa denna fråga. Nu stå vi åter inför afgörandet, och frågan är då den: »skola vi åter en gång låta tillfället gå oss ur händerna»? Rundt om i landet väntar man med lidelsefull spänning, om jag så får säga, att man skall komma ifrån dessa olycksdigra rösträttsstrider. Och hvad på oss ankommer, vi, som stått och fortfarande stå midt i stridens vimmel, skulle vi icke önska detsamma? Skulle vi icke önska att djupt få begrava alla dessa förgiftade pilar, som under stridens hetta från alla håll i täta skurar slungats ut bland motståndarne? Skulle vi icke önska att få å bålet bränna alla de uppsatser och broschyrer, hvilka vid sidan af själfva saken gått ut på att framställa alla politiska motståndare i en oriktig dager, och som, med angifvande af citat, som varit delvis felaktiga, delvis afkortade, ha gått ut på att förvilla allmänheten? Skulle vi icke önska att få till sina rätta dimensioner reducera de snart sagdt till trosartiklar upphöjda omdömena om det ena eller andra valsättets alldeles absoluta företräde framför det andra? Skulle vi icke önska att någon gång få i lugn och ro återgå till behandlingen af de viktiga samhällsproblem, som redan äro framlagda och framdeles komma att framläggas? Och skulle vi icke slutligen önska att med trofasta handslag och blickar möta gamla vänner och kamrater, hvilka blifvit under stridens hetta från hvarandra mer och mer afskilda? Jag är icke så optimistisk, att jag anser, att alla dessa önskemål skola vinnas genom antagandet af ett positivt förslag, men jag tror i alla fall, att denna omständighet skulle ha en ganska betydande inverkan. Det är därför icke underligt, att jag för min del innerligt önskar, att vi måtte få en tillfredsställande lösning af rösträttsfrågan.

Det första spørsmålet, som då framstår, är: »Kan en lösning för närvarande vinnas»? På denna fråga kunna vi svara ett obetingadt ja. Vi veta alla, att en lösning står att vinna på basen af

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Kungl. Maj:ts förslag med tillägg af arfvode för Första Kammarens ledamöter jämte nedsatt valbarhetscensus.

Det andra spørsmålet blir då: »Kan man anse en sådan lösning tillfredsställande»? Den frågan nödgas man naturligtvis att besvara på olika sätt, beroende på olika utgångspunkt. Se vi frågan från den gamla högeråskådningen, kunna vi väl icke undra på, om man med den åskådningen har något svårt att förlika sig med de omhvälfningar, som naturligtvis komma att bli en följd af den ifrågasatta reformen. Se vi åter frågan ur vissa vänstergruppers och partiets synpunkt, måste vi väl också medgifva, att full tillfredsställelse ej heller där skall vinnas, då man kan finna, att vissa speciella önskemål icke blifvit till fullo tillgodosedda. Men om vi se saken objektivt, ur det helas och det allmännas synpunkt, tror jag, att vi alla få medgifva, att en reform i den riktning, jag antyd, skulle hafva mycket stora förtjänster. Den medför en mycket effektiv, men dock icke samhällsomstörtande reform. Den bringar hvarken seger eller nederlag åt någon af de stora hufvudmeningar, som brytas mot hvarandra, utan den utgör slutresultatet af mångårig, kraftig friktion mellan höger- och vänsteråsikter i landet. Den söker att tillgodose de olika intressena så långt sig göra låter, och den kan åvägabringas endast genom ömsesidigt tillmötesgående och förtroende, de enda grundvalar, hvarpå man kan uppbygga det nya Sverige. Den hindrar ej heller kvinnorösträttsfrågans lösning, utan den tvärtom banar väg för en dylik lösning, när denna fråga får lösas för sig själf.

Då jag således anser, att en tillfredsställande lösning kan vinnas, och att detta skulle ske till rikets sanna nytta, så önskar jag innerligt, att vi omsider måtte en gång öfvergå från ord till handling. Och jag får sluta med en varm och innerlig vädjan till alla, att vi, med bortseende från smärre, divergerande åsikter, måtte försonligt räcka hvarandra handen till frågans lösning på grundvalen af herr Hans Anderssons m. fl. reservation, till hvilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Med herr Zetterstrand förenade sig herrar *Sandén*, *Hedenstierna*, *Hultkrantz*, *Johansson* i Rönna, *Vahlquist*, *Danielsson*, *Pehrsson* i Österby och *Månsson*.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman, mina herrar! En snar lösning var den paroll, som gick ut ifrån fjolårets regerings främste man. Förgäfvos spanade mitt öra efter att upptäcka något liknande i det anförande, som herr Staaff hade i början af denna diskussion.

Jag tror emellertid, att denna sats äfven nu bör ha sitt berättigande och utgör, så att säga, ett viktigt moment i våra öfverläggningar i denna fråga äfven nu. Jag tror, att dröjsmål nu skulle innebära hvad många talare här redan ha sagt. Det skulle inne-

bära strid och splittring i samhället. Det skulle icke leda till den nationella samling, som hvar och en af oss så gärna åstundar.

Jag skulle kunna inskränka mig till att instämna i den sista ärade talarens utmärkta anförande. Det är icke utan själföfvervinnelse, som jag fattat ståndpunkt i denna fråga. Såsom herrarne torde veta, har jag velat bidra till att lösa denna fråga på majoritetsprincipens historiska grund. Jag har trots, att det skulle vara den naturliga lösningen af rösträttsfrågan. Jag tror också, att det skulle hafva varit det lyckligaste för landsbygden och särskildt den landsbygd, som ligger intill medelstora städer, som nu komma att förenas med omkringliggande landsbygd. Jag har ju också haft många andra betänkligheter mot att vara med om att lösa rösträttsfrågan på den proportionella principens grund. Jag har emellertid nu efter moget öfvervägande verkligen fattat den ståndpunkten, att man borde möta hvarandra icke i misstroendets tecken, utan i förtroendets, samförståndets tecken, i den nationella samlingens tecken.

Vi få icke, hvar och en, göra, som en föregående talare här yttrade, nämligen herr Branting. Han sade: »Det socialdemokratiska förslaget, det är enkelt och klart, det talar sitt tydliga språk». Om vi skulle, mina herrar, på detta sätt ovillkorligen, utan att på något sätt tillmötesgå hvarandra, hålla fast vid förutfattade meningar, skulle vi aldrig kunna lösa hvarken denna fråga eller någon annan. Ty det är väl endast därigenom, att vi möta hvarandra och med förtroende underhandla med hvarandra, som vi kunna lösa icke allenast de små frågorna, utan jämväl de stora frågorna. Men då utsattes man, som vi nyss hörde, för den förebråelsen, att man till äfventyrs befinner sig ute »på flytande och gungande mark på osäkerhetens mark». Nej, mina herrar, det tror jag icke. Herr Zetterstrand har nyss angifvit skäl för att detta förslag, som nu ligger före, är antagligt från många synpunkter, icke allenast från högerhåll, utan äfven från utprägladt liberalt håll. Det reformerat ju denna kammare; det gifver valrätt åt tredubbelt flere än dem, som nu äga valrätt; det reformerar också den Första Kammaren genom de rösträttsbestämmelser, som komma att gälla, ifall detta förslag blir Riksdagens beslut.

Men då säger man: »är det möjligt, att kamrarna skola kunna ena sig om ett positivt beslut i denna fråga»? Ja, med god vilja, tror jag, skola kamrarna kunna göra det, oaktadt jag trots, att man icke skulle behöfva att röra så mycket vid Första Kammaren.

Jag skulle hafva kunnat ansluta mig till regeringens förslag, men efter det samstämmiga uttalandet i landet från både det konservativa och det liberala lägret, har jag kommit till den uppfattningen, att vi böra reformera, och det så grundligt som vi kunna uti denna fråga, för att för den närmaste framtiden slippa upprifvande strider. Och då tror jag mig ha funnit, att den linje, som af herrar Olsson i Viken och Persson i Tällberg m. fl. har utstakats, är något, som vi skola kunna förena oss om, och jag tror icke, att

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Anåra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

någon med fog skall kunna säga, att vi genomföra en skenreform. Nej, det är en reform, som verkligen går till djupet.

Det yttrades af herr Staaff, att det är »bättre med en fågel i handen än tio i skogen.» Jag undrar verkligen, hvad det är för en fågel, som herr Staaff för närvarande håller i sin hand. Jag tror, att det är ganska tvifvelaktigt med den saken. Emellertid erinrar jag mig hvad en högt ärad ledamot af denna kammare yttrade för något år sedan; han sade, att det var bättre att hafva tio sångfåglar i skogen än en i handen. Jag tror, att det var något sådant, som föresväfvade herr Staaff också. Han trodde sig kanske hafva någon sådan sångfågel, men han har den nog icke i sin hand för närvarande, det är åtminstone min uppfattning; ty hans förslag, som naturligtvis här åsyftades, har icke den resonans i landet ute bland folkets breda lager, att dess framgång är tryggad.

Vi ha nyss hört herr Branting tala å det stora arbetarpartiets vägnar, och med honom instämde samtliga hans meningsfränder i denna kammare. Vi hörde däraf tydligt, att han icke alls var belåten med det förslag, som af herrar Staaff m. fl. var framlagdt, utan jag tyckte mig tvärtom märka i herr Brantings anförande en underström af känslan utaf större tillfredsställelse med det förslag, som blifvit framställt af regeringen med det tillägg, som gjorts af dessa nyssnämnda motionärer, herrar Olsson i Viken och Daniel Persson i Tällberg.

Det talades af herr Staaff om att man icke borde gifva tappt för sina motståndare. Mina herrar, jag håller före, att vi icke böra envisas att räkna med hvarandra såsom motståndare i en så stor nationell fråga, utan att vi böra möta hvarandra i enighetens och samlingens tecken. Jag tror, att det skulle vara till mycket större gagn för landet, om vi icke framhärda i en envis strid, där slutligen det ena partiet skulle hembära seger öfver det andra. Jag tror, att i det nu föreliggande förslaget ha partierna från olika håll fått göra sådana eftergifter, att icke något parti bör kunna framträda och berömma sig af att ha löst rösträttsfrågan och tillskrifva sig äran däraf. Om vi nu antaga detta förslag, kunna vi verkligen säga, att vi ha hjälpts åt samtliga partier att lösa denna fråga, och den lösningen tror jag också blir den lyckigaste för landet.

Vidare har det sagts, att det skulle kunna blifva till skada, om det proportionella valsättet skulle ohejdadt gå ut öfver denna kammare, men icke lika fullständigt öfver Första Kammaren. Jag vill då blott säga, att det är kanske lika farligt, att majoritetsvalen ohejdadt gå ut öfver Riksdagens kamrar. Det torde icke innebära så stor fara att låta de proportionella valen ohejdadt gå ut öfver kamrarne som att låta majoritetsvalen med deras majoritetsvalde göra det.

Herr talman! Jag har med detta velat angifva min ståndpunkt i denna fråga. Jag vill hemställa till herrarne, om vi icke i denna stora nationella fråga skulle kunna ena oss och jämka så, att vi om

möjligt nu kunde få ett grundlagsförslag i denna fråga hvilande på kamrarnes bord till antagande efter nya val till Andra Kammaren. Jag vill för min del medverka därtill, och därför skall jag, när den tiden är inne, ansluta mig till den reservation, som är afgifven af herrar Hans Andersson i Nöbbelöf, Lindblad och Nylander.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Friherre Adelswärd: Herr talman, mina herrar! Då mina åsikter om bästa sättet för rösträttsfrågans lösning på dubbelproportionalistisk grund torde vara för de flesta väl kända genom de af mig väckta motioner och andra uttalanden i ämnet, kan det förefalla öfverflödigt, att jag upptar den dyrbara tiden för att äfven för min del »vittna» om min mening.

Men förhållanden hafva inträdt af den beskaffenhet, att jag icke vill lämna min rätt obegagnad att få till denna dags viktiga protokoll antecknad hvad jag tänker.

För någon tid sedan uppmanades jag att rösta för den så kallade förbättring af regeringsförslaget, som benämnes Tällbergsförslaget. Detta skulle, särskildt för en proportionalist, vara rätta sättet att visa sin fosterlandskärlek. Jag förklarade, att detta vore mig omöjligt, emedan den representation, som på den grunden skapades, enligt mitt förmenande vore *absolut dålig* och för *landet skadlig*.

Jag vill i korthet söka angifva skälen för denna min uppfattning.

I en tvåkammarrepresentation, bildad med tillämpning af proportionsvalens princip, måste *alla* politiska partier eller samhällsintressen hafva sina representanter i *båda* kamrarne. Men för att den Första Kammaren skall kunna fylla sin särskilda uppgift inom representationen, måste representanterna i denna kammare besitta bildning, kunskaper, stadgad omdömesförmåga och upplyst vidsynthet i högre grad, än som kan i allmänhet påräknas af representanter i den Andra. Detta anser jag kan åstadkommas äfven med allmänna val, om en strängare åldersbegränsning för valrätt föreskrifves, och under förutsättning, att nu gällande förmögenhetscensus för valbarhet och arfvodeslöshet bibehålles.

Ty om ock förmögenhetsförhållandena icke äro en fullt säker måttstock för nyss nämnda egenskaper, lærer den dock vara den enda, som för närvarande finnes, och det torde icke kunna bestridas, att betingelserna för omfattande kunskaper, vidgad blick på förhållandena och mognad erfarenhet äro större hos dem, som uppfostrats och lefvat under gynnsammare ekonomiska förhållanden, än hos dem, som lefvat under sämre sådana.

Tällbergsförslaget uppfyller icke nyss angifna principer. Redan den i regeringsförslaget gjorda sammanblandningen af proportionella val med en graderad röstskala medför en med proportionalismen oförenlig klassrepresentation, och nedsättes förmögenhetscensus under den med nuvarande penningvärde redan låga, nu gällande, och införas arfvoden, måste med nödvändighet Första Kammaren blifva

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

en typisk klassrepresentation och proportionsvalen så godt som verkninglösa. Det konservativa elementet i Första Kammaren blir representeradt nästan uteslutande af bondeklassen. Man har bytt ut en klassrepresentation mot en annan, som icke blir bättre.

Med en representationsförändring måste afses att få en bättre representation än den man har, och för oss är detta liktydigt med en representation med större förutsättningar att lösa de stora sociala frågor, som tränga sig på oss.

Kan någon tro, att vi få en sådan på Tällbergslinjen?

Nej, eftervärlden, som först kan döma fullt säkert, skall sannolikt säga, att vi på den vägen gifvit oss en representation sämre än de allra flesta i något civiliseradt land.

Men, säger man, det är ingalunda meningen, att man vill ha detta Tällbergsförslag, därför att man röstar på det! Ingalunda — man röstar på det under den bestämda förutsättningen, att det icke skall blifva lag, och under förutsättning vidare att medkammaren skall rösta på något annat obestämdt, som den heller icke vill ha, för att slutligen få något tredje ännu mer okänt, som ingen önskar annat än för att undvika ett fjärde, för hvilket man hyser den fruktan, som det okända inger.

Kan den klandras, som ryggar tillbaka för denna komplicerade och oöfverskådliga kompromiss?

Men landets lugn och lycka, säges det, kräfver denna själföfvervinnelse?

Inför olyckan af en uppslitande valstrid, så som de politiska lidelserna nu anses vara uppjagade, bör man välja ett mindre ondt, som skulle bestå i antagandet af en dålig konstitution.

Väl inseende de berättigade farhågorna för en valstrid, har jag emellertid svårt att föreställa mig, att påbjudandet af nya val skulle vara alldeles oundvikligt, om intet positivt resultat vid denna riksdag uppnåddes, då ännu en riksdag i perioden återstår. Det har händt förr, att en regering återkommit med förslag till en stor frågas lösning i ändradt skick, sedan den fått ny belysning och erhållit ytterligare utredning, såsom nu rösträttfrågan vid innevarande riksdag.

Men jag utgår från förutsättningen af nya val, och för mig ställer sig frågan då — hvilket är den minsta olyckan: nya val med däraf följande bitter valstrid eller ett för decennier framåt fastslaget dåligt representationsskick?

I djup känsla af det ansvar, som jag liksom hvarje annan riksdagsman måste känna inför afgörandet af en fråga af en politisk betydelse och räckvidd, som ingen annan på länge ägt, har jag likväl icke kunnat gifva mig annat svar, än att jag *icke* bör gifva min röst för Tällbergsförslaget.

Jag vore dock beredd att offra mycket af *min* öfvertygelse om hvad som vore bäst och att öfvervinna min motvilja mot sättet, på hvilket man vill framtvunga en lösning, om jag kunde blifva öfver-

tygad om, att jag därmed bidroge till fosterlandets lycka och välgång.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Men — mina herrar — kan någon på allvar tro, att en så på vårt statslif genomgripande reform som den, hvilken nu förestår, kan blifva varaktig, kan blifva till gagn och lycka för vårt folk, då den skall åstadkommas med så konstlade medel, icke allenast utan spår af entusiasm, men t. o. m. så, att knappast någon känner sig därmed tillfredsställd, och med en majoritet, som i bästa fall väntas uppgå till ett fåtal röster? — Har man rättighet att förut-sätta annat, än att kraftiga ansträngningar skola omedelbart göras för att åstadkomma nya ändringar af den rösträtt, som, sådan den nu gifves, endast med motvilja mottages af dem, för hvilka den är ämnad?

Jag tror det icke! — Och därför är jag förvissad om att jag i framtiden säkrast skall känna medvetandet af att hafva handlat rätt, om jag nu afhåller mig från att medverka till det sorgliga skådespel, som nu här sättes i scen.

Skulden till hvad som nu händt ligger hos de proportionalister, som i proportionalismen se en konservativ garanti och som icke vilja inse, att den nu växlats in på orätt spår och att den måste ledas in på ett annat, om man skall kunna nå det rätta målet.

Det må förlåtas mig, att jag icke drager i betänkande att vid detta tillfälle öppet säga, att, enligt min mening, faller ansvaret närmast på regeringen, som icke utnyttjat de förutsättningar, som, synes det mig, verkligen för ett år sedan funnos att på proportionell grund åstadkomma en god lösning af rösträttsfrågan. Det är halfheten i regeringens rösträttsförslag, som med logisk nödvändighet bragt frågan i det läge, där den nu befinner sig, och som försatt Riksdagen i en enastående pinsam ställning. Under försöken att komma ur den, tyckes man nästan hafva förlorat besinningen och man följer viljelöst med utför händelsernas och tillfalligheternas upprörda ström — man söker lugna sig med att uppkonstruera skäl för åsikter, hvilka man för några veckor eller månader sedan icke skulle drömt att man kunde omfatta och hvilka man, om de då framställts, skulle tillbakavisats såsom orimliga.

Af den brokiga profkarta af förslag, som särskilda utskottet med sitt betänkande och alla reservationer gifvit kammaren att välja på, torde intet, att döma af partiernas förberedande arbeten, kunna leda till positivt resultat annat än den reservation, som jag icke kan gifva min röst, och det är naturligt, att hellre än att bortkasta den på någon annans, gifver jag den åt mitt eget förslag.

Jag är dock icke så förmäten, herr talman, att jag under förhandenvarande förhållanden yrkar bifall till min motion i hela dess omfattning. Men i de delar, den afser bildandet af Första Kammarren, innebär den dock en möjlighet till lösning, som icke borde vara alldeles oantaglig för de flesta af dem, som icke äro bundna af parti- eller intressesynpunkter.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Därför, herr talman, har jag för afsikt att yrka bifall till utskottets hemställan med den förändring beträffande valrätt och valsätt till Första Kammaren, som föreslås i min motion, n:o 216.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta sammanträde komme att fortsättas.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,21 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.